

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Augusztus 3.

31. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarútea 9. sz.*

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Borszék, 1893. július 25.

Kedves Barátom!

Élvezettel olvastam az Egyházkerületi Papi Értekezletet «*Megnyitó beszédedet*» Lapod július 20-diki (29.) számában (bár, megvallom, nem oly zavartalan élvezettel, mint humortúl, s egyéniségtől duzzadó magán-leveledet, melylyel ugyanakkor püspök-öcsémet, s mindnyájunkat megörvendezettél, a kik itt együtt vagyunk, s egy-indulattal vagyunk mindnyájau, mint a jeruzsálemi első keresztyének). Mert szeretem a Te szabad röptében szárnyaló, s ellenőrizetlenül csapongó eszme-menetedet, s azt a lelkesedést, mely szellemed szárnyait csatogtatja, s azokat, a mint a lélek napja reá süt, a szivárvány minden színében csillogtatja. S ha stilusod sokaknak kaviár, nekem mindig kedves csemege.

S mivel az ilyen beszéd-, és írásmódnak sajátja (mondhatnám kiváltsága), hogy sokkal több eszmét ébreszt az olvasóban, mint a mennyit kifejteni, maga szükségesnek tart, s így szinte kényszerit, hogy a csak röptében s szárnyhegygyel érintett eszmék kapcsolatát, s folyományait keresve, azokon tovább menni próbáljunk: ezt az ösztönt érzem magamban, beszéded olvasása után, s annál hajlandóbb vagyok, az ösztönnek engedni, mert bár kezdettől fogva nagy fontosságú (bár korántsem eléggé kultivált) intézménynek tartottam a lelkészi értekezleteket: azok fontosságát soha sem éreztem annyira, mint napjainkban, ezekben a «*furcsa időkben*», mikor mindenki azt esküszí, hogy neki esze ágában sincs a harc és háború, de, azért mindenki igyekszik, szárazon tartani a puskaport, sőt égve a kanócot is, a melylyel azt fellobbanthassa.

Igen! Minden időben szükségesek voltak a lelkészi értekezletek, hogy azok, a kikre a lelkek gondja, az ige hirdetése, az egyház egyes gyülekezeteinek kormányzása, a gyermekek vallásos növe-

lésének irányzása, s mind ezekben a körökben az evangyéliom, és az egyház törvényeinek alkalmazása és végrehajtása bízva van ezekről a dolgokról értekezzenek, tapasztalásaikat, eszméiket kicseréljék, egymást kölcsönösen oktassák, s egymástól oktatást nyerjenek.

S ha mindig volt egymásnak valami mondani, egymással valami közleni, egymástól valami kérdezni valónk ne volna-e a máj időben? S ha mindenkinek van, csak nekünk, kálvinista papoknak, ne volna?

Azért, ha tőlem most nem kérdeztétek is, de a Te beszéded oly eszme-ébresztő, hogy mintha egyenes kérdés volna benne, úgy hangzik felém, a mint olvasom hát te, mit mondasz mindezekhez?

Először is azt mondom, hogy a lelkészi értekezleteket nagyon szükségeseknek és nagyon hasznosoknak tartom; nem csak mert mindig bő tárgyak van, és a nekik kínálkozó széles mezőn sok jó magot elhinthetnek, és sok jó kalászt arathatnak: hanem azért is, hogy az egy téren működő lelkészeket közelebb hozzák egymáshoz, arra készítik, s nyújtanak alkalmat, hogy megnyilatkozzanak egymás előtt, bizalmat költsenek maguk iránt egymásban, s lelki kincseiket, mint az első keresztyének a kenyeret, vigyék el a szellemi lakomára, s azt ott megszegvén, osztozzanak rajta testvérileg, s mindenük közös legyen. Mert ez szüli az egyházban az egyöntetű célzatos közreműködést, ad nagyobb erőt az egyházi szolgálatnak, s közszellemet az egyház életében, a mire mindig, s ma kétszeresen szükség van.

Kétszeresen? Mondhatnám, tízszeresen, vagy akár százszorosan. Mert, ha a lelkészi értekezleteknek mindig volt elég feladatuk, s mondani és tenni valójuk, ma azokhoz az állandó, s kimerithetetlen témákhoz, melyekből most sem szabad egyet is elejteni: újak járúlnak, olyanok, a mik éppen napirenden vannak, s azért halaszthatatlanok és úgy nevezett, «*égető kérdések*» számában mennek.

Előttünk vannak az egyházpolitikai kérdések, melyek egyenként és összesen, parlamenti és hírlapi újabb szójárás szerint, «az egész vonalon» érintenek minket is, nem csak mint az egyház tagjait, s minden honpolgárt, hanem úgy is, mint papokat, s éppen protestáns és kálvinista papokat is. A törvényhozás, természetesen, souverain joga szerint, intézkedni fog e kérdések fölött; de, senki sem szereti, ha róla, nélküle határoznak. S vajjon, a polgári anyakönyv behozatala, mely elveszi tőlünk a mi (azután is vezetendő) anyakönyveink köz- (állami) hitelét, de fölment egyszersmind annyi hatósági szekatúrától, állami szolgálattól, s ingyen szolgálattól; vajjon, a kötelező polgári házasság, mely egyházunk egyik legerősebb kapcsát, a házasság megáldásának édes jogát, s köteleességét feltételelessé, s az egyének tetszésétől, vagy vallásos buzgósága mértékétől teszi függővé; vajjon, az a majdnem korlátlan vallás-szabadság, mely a vallás teljes és jogos szabadsága mellett utat akar nyitni a vallástalanság szabadságának is, legalább a felekezet-nélküliségnek, sőt, a hitvallás-nélküliségnek vajjon, ezek a dolgok nem érdekelnek-e minket, mint papokat, közelebbről másoknál, nem csak anyagilag pedig, a mi (bármily fontos, sőt, soknak életkérdés) csak mellékes, de erkölcsileg sokkal inkább, nem ugyan dogmailag (mint a római katolikusok állítják magokról), mert a mi dogmáinkkal összeközösben nincsenek, de erkölcsileg igen is: egyházunk, s hivatásunk iránti kötelelességeinkre vonatkozólag.

A napi rendben levő egyházpolitikai kérdések megbeszélését igen is alkalmas tárgynak tartom, lelkészi értekezleteinken. Nem azért, hogy programokat állítsunk fel, a mit senki sem bízott ránk; nem, hogy követelményekkel lépünk fel holmi gyűlési végzéseken, nyilatkozatokban, memorándumokban, melyekre senki sem adna semmit, s esetleg rossz vért szülnének, mint disszonáns hang, a szabadelvű haladás harmóniáját zavaró. Mert azok a kérdések nem az egyes felekezetek jogai szempontjából bírálandók el; kiválóan állami érdeknek kell azokban dönteni, s a felekezeti érdek bennük csak annyi, hogy sem egyik, sem másik felekezet ne nyerjen előnyt a másik rovására, se sérelmet ne szenvedjen a másiktól. Sőt, ha egyben-másban hátrányt szenvedünk is (nem sérelmet) az új intézmények által: az ellen sem zúgolódhatunk, mihelyt meggyőződünk, hogy az állam érdekében, tudniillik, a közbéke, az egységes jog, és a valódi haladás érde-

kében szenvedünk valamit. Első eset-e, hogy a protestáns egyház önként hozott áldozatot a magyar államiaságnak? A béke-kötések, az 1790—91, 1843, 1868 törvénycikkkel, a fegyverrel kivívott, s később az 1848. XX-ik szakasszal biztosított teljes vallás-szabadsággal és egyenlőséggel szemben: nem mennyi áldozat volt-e, mind annak a bizonyossága, hogy a protestáns egyház tud tőnni a haza javáért, békéjeért. Maga az 1859. szeptemberi patens, s annak felette tanúságos története is ezt tanúsítja. A patensnek a protestáns egyház nem tartalma miatt mondott és állott ellent. Kevés, és az akkori kormány által két kézzel megadandott módosítással, azt el lehetett volna fogadni, s a protestánsoknak a kívánatos szilárd szervezet mellett, még igen nagy anyagi előnyöket is nyújtott volna. Hanem, ellene mondott, s ellene állott egy szívvel-lélekkel azért, mert az ország felfüggesztett alkotmánya, s tagadásba vett államiasága időszakában, az abszolút kormánytól az ezüst tálcán kínált arany-almát sem akarta elfogadni; inkább túrt és szenvedett, várva és remélve jobb időket, mintsem elszakítsa magát az elnyomott nemzetől, s a maga alkotmányát az ország alkotmányától, mely ugyan soha sem adott neki teljes egyenlőséget, s jogokat, de hiszen a hátra tett, s mellőzött fiú is, ha van benne jó érzés, ragaszkodik apjához, s eltűri, hogy első szülöttét kedvezésekben részesíti az ő hátrányára. És a tagadásnak meg is lett a kívánatos sikere; mert a történelem is el fogja ismerni, hogy a magyar alkotmány helyre állítására az első lökést, a protestánsoknak (az alkotmány-érelmű katolikusok által is támogatva) szívós küzdelme a patens ellen, adta meg.

Kétséget nem szenved, hogy a most szóban forgó egyházpolitikai törvények, nem egy pontban, hátrányosan fogják érinteni protestáns egyházunkat is; különösen anyagi kárral lelkészeinket, a kiknek pedig nem sok veszteni valójuk van. De viszont, egységes jogot fognak behozni az összes felekezeteknek, s az egység erősíteni fogja az államot, s benne a nemzetet; nem az úgy nevezett nemzetiségek különhúzó vélt érdekeit, hanem a nemzeti egységet. S ezért az előnyért, mely egyszersmind a jogállam felé haladást mozditja elő, éppen a kálvinista egyház, hazánk legmagyarabb egyháza: ne volna-e, ha kell, áldozatra is kész?

(Vége következik.)

Szász Károly,
dunamelléki ev. ref. püspök.

Ultramontán törvény-tisztelet.

Egy mindennapi, közönséges eseményt óhajtók elbeszélni e Lap olvasóinak. Nem jelentéktelen, kicsinyes voltánál fogva közönséges ez, hanem, fájdalom, azért, mert az alapul szolgáló gondolkozás, szellem, bár a különböző speciális körülmények szerint különböző módosulásokban, majd minden nap hasonló eljárást, egymáshoz hasonló eredményeket szül. Régi nóta, változó alakban. És ezek a változó alakok egytől-egyig a híres, hazafias (!) katolikus klérus példátlan törvény-tiszteletlenségét demonstrálják. Eltekintve most a főmagasságu püspök és biboros urak országosan ismert hazafias egyházpolitikájától, a majd minden vidék tisztelendő «uplánjainak és főtisztelendő plébánusainak napfényre kerülő eljárásai hathatósan dokumentálják, hogy miképpen egyeztethető össze istenfélő lelkeket meghatározó módon egy hazafinak, egy alkotmányos állam alattvalójának hazája iránti önzetlen szeretete, s törvények iránti tisztelete a csálhatatlan tridenti dogmák és a pápai abszolutizmus rendszere iránti vakbuzgó engedelmességgel. Azt, ország-világ látja, tudja, hogy ezt a két érdeket nem a k a r j á k egymással egyeztetni; azt szeretném látni, ha valaki, pl. valamelyik nagy hírű püspök komolyan megpróbálná, ha vajjon csakugyan össze lehet-e egyeztetni? Az eredmény védelmi hatását legközelebről a szegény plébánusok és hecc-káplánok éreznék, mert kitünnék, hogy hiába kívánnak lehetlentőlük, a kiket mostanság annyit ütnek, pedig hát ők egyébként nem hibások, minthogy ultramontánok, azaz, jó katolikusok. Tehetnek-e ők arról, hogy valamikor úgy állapították meg, hogy első sorban és mindenek előtt és fölött csakis egyedül idvezülő római katolikusnak kell lenniök, és csak azután annyiban, a mennyiben még lehet, szabad embernek, magyar hazafinak, stb. lenni, mert különben: anathema sit? Csak az már a komolyabb baj, hogy mindennek dacára vannak magukat okos, felvilágosult embereknek tartó politikuskok, a kik szentségtörésnek tartanak, ha nem lehetne az ország sorját az excellenciás püspök urak tetszése szerint intézni; sőt, a kik diszül állítják magukat a magas klérusnak problematikus hazafisága útján lassan döcögő szekere körül, a melyből azonban soha sem léssen a magyar nemzeti állam, és magyar nemzeti műveltség győzelmi ünnepére robogó diadal-szekér. És az a baj, hogy vannak magukat «a közvélemény szó-szólói» jelentős címnek illetékes birtokosaiul hirdető nagyképüsködő magyar hirlapok, melyeknek nagyobb szomorúságot okozna, ha véletlenül nem irhatnának a piri-pócsi káplán úr becses izlése szerint, mint ha az ősi protestáns autonomia egy szép napon megsemmisítették; és a melyek országra szóló hazafias tett képpen konstatálják, ha valamely vegyes ajku községben a plébános ur magyar prédikációt tartott, s az iskolás gyermekek vizsgálatkor a himnuszt énekelték; vagy, ha a hercegprimás valamely közös nemzeti célra adományozott. Igen, mert ma divat, az ilyeszerű dolgokat is dicsérendő hazafiság számba venni, s azokért lépten-nyomon tömjénezni. Hát ti, szegény református papok, tán földi elismerést vártok azért a potomságért, hogy több, mint háromszáz év óta forgolódtok és áldoztok az evangéliumi világosság, élő vallásosság, nemzeti műveltség és hazaszeretet közös oltárán? Hogy e hazának örömeiben, bánatában vele érző hú-

fiai, a nemzetnek gyászában vigasztaló prófétái, munkájában önzetlenül fáradozó napszamosai, s mindenkor reményeinek, vágyainak, eszményeinek hűséges ápolgatói voltatok, és vagytok? Elismerést, vagy tán jutalmat vártok mindezért? Kérjetelek bocsánatot, hogy élhettek, és hallgassatok.

Különben, az az eset, melynek elbeszélését ígértem, s mely magában véve is, hangosan igazolja a fölvilágosultabban gondolkozó közvélemény jogos és hő vágyát, hogy végre-valahára hazánkban is a jogállam követelményeinek megfelelő tisztességes, rendezett egyházi viszonyok jőjenek létre, a következő.

Székely-Udvarhelytt, pár hónappal ez előtt, egy házassági ügy merült föl. Az örök frigyre lépő jegyesek mindketten a város intelligens köreihez tartozók voltak. A férfi, pénzügyigazgatósági tisztviselő, unitárius vallású, a vegyes-házasságból, katolikus apától született nő pedig református, mivel anyja is tényleg a református felekezethez tartozott. Tehát, egy újabb, unitárius és református felekezeti tagokat összekötő vegyes-házasság volt keletkezésben, mely ugye bár, törvény szerint, vagy unitárius, vagy református pap előtt kellett hogy történjék? Így kellett volna, törvény szerint, de korántsem így történt; hanem úgy, hogy a feleket összeadta a székely-udvarhelyi római kath. apát-plébános, Jung-Cseke Lajos. De, miféle jogon: kérheti valaki. Mit tudakozol te, jámbor atyámfia, jog után, mikor egy apát-plébános urnak szeretett hazánkban, szép Magyarországon, az újabb alkotmányos életnek huszonhatodik esztendejében, t e t s z i k ezt így csinálni, és a vegyes-házasságban élő szülőknek t e t s z i k ezt helyeselni, és a jogvégzett unitárius vőlegénynek t e t s z i k ezt elnézni. Mert, ilyen többszörös kiadása tetszésen fordult meg az egész dolog; és mert ma divat, ilyen ügyeket nem törvény szerint, hanem, a mint sokkal kényelmesebb, t e t s z é s s z e r i n t intézni el.

Ugyanis, ma már, hála a hazai katolikus klérus példányszerű törvény-tiszteletének, hazánkban mindenki ismeri az 1868-ik évi LIII-ik t.-c. 12-ik §-át, mely szól e képpen «A vegyes-házasságokból származó gyermekek közül a fiúk atyjuknak, a leányok anyjuknak vallását követik», stb. de, ha egy kissé tovább nézünk ebben a törvényben, azt is megtudjuk, hogy a 17-ik paragrafus ezt mondja: «A jelen törvény életbe léptetése előtt kötött vegyes-házasságokból született, vagy születendő gyermekek vallásos nevelésére nézve azon törvény határozata marad érvényben, a mely az ilyen házasságok kötése idejében hatályban volt», vagyis, ez azt teszi, hogy az LIII-ik törvény-cikk, illetőleg, annak az előbb említett 12-ik paragrafusa nem bír a múltra visszaható erővel, s tehát, az 1868 előtt kötött vegyes-házasságokból származó, mindkét nemű levő gyermekek, ha e házasság az Erdélyen kívüli Magyarországon kötött, s ha, mint a fentforgó esetben is, az apa római katolikus vallású volt, a Magyarországon megelőzőleg, t. i. 1868-ig érvényben állott törvények szerint, római katolikusokká lettek. (Lásd dr. Kolosvári S. Egyház-jogtanában: 76-ik §, a) alp. 141. lap.) És ha a vegyes-házasság 1868 előtt Erdélyben kötött? Erről mindjárt lesz szó.

Ennél fogva, az eddigiek szerint, az apát-plébános úr dolga tisztán állana, és a többszörösen megerősített «tetszés»-jog nem ütköznék törvényes szabványokba; mert

a katolikus apának magán-jellegű beszélgetésben tett nyilatkozata szerint, házasságuk 1868 előtt kötött, s így az apát-plébánus római kath. hajadont esketett volna össze unitárius férfiával, a mihez joga van; és mert a szülők a református anyától született leányt katolikus vallásnak növelték, és tartották.

(Vége következik.)

t.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1893. július 26.

Elnökölt báró Bánffy Dezső ő nagyméltósága; jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, Szász Gerő, Székely János, Domokos Antal, Parádi Kálmán, igazgató-tanácsosok; a pénztáros és a kölcsönügyi előadó.

Az elnöklő főgondnok előterjesztést tesz a szeptember folyamában megtartandó közgyűlés idejére és főbb tárgyaira nézve. A közgyűlés megkezdése napjául szept. 13-át proponálja. Főbb tárgyak: az ifj. papok fölszentelése, képviselők igazolása, a püspök évi jelentése, igazgató-tanácsi jelentések, az egyházkerületi közpénztár számadása, és új költség-előirányzata, a közalap tulajdonát képező Maetz-féle bérház beépítése, az 1889-évi közgyűlés 62 és 64 sz. a. hozott határozata alapján jelentés a theologiai fakultás tárgyában s ezzel kapcsolatban, további intézkedések megtétele; gondnokok és tanárok választása. Szolgálat tudomásul.

A tanügyi előadó bemutatja Csiky Lajos, m.-vásárhelyi klasszika-filológiai tanár oklevelét s minthogy ezzel a múlt évi egyházker. közgyűlés 46 jkvi számú határozatának az illető tanár eleget tett, a megválasztási okmány részére kiállítatik s a közgyűlés rendes tagjai sorába fölvetetik.

Tárgyaltatik a tanügyi előadó előterjesztése a letűnt iskolai év végén megtartott rendes érettségi vizsgálatok eredményéről, kapcsolatosan a vizsgáló bizottságok jegyzőkönyveivel és rovatos kimutatásaival. A nyolc főgimnáziumnál (S.-Szentgyörgyön is 8 osztályúvá fejlett már a gimnázium) az eredmények a következők: N.-Enyeden vizsgálatra jelentkezett 16, érett 14; Kolozsvártt 20, érett 18; M.-Vásárhelyt 17, érett 13; Sz. Udvarhelyt 15, érett 13; Zilahon 15, érett mind; Szászváros 8, érett mind; Sepsz.-Szt.-Györgyön 15, érett 11. Az eredmény tudomásul vétetik, a vizsgáló bizottságok eljárása, a s.-szentgyörgyié némely észrevétellel, jóváhagyatik. A szept. havi javító vizsgálat helyéül a m.-vásárhelyi ref. főgimnázium, idejéül pedig szept. 5-ike tüzetik ki, miről az államkormány értesítettik.

A tanügyi előadó előterjesztésében tárgyaltatik a n.-enyedi theol.-akadémia ez évi zárjelentése. A nagy gondal és szakértelemmel összeállított dekáni jelentésből az Ig.-Tanács megnyugvással veszi tudomásul, hogy a theol. akadémiának szóban forgó éve ifjaink részéről a zajtalan, mindig a törvény kereteihez illeszkedő munkásság éve volt, hogy a tanári kar, az adott körülményekhez képest, buzgóan megfelelt feladatának, igyekezvén a konventi tantervet nemcsak megközelíteni, hanem tőle telhetőleg, kisebb részleteiben is exekválni és betölteni. A vizsgálatok és szigorlatok törvényszabta időben szabályszerűen, általában kielégítő, részben dicséretes eredmény-

nyel megtartattak. Kollokviumokra az ifjak legnagyobb része jelentkezett s igen számosan, igen szép sikerrel vállalkoztak modern nyelvek (francia, angol) tanulására. A szintén privát-studiumok kategóriájába tartozó önképzőköri munkásság is általában kielégítőnek mondható, bárha sokoldalú nem volt és főképpen, a mint kell is lennie, a szónoklat kultiválására szorított. Ezen állapotok felett az Ig.-Tanács méltányló elismerését fejezi ki s tekintettel a jövő évben sorra kerülő nagy fontosságú ethika tanítására, fölkérni határozza főtiszt. püspök aát. hogy e kívánalom teljesedéséről vagy egy ifjú docens alkalmazása által, vagy a meglevő tanerők új munka-felosztása által gondoskodni, sziveskedjék. Egyébiránt, volt az akadémiának mindössze 42 növendéke, kik a 4—5 év előtti theológusok összes számának csak mintegy felét teszik. Újan beiratkozott volt 13, valamennyi «egyszerű» érettségivel. A létszám apadására nézve megjegyzi a jelentést tevő, hogy az összes hazai prot. theol.-akadémiáknál ez az eset; okai első sorban, minden esetre, általános és nem helyi vonatkozású jelenségekben keresendők. Az «egyszerűen» érett ifjakról pedig azt mondja, hogy «év folytán anynyira megizmosodtak, hogy egynehány tantárgyban igen szép, az egyikben, a héber nyelvben, éppen feltűnőnek mondható eredményt mutattak föl.»

Ezután még egy néhány folyó-ügy intéztetett el; míg néhány érdemleges tárgy közelebbi alkalomra tartott föl.

r. t.

Az egyházmegyéből.

I.

A nagy-enyedi egyházmegyéből.

A nagy-enyedi egyházmegye rendes közgyűlését június 27-én tartotta Nagy-Enyeden. A tagok, világiak úgy, mint egyháziak, ez alkalommal is igen szép számmal jelentek meg. A gondnoki karból Pogány György, főgondnok és Gr. Bethlen Bálint, algondnok, vettek részt, igen nagy érdeklődést és ügybuzgalmat tanusítva.

A közgyűlést megelőző napon, az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézet részvényes tagjai gyűléseztek. Örömmel konstatáljuk, hogy az özvegy-árvai gyámpénztár az újabb időben örvendetes fejlődésnek indult és bizonyára nagy haladásnak és még nagyobb fejlődésnek néz elébe, ha annak új pénztárnoka és számadója, Barabás József, egerbegyi lelkész aa. továbbra is tappintatos, szakavatott kezelésével fogja gyarapítani. Pénztárnok aa. hivatkozva sok teendőire és nagy mérvű elfoglaltságára, kérte a részvényesek gyűlésétől fölmentetését; de, egy évi működése arról győzt meg mindnyájunkat, hogy a pénztár jelenleg a legjobb kezekben van; kértük tehát, hogy továbbra is ajándékozza meg egyetünket ügybuzgó működésével, mire pénztárnok afa, bár hosszas kérés után, de mégis hajlandónak mutatkozott.

Az egyházmegyei rendes közgyűlés délelőtt, pontban 9 órakor vette kezdetét. Hegedűs Lajos, esperes, elnök afa, rövid fohász után, üdvözölte a megjelent tagokat. Majd, esperesi jelentését terjesztette elő, melyben az egyetemes zsinat működését és eme működésnek reánk nézve várható hatását fejtegetve, röviden rátér a hazánkban fölmerült egyházpolitikai kérdésekre. A nyugalmat és toleranciát ajánlja

ezekkel szemben. Az állam és egyházunk érdeke és célja ugyanaz ezen kérdésekben, t. i. a szabadelvűség. Várjuk tehát nyugodtan, hogy mit fog tenni az állam.

Az egyes egyházak ügyeire térve, hosszadalmas volna, itt, a felszeroltakat mind leírni; legyen ez alkalommal elég annyi, hogy egyházmegyeszerte örvendetes haladás és lendület tapasztalható.

Az egyházmegyei számvevő, Sándor János afa. jelentése, az egyházközségek vagyon-ügyéről, azoknak számadásairól, kimerítő ismertetésül szolgált. Alig három egyház van az egész egyházmegyében, melynek számadásai nem ütötték a mértéket.

A rendes folyó ügyek letárgyalása után, jöttek a bekebelezések. Bekebeleztettek az egyházmegyébe Lázár István, nagy-enyedi Bethlen-kollegiumi tanár, Szécsi Ferenc, felvinci lelkész és Farkas Károly, egerbegyi tanító.

Az indítványok során tárgyalatott Jancsó Lajos, marosujvári lelkész afa. indítványa, hogy a lelkészi özvegy-árvai gyámintézet gyarapítására az egyházközségek is meghatározott évi részvénydíjakat fizessenek. A helyesen megokolt indítvány egyhangulag helyesléssel fogadtatott. Azonban, mivel a gyűlés nem volt eléggé elkészülve ezen indítvány tárgyalására, öt tagu bizottság küldetett ki, az ügynek megvitatására, mely bizottság a következő közgyűlésre javaslatot fog előterjeszteni a segélyezés, illetve, részvény-fizetés módozatait illetőleg.

A gyűlés végén, nt. esperes afa. meleg szavakban köszönte meg a jelenlevő főgondnoknak és algondnoknak buzgalmát, valamint a világi képviselőknek is szíves köszönetet mondott megjelenésükért, és a gyűlést bezárta. —a—s.

II.

A marosi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk ez évi rendes közgyűlését július 5-én tartotta meg Maros-Vásárhelytt. A közgyűlésen most is, mint tavaszi gyűléseinken rendszeresen, nagyon szép számmal jelentek meg a közgyűlési tagok és más érdeklődők. Ott voltak, K. Nagy Sámuel, a gondnoki kar Nesztora, egyházmegyénknek hosszú időn keresztül fáradhatatlan, lelkiismeretes és érdemekben gazdag főgondnoka, ifjabb főgondnok-társával, a szintén közszeretettben álló Dósa Elekkel, továbbá ifj. Cakó József algondnok, az egyházmegye hivatalnokai teljes számban, 42 világi, 12 tanítói képviselő és 51 pap.

A közgyűlés délelőtt 10 órakor vette kezdetét a várbeli templomban tartott isteni tisztelettel, hol a Rákosi Lajos esperes és K. Nagy Sámuel főgondnok vezetése alatt megjelent közgyűlési tagok és gyülekezet előtt Kócsi Dániel, vajai pap tartott Mát XXII. rész 14 vers. megírt: «Sokan vannak a hivatalosak, kevesen a választottak» szent ige alapján, bibliai jártassággal és után-gondolással, a figyelmet mindvégig lekötő beszédet.

A templomból a közgyűlési tagok a vármegye-ház gyűléstermébe vonultak, hol első sorban az esperes tartotta meg egyházmegyénk állapotának egy évi mozzanatait hiven feltüntető, s egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozott, megnyitó beszédét, melyből néhány érdekesebb vonást, a mely figyelmünket inkább megragadta, nem tartunk feleslegesnek, megemlíteni.

Az 1892-ik évi zsinatnak nem sokára törvénynyé való határozataiból különösen hármat emel ki az esperesi

jelentés, u. m. a papválasztásra vonatkozó, a zsinati képviselő választásokat a presbiteriumok kezébe helyező és a papi nyugdíj s özvegy-árva intézetet megalapító pontozatokat. Utóbbi önmel üdvözli a jelentés, mert «megnyugvásunkra szolgál, úgy mond, azon kilátás, hogy midőn még a vasuti őrségnek is nyugdíjintézete van, elaggott papjaink és papi özvegyeink is jövőre az eddiginél kedvezőbb sorsra számíthatnak.

Az esperesi jelentés, az egyházipolitikai kérdés megemlítése után, melyben a kormány helyes álláspontja van jelezve, áttér az egyházmegye specialis ügyeire.

Egyházmegyénk a múlt évben egy szép házat vásárolt Maros-Vásárhelytt tanácskozási, irodai és levéltár helyiségül, 7,500 frton, mely a járulékokkal s beruházási költségekkel együtt, 8,000 frtnál is többre kerül. Most jelenti az esperes, hogy e ház már tulajdonjogilag az egyházmegyére iratott, e levéltár-helyiség kipadolására, vasajtókkal, ablakokkal való ellátására az intézkedések megtétettek. Ezenkívül, ez egyházmegye területén több helyen történtek fekvőség-vásárlások, építkezések. Új és diszes papi és tanítói lakok, iskolák épültek: M.-Csáváson, M.-Szt.-Annán, N.-Ernyén; az építkezések folyamatban vannak: Mező-Kövesden (itt a papi telken az összes épületek leégtek a múlt évben), Nyárádton, Selyében, Csitt-Szt.-Ivánon, Boózsban, Májában. Építendő lesz még 10—12 iskola; szervezendő két másodtanítói állomás és állami iskolát kellene felállítani Erdő-Szt.-Györgyön, Mező-Sámsondon, Ny.-Karácsonfalván, Bede-Szenháromságon.

Örömmel értesült a közgyűlés az esperesi jelentésből, hogy az egyházközségekben mindenütt egyetértést, előmenetelt, jóra törekvést tapasztalt az esperes vizsgálati körutjában. Kis-Görgényben ugyan felütötte volt magát, különösen a közteherviselés kötelezettsége miatt, az anyaegyháztól való elszakadás kérdése; Sóvárádon, főleg a malomügy és a néhai pap betegeskedése miatt, a vizsály, de mindezek főképpen esperesünk tapintatos közreműködésével kedvező megoldást nyertek.

Egyházközségeink vagyoni ügyei, bár több helyt a szükségletet rovatál útján kell fedezni, igen kevés kivétellel, teljesen rendben vannak, főkép a kepeváltási és iskolai alapok. Italmérsi jog-váltás felküldetett központi kezelésre 31,250 frt. kötvényben, és 379 frt. készpénzben.

Ujonnan választott és bekebelezendő papok: Gönci István, kibédi, Jancsó Sándor, m.-bándi, Nagy András, szt.-imrei és Gönci Pál, abodi (régében választva) lelkészek; továbbá, Varga Lajos jeddi, Kali Albert, m.-sámsondi tanítók Előbbiek felajánltattak az egyházkerületi közgyűléshez felavatásra, utóbbiak a törvény értelmében az esküt letették.

A lelkészi karból hármat szőlított el múlt évben a halál, u. m. Vass István, havadi, Tóth Márton, sóváradi és Pataki Lajos, ny.-szt.-imrei papokat.

Kegyelettel emlékezett meg az esperesi jelentés Nagy László, sz.-szolnoki esperes és egyházkerületi közügyigazgató érdemeiről és haláláról, s közgyűlésünk, indítvány folytán, jegyzőkönyvileg fejezte ki a közmunkálkodás terén nagy érdemeket szerzett egyházkerületi közügyigazgató elhunytá felletti fájdalomát, az özvegyhez részvétnyilatkozat küldését határozta el.

Az esperesi megnyitó után az egyházmegyei képviselők névsora olvastatott fel. A képviselők mandatumai a múlt év végével lejárván, az egyházmegyei tanács a maga idejében megtette a választásokra vonatkozó intézkedéseit, s a

beérkezett szavazatok számabavevén, a választott képviselőket már előlegesen igazolta volt. A közgyűlés örömmel értesült arról, hogy az új képviselőkben ismét igen sok intelligens, egyházaink iránt meleg érdeklődéssel viseltető tagot és erőt nyert.

A már megalakult közgyűlés első sorban az Igazgató-Tanács 65—1893. száma, és a Kolozsvártt felállítandó theol. akadémia és a debreceni bölcsészeti fakultás javára való adományok, gyűjtések s gyűjtő-csoportok felállítása tárgyában már korábban megküldött leiratát tárgyalta. Egyházmegyénk ugyan már ezelőtt két évvel kötelezte magát a Kolozsvártt felállítandó theol. akadémia alapjára ezer frtnak tíz év alatti befizetésére, s ezt az egyházakra, papokra és tanítókra bizonyos kulcs szerint kirótt rovatalból pontosan fizeti is; továbbá ezen újabb leirat esperesi úton már korábban kiküldetett az egyházközségekhez, s adományok már több helyről jöttek is be, mégis megbizta közgyűlésünk az egyházmegyei tanácsot gyűjtő csoportok felállítására és azokba buzgó férfiak kiküldésére a gyűjtésnek minél nagyobb mérvben való eszközlése végett.

Ezután, Muzsnai Pál, egyházmegyénk fáradhatatlan, buzgó közigazgatási jegyzője olvasta föl az egyházmegyei tanács évi működéséről szóló jelentését s nyomban rá Bihari Sándor, tanár, egyházmegyei képviselő olvasta az egyházmegyei tanács jegyzőkönyveinek felülvizsgálására vonatkozó előterjesztését. Utóbbi jelentésből örömmel értesült a közgyűlés, hogy az egyházmegyei tanács egy év alatt tartott 21 ülésben, 435 folyó szám alatt, nagy pontossággal, megfeszített munkássággal intézte el ez egyházmegye életében egy év alatt fölmerült nagyszámú ügyeket. A közgyűlés az egyházmegyei tanács e buzgó munkálkodásáért teljes elismerését és köszönetét nyilvánította. Valóban, a marosi egyházmegye tanácsa, már több mint 30 éve, úgy van szervezve, és évről-évre oly munkásságot fejt ki az egyházmegye ügyeinek «ékesen és jó renddel» való vitelében, hogy azt csak úgy lehet kellőképpen méltányolni, ha az ember éber figyelemmel kíséri működését.

Szentkirályi Sándor, m.-madarasi pap, a mezősegi papokra nézve nagyon terhelőnek jelezvén azon egyházmegyénkben eddig fennállott gyakorlatot, miszerint az egyházmegye mezősegi pontjáról, üresedés esetén, a pap kénytelen legyen pl. Sóváradra 10—11 mérföldre menni szolgálat-tételre, indítványozza, hogy az elhalálozások folytán szükségessé vált, időközti papi szolgálatokra nézve osztassék fel az egyházmegye csoportokra, s minden pap csak a maga csoportjában legyen köteles ily nemű szolgálatot tenni. A közgyűlés az indítványt elfogadván, megbizta az esperesi hivatalt, ily esetekben a távol lakó papság ily nemű terhének könnyítésére szolgáló intézkedéseket tenni.

Tárgysorozat rendén, R a v a s z J á n o s, tanügyi előadó olvassa fel ezután az iskolák anyagi és szellemi állapotára vonatkozó évi jelentését. A közgyűlési jegyzőkönyv 10-dik pontja szerint: «A nagy utánjárással és szakavatottsággal készített, s nagy tetszéssel fogadott terjedelmes jelentés általános elismeréssel vétetik tudomásul, s annak teljes terjedelmében a közgyűlési jegyzőkönyvbe való iktatása elhatározatik.»

Ezután, Molnár Lajos, pénztárnok olvasta fel az 1892. évi pénztári állásra vonatkozó jelentését, melyből kitűnik, hogy a különböző alapokból és forrásokból összes bevétel volt: 18,546 frt. 70 kr; kiadás: 17,924 frt. 89 kr; pénztármaradék: 621 frt. 81 kr. A jelentést a közgyűlés elismeréssel vette tudomásul, valamint Madaras János egyik számvevő előterjesztésére elhatározta azt is, hogy a mely egyházközségből a számadásokat, a számvevői utasítások dacára is, a megelőző évi számadással nem helyesen összekötve, küldik be (ilyen volt egy pár egyház), az ilyen helyekre a számadást elkészíteni tartozó pap terhére, vagy maga a számvevő, vagy más biztos küldetik ki.

Ezzel a közgyűlési tárgysorozat ki levén meritve, a gyűlés bezáratott. A közgyűlési tagok közeledre, azután pedig haza távoztak, azon megnyugvással és reménnyel, hogy az egyházmegyében minden vonalon tapasztalható élet, erő, buzgóság és rend megtermik gyümölcseit, jövőre is szép reményekkel biztatnak, s áldás lesz a «választottak» munkálkodásán. (r—s.)

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

IV

A főconsistorium értesítése az enyedi Tanárokhos, gr. Teleki Sámuelnek consistorrá választásáról.

Szolgálunk mint jóakaróinknak és istentől minden áldásokat kívánunk tiszteletes professzor uraim kegyelmeteknek.

Méltóságos Gróf és Consiliarius Széki Teleki László úr kedves collegánk és atyánkfia ő excellenciája észre vevén azt, hogy mind érdemlett caractere, mind pedig együtt járó országos dolgai és királyi szolgálat miatt a nemes nagy-enyedi reform. Collegium insp. Curátorságát egyaránt nem folytathatja; arra nézve accedált maga is ő excellenciája, hogy helyébe más Surrogáltassék, a ki közelebről vigyázhasson a Collegium dolgaira. Gondolkozott a supr. Consistorium volta-képpen olyan Subjectumról, de alkalmasabbat sok okokra nézve nem talált ezen hivatalra mltgos gr. Széki ifj. Teleki Sámuel úr, s kedves afiánál, kit is sub hodierno constituáltunk és denomináltunk. Melyet a végre kívántunk tiszteletes professzor urainak jelenteni, hogy azon megirt kedves afiát azon nemes Collegium egyik inspector-Curátorának esmerjék lenni, és az illendő

tiszteletet, s engedelmet megadni magok kötelességeknek tartsák.

Továbbra pedig istennek szent oltalmába ajánlván, maradunk Tiszteletes professzor uraim kegyelmeteknek jóakaró köteles szolgálói, az erdélyi reform. ecclák főcurátorai

Br. Bánffy Farkas. Gr. László Fános, mpr.

Az erdélyi reform. főconsistorium.

Szeben, 24. aug. 1768.

NB. Málnási László ezt jegyezte alá: Miért nem subscribált m. gr. Teleki László úr ő excellenciája, a dolog maga megmutatja.

V

Gr. Teleki Sámuel cancellár levele Málnási Lászlóhoz.

Tiszteletes és kedves jó uram!

Ugy érttem, hogy gr. Gyulai József úr Szebenből lett kijöveletem után maga indulatainak sebességétől elragadtatván, engemet némely helyeken egy, s más dolgokkal calumniált, csak annyiban tudván jó curátor lenni, a mennyiben engemet mások előtt rosznak insinuálhat és szokott magyarsága szerint egy tarisnya ebadtát Enyeden, mikor oda megyen vagy egyszer, elszórhat. Minthogy pedig ellenem hintegedett bal információji talán főconsistoriális Méltóságaink eleiben is elhathattanak, jól

lehet nem tartom érdemeseknek azokat a passzióból származott erőtelen vádakat a magam mentségére, mindazonáltal kérem, és obtestálok is Tiszteletes uramat, hogy ezen dilucidatioimat pro informatione ne sajnálja azon előljóinkkal közleni, a kik előtt hátam megett megsértődtem. Úgy hallom, azzal vádoltattam:

1. Hogy én különösen csak Tiszteletes Rector Kovács urammal való egyetértéssel cselekeszem mindeneket curator társaimnak hírek nélkül. Erre ez a felelet: Hogy én a professorok közül T. Kovács uramon kívül mással egyet nem érthetek, mert a többi, a mióta Enyeden a hierarchiát bontogatni kezdte a méltos főconsistorium, se rectorát, se paedagiarchaságot nem vállalnak, sem pedig a publicumokban szólni nem akarnak; T. Kovács úr egyedül vonja azoknak is igájakat. Curátor-társaimnak hírek nélkül pedig én soha semmi rosszat nem tettem; igaz az is, hogy hírekkel jót sem cselekedhettem, mert akármiről irjak, vagy a méltos főconsistorium parancsolatját opiniómmal együtt circulatíobá bocsássam, ha a dolog kiváltképpen T. Ajtai uramnak nem tetszik, a levél oda vész, én soha választ sem veszek reá; azonban a dolgok hátramaradnak, a Consistorium parancsolatai effectumba nem mennek és a publicum szenved, a mint példa erre közelebb a docendi és discendi methodusnak felállítása iránt emanált tavalyi és idei mind e mai napig is effectumba nem ment salutaris ordinatioja a méltos Consistoriumnak. Ha azért én az effélékben Curator társaim nélkül eddig valamit a közjóra cselekedtem, lelkem ösmeretében álló kötelességemet teljesítettem és arról Isten s minden jó emberek előtt számot adok.

2. Hogy én a templombeli székeket Enyeden megváltoztattam. Ez csak annyiban igaz, hogy ennek előtte az enyedi deákok közül sókan három esztendeig sem mentenek egyszer a templomba, azzal mentegetvén magokat, hogy a hol a deákok kara van, oda pap szó nem hallik. Én azért hogy ezen kopasz mentségnek se legyen helye, tiszteletes püspök urammal és a három professorral magam elmentem a templomba, a helyet mind az ötön oculáltuk és annakutána az Ecclesiának hírével a kart elébb csináltattam a pap szónak hallására nézve; a kar alá pedig a classisoknak padokat tettem és a kar eleiben az urfiak és nemes ifjak székek előtt a professorok székeit helyhez tettem, hogy így az isteni tisztelethez illő szép renddel, másoknak is jó példaadással az egész Collegium gyakorolja a közönséges isteni szolgálatot. Ezzel pedig senkinek se helye el nem foglaltatott, sem injuriája nem esett, a minthogy soha senki nem is panaszkodt iránta.

Haec sunt capita accusationum, vagy inkább columniarum, a melyek értésemre eshetnek; elhiszem a többi is, ha voltak, csak ezekhez hasonlók, t. i. könnyen diluálhatók, vagy inkább contemnálóhatók. De ezekről eddig talám az unalomig elég.

Az én feleségem Atyaságotat szívesen köszönti és mikor ab officio Vásárhelyre jó, Sáromberkére jó szívvel látja. Kis fiacskám mostan is csak beteges, de talám az ur Isten könyörül rajta és minket az ő életében megvigasztal.

Továbbra mindenkor tisztelettel és szíves indulattal maradok igaz köteles szolgája: *Gr. Teleki Sámuel.*

Sáromberke 10. junii 1772.

VI.

Diploma Professorale.

A melylyel az erdélyi méltóságos reformatum Supremum Consistorium a maga méltóságos S. R. B. gróf ur de-

putatusa által N.-Borosnyai Nagy Sigmundot Sz. I. M. dipomaticus doctort a n.-enyedi ref. Collegiumban ordinarius és actualis Professort, hiv szolgálatjának bizonyos jutalmául, méltóztatta professorságában confirmálni és perpetuálni.

Én alább is megirt, különös levele által a méltóságos erdélyi fő reformatum Consistoriumnak a végre lévén ide Enyedre küldtetve, hogy itten Borosnyai N. Sigmund uramat, Theologiae Doctort, és az itten Enyeden levő reformatum Collegium egyik érdemes professorát megtalálván, ő kegyelmének a theologicum studium professiojában leendő segítségére rendelendő Lectori nevet és hivatalt viselendő személy iránt a főconsistorium szándékát megjelentsem és egyszer s mind ő kegyelmét az iránt assecuráljam, hogy mig az ur Isten ő kegyelmét élteti, mind professori caractere, neve és hivatalja, mind a midőn tetszik és nyavalyája engedi, a professiok continuatioja, mind a Collegium közönséges dolgaiban való influxussa, mind szállása, mind egész fizetése meg fog maradni, hogy, mondom, ezen követség lévén reám a fő reformatum Consistorium különös levele által biztatva, azt ugyan a méltóságos fő Consistorium parancsolatjára s nevében véghez vittem és tiszteletes praetitulalt Borosnyai N. Sigmund uram is ezen ő kegyelméhez járult és az ő kegyelme ezen nemes Collegiumhoz sok esztendő elforgása alatt minden kifogás nélkül dicséretesen véghez vitt szolgálatjának és érdemének közönséges névvel leendő megjutalmazására célzó ígérteit s szándékát a méltóságos fő Consistoriumnak köszönettel s háládatossággal vette: arról adom, mint ezen dologra megbízott követje a méltóságos fő Consistoriumnak ezen tulajdan nevem aláírásával és pecsétemmel megerősített irásomat. Die 20 junii, anno, 1772. *Gr. Teleki József.* (L. S.) Nyomatásban a gr. Teleki-levéltárban.

Köli: Konc József.

Különfélék.

== **Egyházkerületi főgondnok, br. Bánffy Dezső** öccsellenciája, a néhai Nagy László sirjának emlékekkel való megjelölése céljára 50 forintot küldött. Szerencsésnek érezheti magát az a hadsereg, mely vezérét mindig elől és maga előtt látja, ha szóban, ha cselekedetben, ha áldozat-készségben. Hisszük és reméljük, hogy sokan lesznek, kik nyomába lépnek, és filléreikkel bár, de követni fogják a szép példát!

== **Nem minden egyházközségnek** jut osztályrészül a ritka szerencse, melyben folyó hó 6-án a palota-ilvai kicsiny egyház részesül. Ezen kicsiny egyház fönn, a görgényi havasok között fekszik, és jelenleg a toplicai körlelkészség kötelékébe tartozik. Van ottan mintegy 70—80 refermátus hívünk, a kiknek fejük, éltető vezérük id. Bodó Károly. Az ő buzgósága és áldozatkészsége folytán, támogatva az egyházkerület által is, egy csinos, kis templomot építtettek, hogy abban lelkük szomját kielégítsék és a nemzeti érzületet is ápolják. A templom fölszentelése e hó 6-án történik meg, és pedig két püspök, u. m. Szász Domokos, erdélyi, és Szász Károly, dunamelléki püspökök jelenlétében és közreműködésével, kik ez idő szerint Borszéken együtt levén, együtt rándulnak le e szép ünnepély végrehajtására. Ez a körülmény, az ünnepély fényét és méltóságát nagy mértékben fogja emelni, sőt a maga nemében páratlanná teszi. A felavatás lefolyásáról esetleg részletes tudósítást is közlünk.

== **A Tompa-ünnep Hanván.** Július 30-án folyt le az a kegyeletes ünnepély, melyet a gömöri egyházmegye rendezett Tompa Mihály halálának negyedszázados évfordulójára. A gömöri egyházmegye megtisztelte önmagát, midőn az egykor kötelékében szolgált országos híri lelkipásztornak és a halhatatlan költőnek emlékezetét nem csak felújította, de fel-

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Augusztus 10.

32. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Borszék, 1893. július 25.

(Vége.)

Lelkészi értekezleteink egyik méltó tárgya lehet tisztázni eszméinket ezek körül a kérdések körül; meggyőzni egymást, s magunkat, hogy itt első sorban a legmagasabb állami érdekről, s érdekekről van szó, s ezeknek a református egyház mindig alárendelte a maga speciális érdekeit, nem csupán hazafiságból (bár az is elég ok), hanem abból a jól felfogott érdekből is, hogy a haza és alkotmány, s a jogrend és közbéke erősödésével, erősödik mind az, jelesen az oly felekezet is, mely a hazához és alkotmányhoz ragaszkodik, s magát azzal valóban azonosítja.

Az e kérdések fölött folytatandó eszme-csere meg fogja világítani azokat a pontokat, melyekben a hozandó törvények változást fognak előidézni, részint állami helyzetünkben, részint saját beléletünkben; gondolkodásra fognak ösztönözni teendőink felett a változott helyzettel szemben, s meg fogjuk találni a módokat, melyekkel magunknak a kínálkozó előnyöket biztosítsuk, s a hátrányokat kevésbé ártalmasokká tegyük, vagy éppen elháríthassuk. De, soha sem szabad felednünk, hogy legyünk előnyben, vagy hátrányban, de az államtól, s a valódi haladástól soha sem szabad magunkat elszakítanunk, annál kevésbé azzal ellentétbe helyeznünk. Vélt (vagy bár valódi) sérelmek miatt, magunkat azokkal azonosítani, vagy csak azoknak a mal-mára hajtani a vizet, a kik a magyar államtól, s annak érdekeitől elszakítják, s azzal szembeállítják magukat, s érdekeiket: a legvégzetesebb tévedés volna ránk nézve.

Ámbár, nekünk azok iránt is türelmeseknek, s inkább megnyerőknek, mint visszaútasítóknak kell lennünk; mert, nem abban kell keresnünk a dicsőséget, hogy mi vagyunk a leghívebbek, hanem abban, hogy az ellentétek kiegyenlítésére, s elsímitására töreked-

jünk a haza, a haladás, a közbéke, és egyetértés javára. S itt, engedd meg, hogy kitéréskeppen megjegyezzem, mennyire bántott engem az a modor, melylyel a minap a Teutsch evang. püspök haláláról lapod emlékezett. Nem csak azért, mert a koporsó minden ellentétet kiengesztel, hanem azért is, mert nekünk, protestánsoknak, érdekünkben sem áll, magunk között a viszályt szítanunk. Nem is méltányos. A protestántizmus egyik ereje az egyéniség érvényesítésében, s annak szabadságában, s jogosultsága elismerésében áll. Minket nem kötnék az egész föld golyóbisát körül övező (a hordó vas-abroncsához hasonló) szoros pántok nálunk nincs elnyomva a központi mindenhatóság «sic volo, sic jubeo»-ja által sem a nemzeti, sem az egyéni szabadság. Mi e szabadságot mindig respektáljuk; mi csak hitbeli különbségek miatt szakadunk meg, s alkotunk új egyházakat, a mire mindig volt, van, s lesz gondunk; egyebekben elnézők, türelmesek, s méltányosak vagyunk, s a szeretetet és békességet, a tökéletesség e kötelét, igyekszünk is, kötelességünk is, fentartani, erősíteni, legalább nem gyöngíteni és szaggatni. Ő nem volt magyar, az igaz, sőt magyar-ellenes, s nevének megfelelő Grosdeutsch volt, de egy hatalmas egyéniség, velünk ez egyben ellenkező, sok egyébben, s különösen erős protestáns érzetében, kiváló tudományosságában, s mély vallásosságában összhangzó jellem. Ezt becsülnünk kell, s legalább koporsója felett csak erről kellett volna megemlékeznünk.

De, visszatérek tárgyamhoz, hogy azt röviden be is fejezzem.

Ha azok felől az utak és eszközök felől fogunk elmélkedni lelkes értekezleteinken, a melyeket követnünk, s alkalmaznunk kellend, hogy magunkat, egyházunkat a majdan változott viszonyok közt fentarthassuk, sőt gyengülés helyett még erősíthessük: a legfőbb, a mostaninál intenzívebb, sokkal intenzívebb kura-pásztorális gyakorlása. Milyen nálunk, magyar reformátusoknál, a kura-pásztorális?

Alig valami, a mi annak nevezhető. Nem is említve, hogy köztünk igen sokan, vagy egészen közönyös, vagy éppen nyíltan ellenséges viszonyban élnek gyülekezetükkel (a mi aztán a kura-pásztorális lehetőségét is kizárja), mennyi és milyen lelki gondot fordítanak híveikre még azok a jobbak, s legjobbak is, a kik egész jóindulattal viseltetnek híveik iránt, s gyülekezeteik szeretetét is bírják? Hányadik közülünk gondol többre, mint hogy templomi tanításai által a gyülekezet egészének eleget tegyen, s az egyesek bizalmát, ha tanácsért, vagy segítségért hozzá fordulnak, megnyerje, s annak megfeleljen? Hányadik gondol arra, hogy a személyes, s atyai és testvéri érintkezés, által magának kell felkölténie, s táplálnia, szinte kihívnia e bizalmat, nem a maga érdekében, s jobb léteért, hanem, hogy ez által az erkölcsi és hit-élet gyarapítására, s elevenítésére biztosan hathasson, sikeresen munkálkodhassék. Ha a gyülekezetben lábra kap valamely rossz szokás, vagy éppen uralkodó bűn; vagy ha természeti, s elemi csapás (ragály, járvány, tűz, víz, jégverés) éri a népet melyik nem tartja elégnek, szívre ható szép prédikációkban, s imádságokban keresni, s adni a gyógyszert, leddőzni, vagy vigasztalni a templomban, s legfőleg ha hívják, a háznál! Sőt a nagyobb egyházakban hány pap van, a ki gyülekezete tagjait legfőleg a templomból, legnagyobb részüket pedig éppen nem, még látásból, még nevérol sem ismeri (a minnek persze elhárinthatatlan akadály a gyülekezet nagy, s a lelkészek csekély száma, sok helyen). Egy szóval, a közvetlen érintkezés a lelkész, s hívek közt, a kura-pásztorális e múlhatatlan föltétele nálunk alig egzisztál; a hol pedig csak kepe, lukma, pár-bér, vagy bármi néven nevezendő papi fizetés beszedéséből, s a fölötti veszekedésből áll: az csak távolítólág, nem közelítőlág, s egybeforrasztólág hat, természetesen.

Nem célo, prelekcziót tartani a kura-pásztorális címet viselő tantárgyból, csak figyelmeztetni akartam arra, ha gyülekezeteink lelki gondozását egészen új alapra nem fektetjük: az egyházpolitika állami reformja első sorban minket fog megrogálni. Az általános vallás-szabadság a mi teherviselésben görnyedező hallgatóinkat fogja tömeges kitérésre csábítani, csak hogy meneküljenek a teherből, melyért viszonzásul csak egy (sokaknak nem is kellő) prédikációt kapnak hetenkint, mikor sem a keresztelezés, sem az esketés kényszere nem lesz, a mely a paptartást nélkülözhetlenné teszi még ma. Pedig, az általános vallás-szabadság ellen

csak nem fogunk mi protestálni, kik annak köszönjük lételünket! Valamint a kötelező polgári házasság ellen sem, kiknek a házasság nem sákramentum, s nem felbonthatatlan! A polgári anyakönyvek ellen sem, melyekkel a dogmának semmi köze, s az államnak érdekében is, kétségbe vonhatatlan jogában is áll a maga szükségére egyöntetű, s minden dogmai skrupulusok ellen biztosított nyilvántartást vezetni polgáraitól, s azoknak családi viszonyairól.

Mindezek ellenében csak a legbensőbb, a legtevékenyebb kura-pásztorális által védhetjük meg egyházunk állagát, s kerítéseit. A hit bensőbbé, erősebbé tételével kapcsolhatjuk híveinket szorosabban egyházunkhoz, s védhetjük meg egyházunkat a szétszűlléstől, s biztosíthatjuk, hogy az oldott kéve sorsára ne jusson, melynek egyes szálaít könnyen elkaphatja minden szél. S a hit és erkölcsi élet szilárdítását minden prédikációnál, s egyházi szervezetnél és alkotmányánál inkább várhatjuk a lelki gond igazi gyakorlásától.

Ez ma a «szükséges dolog». Erről, ennek módjairól, s szervezéséről gondolkodjatok, atyámfiak, férfiak, mit cselekedjünk! Ez lesz lelkészi értekezletünknek, mostanában, legméltóbb tárgya.

Bocsáss meg, kedves barátom, hogy ily hosszasan fárasztottalak. De, ha jónak látod, hogy ezzel még olvasóidat is fáraszd, hát nem bánom; hiszen, azért neveztem ez írást előre is nyílt levélnek, mert nem akart csak magán-levél lenni, de értekezés, vagy vezércikk sem, hanem a kettő között álló «Nyílt levél».

Isten veled, s velünk! Mindenek fölött pedig egyházunkkal, a magunk erejével s jóvoltából is!

Szász Károly,
dunamelléki ev. ref. püspök.

Ultramontán törvény-tisztelet.

(Vége.)

Csakhogy, a bökkenő ott van a dologban és az egész tetszési jogalap a miatt lesz semmivé, hogy a vegyes-házasságban élő szülők házasságuk megkötése alkalmával, valamint azután is, a gyermekek születése alkalmával, mindez ideig erdélyi lakosok voltak. Az imént említett 17-ik paragrafus szerint pedig az 1868 előtt kötött erdélyi vegyes-házasságokból született gyermekek vallásos növelésére nézve az addigi erdélyi, s az 1868-iki törvény által is érvényben hagyott törvény intézkedése határoz. Már pedig az 1868-iki LIII. törvény-cikk előtt Erdélyben erre nézve nem a magyarországi, hanem ennél sokkal méltányosabb törvény volt hatályban. Ez az 1791-ik évi 57-ik törvény-cikk, mely így szól (Art. LVII. De prolihus e mixtis matrimoniis progenitis): «Erga communem Statuum et Ordinum consensum benigne annuente Majestate Sacra-

tissima determinatum est: Ut proles e diversarum religionum parentibus, sive mixtis matrimoniis suscipiendae, sexum suorum parentum sequantur et masculi in patris, femellae vero in matris suae religione educentur et baptizentur. Contractibus quibusvis in contrarium nihil valentibus.» Az Approbaták V-ik Titulusának IV-ik artikulusában pedig ez van: «Egyik religion levő pap is más religion levő személyeket sem copulálni, sem divortálni, sem ecclésiái reconciliatoria admittálni, ne merészelle... alioquin, valamely egyházi ember ezek ellen impingálna, in amissionem honoris et officii incurályon és post degradationem a külső Magistratus hatalma alá vettettetett légyen, és azok előtt ad instantiam querulantum érdemek szerént való büntetések légyen...» Hogy pedig ezek a törvények Erdélyre nézve egész az 1868-iki LIII-ik törvény-cikk szentesítéséig teljesen érvényben állottak, bizonyítja nem csak az, hogy Erdélynek az anya-országgal az 1691—93-iki Leopoldinum diploma alapján keletkezett laza uniója semmi sérelmet nem ejtett az erdélyi református autonomikus egyházi jogi szabadságon, sőt ezt még megerősítette; s nem csak az, hogy sem az 1848-iki I-ső (erdélyi), sem az 1848-iki VII-ik (pozsonyi) uniónalis törvények nem érintették az erdélyi református anyaszentegyház egyházi jogi, t. i. vallás-gyakorlati, s önkormányzati életét, jogegyenlőségét, s felekezeti viszonyait, hanem mindennél világosabban, és minden kétséget kizárólag bizonyítja az 1868-ik évi; s a «Magyarország és Erdély egyesítésének részletes szabályozásáról» szóló XLIII-ik (tehát az LIII-ik t.-c. előtt keletkezett) törvény-cikk 14-ik paragrafus, mely így hangzik: «Erdély minden törvényei, melyek az erdélyi területen, és a korábban úgy nevezett magyarországi részeken a bevett vallás-felekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallás-gyakorlati, s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közötti viszonyait, s illetőleg, hatáskörét biztosítják, nem csak sértetlenül fentartatnak, hanem egyszersmind a görög és örmény katolikus és a keleti-görög szertartásu egyházakra is kiterjesztetnek.» Tehát, bár az 1848-iki uniónál fogva, az erdélyi külön törvényhozás megszünt (XLIII-ik t.-c. 2-ik paragrafus), de azért az uniót életbe léptető és végrehajtó 1868-iki XLIII-ik törvény-cikk fentartja és megerősíti az unió előtt hozott azon erdélyi törvényeket, melyek az erdélyi egyházi jogi viszonyokat szabályozzák. Nem csak fentartja és megerősíti az országos törvényhozás, hanem, a mint tudjuk, a vegyes-házasságból származott gyermekeket illető 1791-iki LVII-ik törvényt az 1868-iki LIII-ik törvény-cikkben meg is újítja, egyetemes jellegű, országos törvénynek teszi.

Már most, mindezek alapján világos az, hogy a szóban forgó házasságnál a nő az érvényben levő országos törvények szerint, kétségbevonhatatlanul református, akárhol keresztelték, s akár tetszett az apát-plébánus úrnak, akár nem. És ha ez így van, a mint hogy így van, honnan vette a privát-tetszésen és szándékos törvénysértésen kívül a római kath. apát-plébánus úr azt a törvényes alapot, melynél fogva az Approbaták fönnebb idézett articulusának világos szavai ellenére, egy unitárius férfit és egy református nőt az illetékes unitárius és református lelkész hivatalos tudomása és bele-

egyezése nélkül összeeskötött? Mert, a református nő saját felekezeti hatósága által sem kihirdetve, sem dispensálva nem volt. És ha ezt a törvényszegést megtette a székelyudvarhelyi apát-plébánus, miért nézte el azt tétlenül, s tehát helybenhagyólag az illető unit. és református papi hivatal, és miért nem keresett jogorvoslást? Miért; miért? Vajha erre, s még sok hasonló miéltre kapnánk már olyan választ, hogy ne lenne azok fölvetésére szükség.

És ha már az apát-plébánusok nem veszik azt a fáradságot, hogy hazánk érvényes törvényeit, s különösen az Approbaták szigorú, de igazságos intézkedéseit ahhoz alkalmazkodás céljából tanulmányozzák: miért nem tesznek legalább csak annyit, hogy az Approbaták című vaskos kötet tábláját fölnyissák, hiszen, ott legelő, az előszó első soráiból tanulhatnának annyit, a mennyi őket bizonyos fokú törvény-tiszteletre segíthetné. Ez az előszó ugyanis így kezdődik: «Hajdan Servius Sulpitius római nemes ember, midőn valami törvényes dologba Q. Mutiustól igen tudós és ékesen szóló törvény-tudótul tanácsot kértett volna, ettől ilyen pirongató feleletet vett: Turpe esse Patricio et Nobili Viro Jus, in quo versatur, ignorare.» Bizony, a Q. Mutius felelete a kath. klérusra is talál, mert rá nézve is szégyen, hogy nem akarja tudni azokat a törvényeket, a melyeket tudnia kellene.

De ezeken kívül, papirra kívánkozik még néhány kérdés, melyek szintén kielégítő feleletre éheznek.

Az első kérdés ez: vajjon, az érvényben levő országos törvényeket szembevetően megszögő eljárással megkötött ilyen házasság, ha komolyan vesszük a jogrendet és a törvények erejét, tekintélyét: törvényes-e, jogérvényes-e?

Véleményem szerint, nem. Mert valamely házasság érvényességének, illetőleg törvényességének feltételeit általában azon törvény-szabta kellékek képezik, a melyeknek hiányzása mellett, házasság érvényesen létre nem jöhet, illetőleg, fenn nem állhat. E törvény-szabta kellékek közé tartozik pedig a házasság felek személyeire és megegyezésére (mátkaság) vonatkozókon kívül, a házasság megkötésének olyan módja, milyent az érvényben levő egyházi törvények rendelnek. E szabályszerű módot alkotják t. i. a kihirdetés, vagy az alól való felmentés, tanuk jelenléte és hogy a házasság olyan lelkész által köttessék, ki törvény által nincsen e tekintetben akadályozva. (Lásd Dósa: Egyházi jogt. 75. és 78. §. Dr. Kolosvári: Egyházi jogt. 219. §.) Látható tehát, hogy a fenn előadottak alapján, a szóban forgó házasságot nem lehet törvényesnek tekinteni.

A második kérdés ez: a fönnebb ismertetett nem törvényes házasságból csak nem törvényes gyermekek születhetnének, ezek már most milyen vallásuk lesznek? Az 1868-iki LIII. törvény-cikk 16-ik paragrafus, világosan eldöntené e kérdést, de tekintve azt a szintén világos körülményt, hogy Magyarországon, úgy látszik, a törvényvel egyenlő ereje van a magán-tetszésnek is, én úgy hiszem, hogy az unitárius férfitől és református nőtől születendő gyermekek abban az esetben, ad majorem legis reverentiam, római katolikusok lesznek, mert a mely házasságnál a felekezeti érdekek és a szentesített törvények ilyen tiszteletben és védelemben részesültek, ott valószínűleg az apát-plébánus úrnak a jövőt illető előrelátó

gondoskodása és életrevalósága nem ütközött nehéz akadályokba.

A harmadik kérdés ez: ha az ilyen jogtalanság elkövetésével szemben, a törvény rendelkezését nem lehet biztosítani, mi és ki biztosít akkor minket, protestánsokat, a felől, hogy az apát-plébánus urak nem fognak az említett esethez hasonlóan, híveink közül akármennyit, bárhol és bármikor illetéktelenül megesketni, jobban mondva: e l e s k e t n i, akár egészen református vallású jegyeseket is? Valószínűleg, e felől biztosít minket Schlauch Lőrinc, Zichy Nándor gróf, és a Magyar Állam. És ebben teljesen megnyugodhatunk.

A negyedik kérdés pedig ez: mikor fogják már egyszer törvényhozó bölcs uraink, író, beszélő és tanító tudósaink, vezér-embereink belátni, hogy valamiképpen a tüzet a vízzel soha sem lehet egyesíteni, kibékíteni, s a sötétség és világosság mindig ellentétes két dolognak marad, és a föld északi, meg déli sarka nem tud egymás mellé kerülni: azonképpen, valódi vallásosság társadalmi szabadság és föltétlen hazafiság, meg római katolicizmus egymástól nem csak különböző, hanem egymással merőben ellenkező dolgok, a melyek soha sem fognak egymással összebékülni, és egymás mellé kerülni. És hogy a valódi, hű, telivértü ultramontán katolicizmusnak még csak fogalma sem lehet (mert nem szabad, nem lehet arra törekednie, hogy önálló fogalmat alkosson) amaz igazságok és eszmék mi-voltárúl, mély tartalmáról? Mikor fogják belátni, hogy a jezsuitizmussal teljesen egygyé lett katolicizmus és pápai abszolutizmus, lényegénél fogva, önmagához való hűségénél fogva, állandó negációja minden független állami jogrendnek, mindenféle önállóságnak és szabadelvű előhaladásnak? Ha pedig ezt tudják, miért gyötrik magukat és az országot a fábúl csinált vaskarikához hasonló kompromisszumok, az állam és az ultramontánizmus érdekeit egyiránt megóvni akaró módus vivendik, vagy talán mindenkit kielégíteni célzó, de senkit kielégíteni nem fogó egyházpolitikai törvények keresésének, faragásának képtelenségével, hanem e helyett miért nem vétetik észre a nemzeti önállóság, és nemzeti műveltség legnagyobb ellenségével általa már rég megérdemelt módon, hogy: eppur si muove! (t.)

Az egyházmegyékből.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

A szilágy-szolnoki egyházmegye július 2-án kezdődőleg tartotta tavaszi rendes közgyűlését Zilahon. A gyűlés szokatlanul népes volt, különösen papi tagjai közül alig hiányzott egy pár, a világiak is meglepő számmal voltak képviselve. Esperes-választó közgyűlés volt ez, ebben rejlik oka feltűnő népességének. Arcokat lehetett látni még papi tagok között is, a kiket évtized alatt soha sem láttam közgyűlésen; kicsalta őket elvonultságukból a választási izgalom.

Július 2-án délelőtt, kilenc órakor kezdődött az ülés. Helyettes-esperes Viski Pál aa. rövid beszéddel nyitotta meg, jelezve, hogy rendes esperesi jelentést nem terjeszthet a közgyűlés elé, mivel igen rövid ideje csak, hogy át vette az egyházmegye vezetését. Meleg szavakkal és mély meghatottsággal emlékezik meg amaz alig pótolható veszteségekről, a melyek egyházmegyénket, különösen Nagy László volt es-

peresünk és Dull László, egyházmegyei főkurátor halálával érték. Két erős oszlop dült ki egyházmegyénk épületéből, bizony nem csoda, ha megrendült tőle. Két igénytelen, de hosszú időn keresztül hasznos és buzgó tagját veszítettük el papi testületünknek Kis Pál, pele-keszűi és Fehér György, kereszturi lelkészek személyében is. A kegyeletes szavak elhangzása után, reatértünk a gyűlés tárgysorozatának letárgyalásához.

Néhai Dull László halálával megüresedett főgondnoki székre, az egyházkerületi közgyűlésnek megválasztás végett, az írott sorrendben felajánlottak: Mezei Albert, kuriai bíró, Gencsy Sándor, egyházmegyei algondnok és Péchy Mihály, nagy birtokos. A néh. Bölöni Sándor, egyházmegyei algondnok halálával már régóta ürességben álló algondnoki állásra pedig: Kovács István, Kaizler Ignác és Kávásy Sándor, birtokosok.

Ezután Bartha Dezső, egyházmegyei aljegyző olvasta föl az egyházmegye tanácsának egy évi működéséről szóló jelentését. A tanács nyolc ízben ülésezett és ezen ülésekben eligazított 258 darab ügyet.

Ennél a pontnál elnök megszakasztja az ülést és felhívja annak tagjait, hogy templomba menvén, vegyenek részt néh. Dull László, volt főgondnok emlékére rendezett gyászünnepevényen. A zilahi egyház gyászleplel vonta be ez alkalomra templomának belsejét, díszruhába öltözött temetkezési szolgák álltak őrt a templom bejáratainál, a feketével bevont szószék előtt állott a díszes ravatal, rajta egy érckoporsó.

A zilahi dalegylet megható gyászdalt énekelt, a melynek végső akkordjai alatt lépett föl a szószékbe Vince Ödön, kémeri pap. Imádkozott. Imája szép volt, meghatott, égfelé emelt. Ritka szép organummal, jól előadva. Utána Szabó Pál, diósadi lelkész beszédet mondott «Az igaznak emlékezete áldott» textussal. Felmutatta Dull Lászlót, mint hazafit, mint családfőt és mint egyházi férfit. Beszéde egyszerű volt és igaz, szívből jött, szivekhez szólt.

Ugyanezen nap délutánján gyám-intézeti gyűlés volt.

Tanakodtunk, vitatkoztunk, hogy mi módon növelhetnők gyámintézetünk bevételeit, hogy a koldus-alamizsnánál többet nyujthassunk özvegyeinknek, árváinknak. Csak részvénydíj felemeléssel tehetnők, de ezt meg nagyobb részünk nem bírja, így is halomra szaporodik egyikünk, másikunk hátraléka. Bevehetetlen címen is évről-évre akad törlendő tőkénkből. Adósul elhalt papoknak még olyan utódai sem fizetik meg a tartozást, a kik azt tehetnék. Néhai Kun Károly, zsbói pap, harminc forint kölcsönrel maradt adós és fia, Kun Béla, vésztői pap, 3000—4000 frt. évi jövedelemmel, azt felelte, mikor tőle kérték: ha Kun Károly adós maradt, vegyék meg Kun Károlyon. Nem tudja az ember, min szomorkodjék el inkább, a pap szűkkeblőségén, vagy a fiu kegyeletlenségén. Azért voltam bátor ezt így kiírni, hátha kezébe kerül és szegyenletében megfizeti édes apjának tiszta emlékéért is ezt a csekély összeget.

Július 3-án első tárgy volt az esperes-választás. Nem lehet mondani, hogy kevés izgalommal folyt volna le. Két párt állott egymással szemben, mindenik várva és remélve a győzelmet. Titkos szavazással folyt a választás. Viski Pál helyettes-esperes, egyházmegyei jegyző győzött Szabó Pál, diósadi lelkészszel szemben. Botka Károly, direktor üdvözölte az új esperest, a ki válaszában meghatottan köszönte meg a bizalmat és ígérte, hogy a mi erejétől, tehetségétől,

szorgalmától kitelik, azt egyedül egyházmegyéjének előmozdítására fogja teljes szívvél-lélekkel fordítani. Mi is reméljük teljes szívvél és lélekkel, hogy ígérését be is váltja.

Ezen választással megüresedett a jegyzői állás. Ennek betöltése még több izgalommal járt, mert három párt is kerekedett. Ez is titkos szavazással ment. Fényesen győzött Botka Károly direktorral és Vince Ödön pénztárossal szemben, Bartha Dezső, egyházmegyei aljegyző. A szorgalomnak, a tehetségnek adta meg ezen választással a közgyűlés a méltó elismerést. Az így megüresedett aljegyzői hivatalra K. Nagy Elek, bogdándi lelkészt választotta meg közgyűlésünk.

A választási izgalom csillapodtával, nyugodtan folyt tovább a gyűlés. Kerekes Endre, zilahi vallástanárnak két indítványa is várt tárgyalásra. Az egyik, hogy a vallástanítás az iskolákban kizárólag a papokra bízassék. Erre nézve közgyűlésünk az egyházkerületre bizza az intézkedést. (Az egyházkerület már intézkedett. Lásd: «Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Törvényei» 151. §. 3 alpont. A lelkipásztor hivatalos teendői közé van sorozva «Az iskolákra való felvigyázás és a népiskolai hitsorsos növendékeknek a vallástanítása.» E szerint, ez törvény levén, úgy hiszszük, hogy itt nem indítványokról lehet szó, hanem a törvény pontos, lelkiismeretes teljesítéséről; és a hol ez nem történik, tessék az esperes uraknak a kanonika-vizitációkor meggyőződni, és hivatalosan eljárni a kötelesség-mulasztók-

kal szemben. Szerk.) A másik indítványa, hogy új legációk állittassanak fel és ezekbe, valamint a már meglévőkhöz a zilahi iskolából járassanak az egyházak legátust. Ezt közgyűlésünk is óhajtja, ilyen értelemben meg is keresi az egyházakat, de kötelező erejű határozatot nem hoz.

Délután a szokatlan nagy számból már alig 10—12 hallgatta meg a tanügyi előadó jelentését a lefolyt iskolai évről. Pedig hallgathatták volna többen is. Kimerítő és lelkiismeretesen összeállított jelentés volt minden egyház iskolájáról külön adva meg a felvilágosítás. Tanügyünk évről-évre javul, lassan ugyan, de előre megyünk.

Ezután számvevő jelentését hallgattuk meg pénztáraink állapotáról. Rendről, pontosságról és lelkiismeretes kezeléssel beszel. A felmentvények minden irányban megadattak.

Elfogadtattak Ujvári Istvánnak azon indítványai: először, hogy a Papi Értekezletek nálunk is életbe léptessenek és az egyházkerületi értekezlet megalakítása céljából Kolozsvárra összehívott előértekezleten való megjelenésre esperes, a hozzá önként csatlakozókkal felhivassék; másodsor, hogy azon javadalmakból, melyek a központból az esperes utján osztatnak ki, ezután a posta-költségen kívül kezelés-díj címén semmi se vonassék le, annyival is inkább, mivel az esperes irodai átalányt élvez.

A közgyűlés tárgysorozatának kimerítése után, házassági törvényszéket tartottunk és végre, két napi munka után, eloszlottunk.

Diószeghy Mór.

TÁRCA.

A gernyeszegi gróf Teleki-féle iskola történetéhez.

Azon alkalomból, hogy a görgényi egyházmegye iskoláinak történetét összegyűjtögette, alkalomszerűnek gondolom, ha a gernyeszegi iskola történetéből pár lapot kiszakítva, helyet kérek annak e lapok hasábjain. Az okmány, melyet ezúttal felhasználni akarok, azon időből való, midőn Gernyeszegen még egészen udvari volt a papság és az iskola. Iskola-történelmi szempontból minden esetre érdekes, a gernyeszegi iskola történetében pedig éppen fontos.

«A gernyeszegi reform. Oskolának organizációja.» Kiadta Milotai Ferenc, prefektus, 1827. február 18-án.

«A gernyeszegi oskolára való Fő ügyelet és Directio a Tiszteletes Papnak adódik által; a Tanítás a Mesternek tétetik kötelességévé; az oskola szükségéről való gondoskodás az oskola Curátoraira bízatik, a kik lesznek most: a magyarok részéről Csizmadia János, az oláhok részéről Vályé György.

1. Az oskola-ház. Minden őszen Szt.-Mihály napkor szépen kitakarítottatik, minden hibák, a mellyek padlázattya, Födélésében, Padimentumában, kemencén, ablakon, ajtón és benn levő mobiliákon esett, megigazítatnak, minek előtte a Tanítás elkezdődnek.

A Gyermek oskolába való Feladása. Gernyeszegen csak egy oskola léssen, a hova minden gyermek Nemzet és Vallás válogatása nélkül, a ki hat esztendőn fellyül van, 10 = tiz esztendő koráig tanulás végett feladatik, melyre köteleztetnek a szülők a Felsőség Rendelések szerint tartozás képpen.

3. A Feladás módja léssen: Szt.-Mihály napkor a Tiszte-

letes Pap rendelése mellett, az Oskola-Curátorok az egész faluban levő hat esztendőt elért és azon felül, tiz esztendő korukig való fiú- és leány-gyermekek neveit a Tiszteletes Papnak és a jelen lévő elsőbb Udvari Tiszteknek bémutatják, a kik parantsolatot adván ki, a Szülék, t. i. az Apa, vagy Anya előre ABC-ét szereztvén, megfogják személyesen kisdedjeknek kezét, és felviszik maguk az Oskolába, a hol a Tiszt. Papnak, vagy az Oskola Curátorának jelenlétében a nevé a Gyermeknek az Oskola könyvébe beirattatják, és fizetnek a Mesternek ezért egy garast; ezzel a Mesternek lelkére kötvén, ott hadják. Ezen idő-ponttúl kezdve, már 10 = tiz esztendő koráig a Tanítás idején tartozik a Gyermek az Oskolába feljárnai, és annak óráit semmi esetben, az edgy betegséget kivéve, elmulatni szabad nem léssen; különben a gyermek testi büntetéssel, a szülék pedig egyébbel megbüntettetnek.

4. Minden esztendőben Szt.-Mihály napkor kezdődvén ez az Oskola, Szt.-György napig tart a Tanítás, a mely időre fizetni tartoznak a Szülék a Mesternek egy gyermekért 30 dénárt, vagy egy véka gabonát.

5. Az oskola melegítettésére ad a Mltgos udvar karátson előtt Fél öl fát, karátson után esmét Fél ölet, melyet az Ecclesia tartozik megvinni, azon kívül minden gyermek viszen Szerdán és Szombaton egy-egy darab fát, melyet a Mesternek bémutat.

6. Az Oskolában szükséges Mobiliák.

a) Annyi pad, a mennyi a gyermekek sokaságához képest kívántatik, ezek legyenek jó törpék, hogy a gyermekek nyugodalmasan ülhessenek rajta.

b) Egy íróasztal.

c) Két fekete Tábla, melyből egyikken legyenek kóták, az ének tanulására.

d) Egy Szégyen-pad, a melyre álltassék ki a hibázó gyermek.

e) Egy ivóvíz-tartó Légelyly, vagy kis korsó.

f) Viasszos író Tábla annyi, a mennyi író gyermek van.

g) Fogas, melyre a Gyermek kalapjokat, vagy Sapkájokat felaggathassák.

7. A tanítás módja

Első fundamentuma lévén a Társasági élet boldogságának a Vallás és az Erkölc, ezt a kettőt kell jó Principiumok által a gyermek gyenge szívébe beplántálni jóidején; fel kell gerjeszteni benne az Isten és Vallás iránt való buzgóságot, a Szülők és náloknál nagyobbak iránt való tiszteletet, és szelid engedelmisséget; e végre:

8. A mikor az iskolába már mind begyűltek, minek előtte a Tanuláshoz kezdenének, imádkozzanak, mely imádságot edgyik a jobb gyermekek közül promte megtanulván, tiszta szóval elől mondja, és utána a többi, míg pedig megtanulván valamelyik, addig maga a Mester imádkoztassa, illetén képpen

Tanulás kezdete előtt való imádság: Őszve gyűltünk Szent Úr Isten a mái napon ismét a Te kegyelmedből a Jónak tanulására, Szenteld meg igyekezetünket, erősítsd értelmünket, és növelly bennünket a te igaz Félelmedben, hogy lehessen belőlün: jó ember, a te dicsőségre és Felebarátainknak boldogítására. Ámen. Ezután elmondják a Miatyánkot, és azután fognak a Tanuláshoz.

9. Jó idején meg kell tanítani őket a Miatyánkra, Hiszek egy Istenre.

10. Mikor a tanulást elvégzik és haza akarnak menni, addig el ne bocsássa, míg ismét közönségesen nem imádkoznak.

Haza menetel előtt mondandó imádság: Hálákat adunk oh Sz. Isten Mennyei Atyánk! hogy minket egészben megtartottál, Tanulásunkban megsegítettél és Tanítóink által a jóra vezérléttél. Add meg nekünk továbbra is, oh Isten, a te segedelmedet, hogy nevedhessünk és erősödhessünk a jó tselekedetekben. Ámen. Miatyánk, stb.

11. Meg kell tanítani őket asztali áldásra is, a mely legyen a következő: Étel előtt Szt. ur isten! áldj meg minket, áld meg eledelünket, mellyeket Táplálásunkra rendeltél, hogy ez által is ditsóítottá válj mindörökké. Ámen.

Étel után: Hálákat adunk Szt. Ur Isten! hogy ez órában is a te áldásoddal megelégtettünk, melyért neked Háláadásat tulajdonít a mi lelkünk, Édes tápláló Istenünk. Ámen.

Templomba való bemenés és kijövés kori Imádságok:

12. A templomba bémenvén, minek előtte a Székre leülének, így imádkozzék: Szent Ur Isten! Szenteld meg a Te Házadban való belépésemet, távoztass el tőlem minden hijában való gondolatokat, hogy tiszta Lélekkel egyedül Te read Függeszthessem az én Figyelmemet. Ámen.

13. A templomból való kimenéskor: Szent Ur Isten! Szenteld meg a te Házadból való kilépésemet, hogy a Te utadat megőrizzem és a Te rendelésed szerint folytathassam világi életemet. Ámen.

14. Reggel, a midőn a Gyermek felkél, felöltözik és megmosdik, othon ezt a könyörgést mondja el:

Hálákat adok Szent Isten Mennyei Atyám, hogy az én Életemet, a mai nappal újra megajándékoztad, őrizd

meg az én Szivemet minden vétéktől, vezérelj az én gondolatimat Szent parancsolatodnak megtartására, kötelességemnek tellyesítésére, felebarátimnak szeretetére; Szenteld meg oh Mennyei Atyám! a mái napon az én munkáimat, adj erőt és Segedelmet jóra való igyekezetembe. Ámen.

15. Estvéli lefekvés kor így imádkozzék: A fényes nap elhanyatlott, a setét éjj elborított bennünket. Áldott légy, oh szent Isten, azokért a jókért, melyeket a mái napon a Te kegyelmedből vettem, Szenteld meg a mái napon tett munkáimat, hogy legyenek azoknak áldott következései, őrizd meg az éjjel minden szomorú változásoktól és adj ujj erőt a holnapi napra Isteni kegyelmedből. Ámen.

16. Arra kell szoktatni a gyermekeket, hogy mikor imádkozik, azt szent buzgósággal tegye, és igaz érzéssel mondja, az esze ekkor arra legyen függesztve, a szemeivel szélylyel ne nézzen, hanem azt a föld felé függesztve, sőt béhunyvva tartsa, kezével, lábával ne hadonázzon, hanem helyt álva, mozdulatlan állapotban maradjon, míg imádkozik. Annyival inkább az imádságból időtöltést, tréfát nem kell csinálni, hanem azt a Tanító maga is mindenkor Szent buzgósággal, telyes indulattal tegye meg, mikor az imádkozás foly, ajtó, ablak bé legyen téve.

17. Vigyázni kell a gyermeknek erköltsős magaviseletére, a hazugságot, esküvést, káromkodást, sőt a legkisebb helytelen szót meg nem kell szenvedni és a ki efféléket ejt, büntetetlen nem kell hagyni. Meg nem kell szenvedni, hogy edgyik a másokra árulkodjanak, edgyik a más hibáját kérdetlenül kifecseggék, hanem inkább ezek helyett, egymás iránt való türelemet, szelid magaviseletet, és edgyik a más iránt segedelemre való készséget tsepegtessen a Szivekbe.

(Vége következik.)

Közli: Csekme Ferenc.

Különfélék.

— **Molnár János, brassoi lelkész** társunk, negyvenhárom évi hű, buzgó, és áldásos munkálkodás után, jól megérdemelt nyugalomba vonult. Ebbe a nyugalomba kíséri hiveinek általános szeretete, a jók rokonszenve, mondhatni, az egész anyaszentegyház nagyra becsülése. Pályája kezdetén egy majdnem csupán leendő egyház nehéz gondját vette magára. És oly viszonyok között, midőn magyarnak lenni, annak érdekeit szolgálni, bűn volt. Brassóban magyar egyházat alkotni, lehetetlenségnek tetszett volna, az erejében nem bizó elött. Molnár János munkára vetette kezét. Meg nem rettent a munkától és azokra nézve, a melyek előtte állottak, irtott, szántott, vetett, nem vonakodott még az áldozat-hozataltul sem, és ma, abban a szász-tengerben, egy jól rendezett, virágzásnak indult, népes magyar egyházat ad át szerencsés utódjának. Egyháza örökös presbiternek választotta; gyülesterme számára arcképét fogja elkészíttetni, és egy szegény-alapot nevére keresztelt, mely az idők végéig fogja hirdetni, hogy munkássága, egész élete az utódok méltó hálájára érdemes. Boldog ember, hogy, ime, életének alkonyát a jóknak és nemeseknek szeretete; a kötelesség betöltésének boldogító öntudata hinti be verőfényével! Sokáig gyönyörködhessek amaz alkotásnak fejlődésén, melynek minden porszeme az ő derék voltát, dicsőségét hirdeti!

— **Tetszik nekünk az a mód**, melylyel Tompa Mihály emlékére ünnepélyt rendeztek Kézdi-Vásárhelytt. Nem szólunk azokról a részletekről, melyek a pompásan rendezett és igen szépen látogatott matiné-t tették élvezetessé és tanulságossá, és a melyen emlékbeszéd és eszthetikai tanulmány olvastatott fel Tompárúl. Az tetszik, hogy mindezek előtt, isteni tiszteletet tartottak a t e m p l o m b a n. Jól tudjuk, hogy a templom istennek háza. Ott az ő nevét dicsőítjük, az ő jóságát hirdetjük, az ő irgalmát, kegyelmét prédikáljuk. Ott eltör-

pül az emberi nagyságokkal való hivalkodás; az emberi érdekekkel való hű pompa. Hát, a kézdi-vásárhelyiek ezt nem is tették. Hanem, megtették azt, hogy a rendes isteni tisztelet során, Tompának egy szépen megírt prédikációját mondotta el egy fiatal ember és így szolgálván az úrnak, a költő Tompa be lett mutatva, mint nagy prédikátor is. Valóban, igen szép gondolat, és helyes formája volt a kegyelet kifejezésének Tompa szelleme iránt, mely az élőhitből, és az úrháza iránt való szeretetből merítette inspirációját. A hamvai csöndes sírkertben elhaló porok mintha megelevenedtek volna; a lélek ott lebegett a templom boltjai között; élők és halottak egy hitben emelkedtek az örökéletnek urához. Szép volt; helyes volt!

= **A pozsonyi «Evang. Egyház és Iskola»** című lapban Andorka Gyula úr vezércikkelyben foglalkozván az egyházpolitikai reformok lehető hatásával, a többek közt elpanaszolja, hogy az ők egyházának milyen kevés súlya van a múlthoz képest, s ezt a tót-nemzetiségi mizeriákon kívül, annak is tulajdonítja, hogy a kormányban, s egyáltalában a kiválóbb polcokon nincs evangélikus férfi. Hát, ez nem egészen igaz. Hiszen, br. Prónay, Radó, Péchy Tamás, oly nevek, melyek ugyancsak súlylyal bírnak közéletünkben. Hanem, az meg egészen nem igaz, a mit ezután oda vet: «a reformátusok testvéri szeretete is a valóságban ficció, ezt bizonyítja az erdélyi református propagánda, mely ellenünk irányul.» Református propaganda az erdélyi részekben a lutheránusok ellen! Ki hallott itt valaha ilyesmirt? Álmodik, Andorka úr! Vagy gonosz játékot űz vele a képzelődés; vagy valamelyes gonosz indulatu ember szándékosan megtévesztette. Roszul esik nekünk, hogy itt a lutheránusok, nagy-németeknek gerálván magukat, úgy viselkednek ez egyházkerületben, mint a tótok ott náluk, és nemzetiségi okokból nem érzik velünk a protestáns összetartozást; de mi soha sem propagandát nem csináltunk ellenük, sem cirkulusaikat nem zavartuk soha sem. Bizonyítsa be Andorka úr állítását; mert különben beszélhet, a mit tetszik, de az imputáció alá nem esik.

= **Értesítés.** A sárospataki főiskolában, az akadémiában éppen úgy, mint a gimnáziumban, a beírások szeptember 1-én kezdetnek meg s tartanak 8-ikáig, azzal a megjegyzéssel azonban, hogy a gimnáziumba a négy első nap csak protestáns vallásuak vétetnek föl; szeptember 5-ikétől azonban más vallásfelekezettiek is fölvetetnek 65 létszámig. A magán-, pót- és javító vizsgálatok augusztus 28, 29 és 30-ik napjain fognak megtartatni. Az igazgatóság.

= **Hálás köszönet.** Mélt. Szacsuvay Sándorné, br. Wesselényi Josephine ónagysága, azt a szószéktakarót, mely a kolozsvári női ipariskola munkakiállításán általános feltűnést keltett, ördög-keresztúri egyházközségemnek ajándékozta. Értéke 200 frt. Felírata: «A kinél pedig az én igém vagyok, beszélje az én igémet igazán.» Boldog, a ki eleget tehet az ige rendelkezésének. Boldogabb, a kinél terem az ige hatvan és száz annyit, mint a kegyes adakozónál termett. Hálás köszönet érte. Ördög-Keresztúr, aug. 1. 1893. Irsay József, körlelkész.

= **Hálás köszönet.** Július 25-én az alábbi levelet vettem. «Tisztelt tiszteletes úr! Éppen a meszelés foly nálunk, s ez alkalommal a templomot is ki akarom meszeltetni, s ezért, tisztelettel megkérem, méltóztassék intézkedni, hogy míg a meszelés foly, az egyházi, vagy a hántor ügyeljen fel. Kérem, a megbízottat reggel 9 órakor a kulcsal felküldeni. Magyarfülpös, 1893. július 25. Kovács Ferenc.» A miért több év óta epekedtünk, a minek megvalósítása az anyagi körülmények miatt nehézségbe ütközött: ime, egy a szeretettől áthatott lélek egyet gondolt, s a múlt évekre a fedélzet és padlás roszasága miatt kopottá vált templomunk fala ünnepi köntöst öltött magára. Tek. Kovács ur Tancson léte alkalmával is megmutatta nemcsak a tancsi, hanem a m. fülpösi egyházzal szemben is gyakran buzgóságát, áldozatkészségét. Az ur tartsa meg őt, hogy egyházunk iránti szeretetét minél gyakrabban mutassa meg. Főntebbi nemes tet-

téért fogadja úgy a magam, mint egyházam nevében leghálásabb köszönetünket. Magyar-Fülpösön 1893. július 31-én. Szegedy Miklós, ev. ref. lelkész.

= **Cáfolat és hálás köszönet.** Herman Ottó, jeles tudósunknak «Kossuth és Erdély ügye» című röpiratát lapozgatva, a 18 lap alól 1. szám alatt ezt olvastam: «Tötör faluban látogatásom idejében tért át az utolsó hat magyar-család az oláh hirre; a lányok katrincát, a legények bocskort kötöttek; a kis református templom derekába ketté repedve, gazdátlanul maradt!» Ezt a röpiratot mostanig nem ismertem s most, hogy tudomásom van róla, kötelességemnek tartom, az igazság és egyházam érdekében, kijelenteni, hogy Herman Ottó állítása merőben alaptalan, mert a lányok nem kötöttek katrincát (ezen a vidéken nem is viselik), sem a legények bocskort, kivéve a szegényebb sorsuakat, kiknek ez rendes viseletük; sőt, az alig 30—35 lelket számláló egyházközség tagjai szigoruan ragaszkodnak vallásunkhoz. A templom, igaz, gyenge lábón állott, de nagyságos Rettegi Sándor patronus ur segítségével, a múlt évben egészen kijavítottam úgy, hogy most csinosabb, mint újkorában lehetett. Kedves kötelességet teljesítek, hogy ezen alkalommal felemlitem a templom-kirenoválására tett következő nemes adományokat: Rettegi Sándor csináltatott egy portikust, értéke 40 frt. saját fogatával haza szállította az építéshez szükséges összes anyagokat, értéke 20 frt. Pénzbeli segélyt adtak: Rettegi Sándor 12 frt. 30 kr. Kocsis Lajos 1 frt. Zukmán Nándor 1 frt. Silling Ottó 1 frt. Nagy Lajos 1 frt. Lénárd Samu 1 frt. Kádás István 20 kr. Német Kálmán 1 frt. Horváth Péter 1 frt. Szőnyi Elek 1 frt. Burgya János 1 frt. Kiszely Endre 1 frt. Fogadják a nemes szívű adakozók egyházam nevében őszinte köszönetemet. Esztény, 1893. július 29. Patáky Gábor, körlelkész.

= **Nyilvános köszönet.** Bonchidán folyó év jul. 23-án az ev. ref. egyház a gróf Bánffy György ur ő méltósága gyönyörű parkjában és védnöksége alatt, az orgona javára, játékonnyelű táncvigalom rendezett, még pedig oly fényes eredménnyel, hogy nemcsakára a cél megvalósítható lesz és az orgona elavult sipjai megifjodva, fognak isten dicsőítésére hangzani. Az idő az említett napon kedvezett, bár d. u. öt órakor egy kis futó eső megakadályozni látszott a táncvigalmat; mindennek dacára, egész este 8—9 óráig egymás után robogtak a fogatok a szépen dekorált és tágas nyári tánchelyiséghez, melyet ez alkalomra a parknak tulajdonosa és a táncvigalom lelkes védnöke, gróf Bánffy György ur ő méltósága csináltatott nagy áldozatok árán, még pedig oly móddal, hogy bármely nagyobb város sétaterére beillett volna. Este 8 órakor a tágas tánchelyiség már telve volt díszesebbnél-díszesebb közönséggel, úgy annyira, hogy Kolozsvár, Szamosújvár, Deés, a közeli és távoli vidékek legintelligensebb közönségét képviselve láttuk. Valóban, az erkölcsi siker is oly fényes volt, hogy nemcsak faluhelynek, hanem bármely vidéki városnak, vagy fürdőnek is díszére és dicséretére válhatott volna. Különösen az erkölcsi eredményt az anyagi sikerrel egyenes arányban növelte az, midőn ott láttuk gr. Bánffy György ur ő méltóságát, leányával, Katinka komtesselel és fiával Miklós gróffal, mint a táncvigalom elnökével; továbbá, br. Bánffy Albertet, mint társelnököt. A szent és nemes cél megvalósítása érdekében rendezett táncvigalmon felülfizettek: Nméltóságú gr. Bánffy Miklós, ifj. gr. Bánffy Miklós és gróf Bánffy Katinka 40 frt. Br. Bánffy Albert, 29 frt. Montbach-család 15 frt. Kolozsvári kerékpár-egylet 15 frt. Özv. Bánffy Albert báróné ő méltósága 10 frt. Tischler Mór 10 frt. Willford Eduard; dr. Akonc János, N. N. 9—9 frtot. Özv. gróf Teleki Miksáné, De Gerando Attila, br. Bánffy Ernő, Rettegi Sándor, Horváth Bertalan, 5—5 frtot, László Gyula, Kónya Sándor, Tüzes Tódor, Bogdánffy Gábor 4—4 frt. Vaska Gyula, Magyarai Károly, Halász Jenő, Szemerjai András, Csiki Elek, özv. Zeyk Dánielné, Sahin Márton, Gócs Sándor, Máriaffy Dávid, Kovács Károlyné 3—3 frt. Kálmán László, Böhm Lajos, Koszkol Jenő, Albert Domokos, Lojka József, Beszteri János, Nagy József, dr. Mihály József, Szőnyi Elek, Burgya János, Miklósi József, Hangó Gábor 2—2 frtot. Bukvai Jeromos, N. N., Somkerek Miklós, Simkovic János, Babics Ferenc, Tomán Ferenc, Lénhardt Vilmos, Gergely Kálmán, Bene Miklós, Fuhrman Albert, Valton Vilmos, Mclodován Teofil, özv. Péterffy Ferencné, Demeter Zsigmond, Szabó Endre, Pálffy Károly özv. Török Józsefné, Bálint István, Budai Mihály, Roska Márton, özv. Gorcsa Péterné, Farkas Katica 1—1 frtot. Kilyén Sándor, Bühm Konrad, Megyesi Károly, Tomán Béla, Balás Géza, Görög János, Nagy Endre 50—50 krt. Velszer Frigyes, Stief Jenő 30—30 krt. Tompos Mihály 20 kr. Összes bevétel volt: 443 frt. 30 kr. Kiadás: 176 frt. 50 kr. Tiszta jövedelem 266 frt. 80 kr. mely összegnek gróf Bánffy György ur ő méltósága 300 frtra való kiegészítését nagylelkűen megígérte. Fogadják mindazok, kik megjelenésükkel és anyagi áldozatukkal táncvigalmunknak mind erkölcsi, mind anyagi sikerét előmozdították, e helyen is, úgy a rendező bizottságnak, mint a bonchidai ev. ref. egyháznak őszinte és bálás köszönetét. Bonchidán, 1893. jul. Bartók Béla, ev. ref. lelkész.

= **Úgy látszik, hogy csak az északamerikai protestánsok nem ismerik, vagy legalább nem akarják belátni és követni az apostol ama mondásának igazságát: «legyetek egyek lélekben a békesség köteléke által.»** Sehoh a föld kerekéségén, még képzeletben sincs meg az az elrettentő elaprózás az

egyházban, mint itt. Csak a protestánsok száznegyvenhárom különféle felekezetet alkotnak gyakran semmi különbséggel, hanem csak számba alig vehető helyi szokásokkal. És az egyesítésről az «unitas in necessariis»-ról még álmodni sem akarnak, inkább kiteszik magukat az elpusztulásnak. Holott, nem éppen az volna-e a szükség, hogy a kicsinyes érdekeken felülemelkedjenek, ne csak a saját céljaiknak szolgáljanak, hanem kevés lemondással, annak az istennek, ki mindnyájukat teremtette, a kit különben is mindnyájan imádnak? Nem az volna-e a szükség itt, ez országban, hol a chikagói világkiállításon a vallások isteni és így az emberi természet-

nek megfelelő eredetének megtagadását akarták kimondani, hol ugyanekkor az anarkhisták igyekeztek szétrombolni az emberi kultúra minden alkotását? Vajjon, van-e azokban az emberekben csak egy paránya a vallásnak, kik úgy gondolkoznak, mint az észak-amerikaiak és megfélemlenek a parancsolatokról, melyek a mi atyáinknak adattak? Nagy értelme kellene hogy legyen e kérdésnek, hiszen, nálunk is mennyire más uton járhatnánk, ha azt be tudnók látni, ha meggondolnók, hogy ennek a hiánya érzik meg mindenütt, hol az emberek nem tudnak felemelkedni ama nemesebb érzelmek tudatára, melyek ezzel mind egybe függenek.

HIVATALOS RÉSZ.

2029—1893.

FELHIVÁS

valáimennyi erdélyi ev. ref. egyházmegye nagytiszteletű Espereséhez.

Mínthogy egyházkerületünk idei rendes közgyűlése folyó évi szeptember 13-án délelőtt 10 órára összehivatott: ennél fogva, felhívjuk nagytiszt. Esperes aait, hogy az 1892. évi egyházkerületi közgyűlés 32 jkvi számú határozata rendelkezéséhez képest, a felszentelendő ifjú lelképászorok okmányait s az illető egyházközségek kéréseit bevevén, a vezetésük alatti egyházmegyei tanács ajánlatával, a jelzett egyházkerületi közgyűlés előtt 14 nappal, vagy is f évi szeptember 1-ig, hatóságunkhoz felterjeszteni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. július 26-án tartott üléséből.

Márkus Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

783—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a dézsi egyházmegyébe kebelezett g a l g ó i egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel ellátott tisztességes lakás, és egyházhatósági becslés szerint, 369 frt. 40 kr. melynek nagyobb része készpénz.

Pályázati határnap aug. 31. Folyamodványok az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1893. aug. 8-án. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

773—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett k a j á n t ó i egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás és hivatalos felszámítás szerint, 226 frt. 11 kr. fizetés, melyből 110 frt. részint a központból kapandó, részint a tandíjból begyüldendő készpénz.

Pályázati határidő aug. 28. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1893. aug. 8-án. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

774—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett p e l e - k e s z i i kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes új lakás, 900 négyszögöl telekkel, kerttel; négy és fél köblös szántóföld, adóját az egyház fizeti; párbér cimen tizenkilenc köből gyült, vegyes búza; öt öl tűzifa, beszállítva; borpénz cimen 42 frt. temetésért: ének-szóztól 50 kr. predikációstól, vagy imástól 1 frt. tandíj cimen minden tankötelestől két véka csős málé, 50 kr. s egy nyári csirke (tankötelesek száma 60—70 közt változik). E díjvel a körlelkészség ügyének a legközelebbi jövőben történendő végleges elintézésékor mintegy 100 forinttal fog felemeltetni.

Pályázati határidő aug. 28. Folyamodványok nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.
Kolozsvártt, 1893. aug. 8. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

775—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett d e s h á z a i egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma 365 forint. Ebből 345 frt. készpénz, három hold föld haszna pedig 20 frtban van felvéve; ezenfelül, tisztességes lakás, kerttel, s megfelelő gazdasági épületekkel.

Pályázati határidő aug. 28. Folyamodványok nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1893. aug. 8-án. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

893—1893.

FELHIVÁS.

A deési egyházmegye m. t. fő- és algonokait, a tiszt. urakat, és általuk az egyházmegyei világi képviselő urakat, mind szintén a tanítók részéről való képviselő urakat tisztelettel, és hivatalosan hívom meg 1893. aug. 28-ára, d. u. 4 órára az illetőket egyházmegyei tanácsba; 1893. aug. 29-én, d. e. 8 órára a váló-pereseket; 10 órakor fog kezdődni az egyházmegyei gyűlés. Tárgyai: a hiányzó egyházi és világi köztörvényszéki bírák, vagy az összes bírák újból választása, fölesketése; a tanügyi előadó előterjesztése; az egyházkerületi Papi Értekezlet tervére nyilatkozat; esperesi előterjesztés, jelenen beszámolás, hogy kik küldöttek a theol. akadémiára gyűjtéseket; az új tanítók bekebelezése, és fölesketése, felsőbb rendeletek; végül, köztörvényszék, a hová a bírákat meghívom.

Doboka, 1893. aug. 7. *Nagy Lajos,*
evang. reform. esperes.

861—1893.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye házassági törvényszékének tagjait folyó hó 23-án, d. e. 10 órakor, Kolozsvártt (belyárosi ref. leányiskola) tartandó házassági törvényszéki ülésre ezennel meghívom.

A tiszteletes urakat fölkérem, figyelmeztessék válópereiket a kellő lépések megtételére, az ügyvéd urakat pedig, hogy pereikkel az irt időre teljesen rendben legyenek.

Gyalu, 1893. aug. 6. *Deési Gyula,*
evang. reform. esperes.

597—1893.

MEGHIVÓ.

A széki egyházmegye Papi Értekezletének t. tagjait, az egyházkerületi Értekezlet alapszabályainak tárgyalása végett, folyó évi aug. 15-én, d. u. 4 órakor, Szamosújvárt tartandó ülésre tisztelettel meghívom.

Szék, 1893. aug. 5-én. *Somkereké Miklós,*
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Augusztus 17.

33. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Nyílt szavazat.

Szerkesztő-barátunk a folyó évi 26-ik számban felhívott volt, hogy a «Prot. Közlöny» 1893. évi 23—24-ik számaiban megjelent «Özvegy-árvai alapjaink öszpontosítása érdekében», és a 25. számban közlött «Országos gyám- és nyugdíj-intézet» című cikkekre szavazzunk. Én is szavaztam s mivel mindkét cikknek ugyanazon fontos és vitális tárgya van, az írói koszoru elítélése csak úgy lehetett volna igazságos, ha megoszlik a kettő között, mert itt nem annyira az írói egyéniség méltatása, hanem a tárgyra vonatkozó szempontok, elvek, szakoknak megvalósítására tett ajánlatok és módok voltak a lényegesek. S e tekintetben az első cikkekre szavaztam.

Én a két cikket nem csak a tárgyra, hanem a főelvre vonatkozólag is egyezőnek tartom. A tárgy mindkettőnél, mint címe is mutatja, egy: *Özvegy-árvai gyám-, illetve nyugdíj-intézet.* Azt hiszem, a tárgy mindnyájunk lelkéből van véve, szívünk óhajta, melynek valóítására már a tizenkettedik óra is elmúlt; s ha még halogatjuk, némi büszkeséggel emlegetett «kálvinista szegénységünk» nyomorrá válik, s özvegyeink és árváink élő tanui lesznek élehetlenségünknek. Mert igaz, hogy azon meglepő, majdnem erőnk feletti alkotáink, impozáns templomaink, s más épületeink, a melyek a közelebbi években emelkedtek, fényesen hirdetik erdélyi református egyházkerületünk mind vezér-férfiainak, mind egyes tagjainak buzgóságát, áldozatkészségét de, ez a fény növeli az ellentétet is a templom, vagy parokhia fénye, és az abban szolgáló és onnan kiköltözni kénytelen lelkész és árva család szegénysége között.

Ezen tehát segítenünk kell akár egyházkerületi, akár egyetemes (országos) központi özvegy-árvai gyám-, illetve nyugdíj-intézettel; de minden esetre *központi* intézettel.

Ezt a főelvet mind a két cikk érdemes írója elfogadja; elfogadom én is, s el kell fogadnunk

múlhatatlanul mindnyájunknak, hogy közös érdekű óhajunk mentől hamarabb megvalósulhasson. Mindkét cikk írója hangsúlyozza az erők egyesítését, mint a melyben a siker kulcsa rejlik, s a tapasztalat bizonyítja, hogy nem elég a jóakarát, fel kell keresnünk, meg kell nyernünk a hatalmasabb tényezőket, tágasabb látkörű férfiakat, kik előtt sok ajtó megnyílik, sok olyan forrás fölfakad, a hová mi alig közeledhetünk.

Aztán csakugyan, hogy ne mondjam, nevetséges, nem időszerűtlen-e, hogy egy mindössze 179,215 frt. 71 kr. összeget tiz-tizenöt egylet kezeljen ugyanannyiszor több személyzettel, mintha egy központi közeg-személyzet kezelné? Ezzel korántsem mondok anathémát apáinkra, hivatali elődeinkre, mert tudjuk, hogy az ő korokban ama nemes és üdvös célu intézet iránti érdekeltséget ama lelkesek, szűk körben, egy-egy egyházmegyében fölkelthetni is örömüknek, s elégnek tarthatták, remélve, hogy az üdvös példa vonzani és hódítani fog, a mint hogy hódított is. Így keletkeztek rendre-re az egyházmegyei gyámintézetek a legújabb korig.

Ha a főelvet elfogadjuk, a mint teszi az érdemes két cikkíró is, de a központra nézve meg hasonlanak, azt kell megvitatnunk, megbírálnunk, hogy melyik bír előnnyel: az egyházkerületi, vagy az egyetemes (országos) központi intézet?

Részemről, ha tabula rasával volna bajunk nem haboznám, az utóbbinak adni előnyt az előbbi felett; de, tekintetbe véve, hogy már az egyházkerületekben, sőt egyházmegyékben nem csak tervekkel, hanem jogérvényes és kötelező egyleti szabályokkal van dolgunk, melyeknek egygyé forrasztása nem csak a számtan egyszerű szabályai, hanem az igazság, s lehető méltányosság mértéke szerint is kell hogy megtörténjék: úgy gondolom, igen nehéz lenne, mind az öt egyházkerületre kiterjeszkedni; mert annyi előtanulmány kívántatnék, oly sok kölcsönös követelmény merülne föl, hogy magá-

nak a tárgynak tisztába-hozatalára, a követelmények kiegyenlítésére, átmeneti intézkedésekre évek kellenének, s legalább is még tíz év, míg ismét egy országos zsinat véglegesen megállapíthatná a hón óhajtott intézetet.

Én éppen azért az első cikkiróval tartok, s ezért, a mi igen rövid idő alatt megtörténhetik, az egyházkerületi központosításra szavaztam. Ezzel nem volna elzárva, sőt előkészítve, s megkönnyítve lenne ama célunk, hogy egykor országos gyám- és nyugdíj-intézetünk is legyen. De, avagy a fejlődés természetes és fokozatos rendje is nem azt követeli-e, hogy először az egyházmegyék intézetei központosíttassanak, s majd egykor kövesse ezt az egyetemes, országos intézet létrehozása? Mintha hallanám a halhatatlan b. Eötvös ihlett szavait:

«Ne nézz, ne nézz vágyaid távolába,
Maradj az élvtel kináló közelben.»

S intelmét annyival inkább megszívlelem, mert ezt éppen egy nagy idealista mondja.

Tehát, központosítsuk egyházmegyei gyámintézeteinket egyházkerületivé, és pedig megmaradva csak is az özvegy-árvai gyámintézetnél, mellőzve most egyelőre a papi nyugdíj-intézetet, mert hiszen ez gyakorlatban, ha bár a hivatali utódnak éppen nem előnyére, mégis megvan, midőn testi-lelki gyengeség esetében félfizetéssel nyugalomba léphetünk, s így éppen nyomornak kitéve, még sem vagyunk; de özvegyeink, árváink ügyét csak az isten tudja, és bírja. Ezek sorsa az első; ez az «egy szükséges.»

A «Gyámintézeti alapok központosítása érdekében» cikkirója alaposan fejtegeti, s hiteles statisztikai adatokkal támogatva, kiszámítja, hogy az egyházmegyei alapok, az ily rendeltetésű központi alappal (90,000 frt.) 269,215 frt. 71 kr-ra rugnak, mely összegnek négy százalékos kamatja 10,768 frt. s föltéve, hogy évenként 180 egyén (özvegy-árva) igényel segélyt, egy-egy osztalék 60 frt. lehet, (öt százalékkal pedig 70 forint, s még több is).

S vajjon, igazságtalanul, avagy csak méltánytalanul járnának-e el az egyházmegyék, vagy özpontosítás után az egyházkerület, ha a mint ez a rikán-belőli gyámintézet újabb szabályaiban főhatóságilag is helybehagyatott, évenként legalább öt-öt forinttal mind a lelkészek, mind egyházaik az alap gyarapításához járulni, köteleztetnének? Csak egy pár év, és özvegy-árváink már több, mint 100 forint segélyben részesülnének.

De hát, miért akarom én az egyházkerületi központosítást? Nem a rossz és hűtellen kezelésért,

megtörténhetett egyes kivételekért, ezt el nem mondhatjuk az egészről, sőt méltó elismerést, s köszönetet érdemelnek azon férfiak, a kik többnyire ingyen és önzetlenül buzgólkodtak az egyházmegyei gyámintézetek létrehozása, fentartása, és gyarapítása érdekében; hanem akarom azért, mert ez úton könnyebben, s hamarabb sikerül az óhajtott nagyobb szerű segélyezés; óhajtom azért, hogy az intézet ügyeinek, pénzeinek kezelése kevesebb személyzettel, és költséggel lesz vezethető; s óhajtom azért, hogy ezen központosítás által nem látom az egyházmegyék közvetítő szerepét kizárva, a mi pedig az intézet ügyeire vonatkozó érdekeltég melegét üdvösen fogja felköltetni, éleszteni, a nyilvántartást és ellenőrzést eszközölni, és így a közmeignyugvás érzetét fentartani, s a mindenféle centralizációval együtt járn szokott tultengést enyhíteni. Mert hiszen, hogy központosíttatik az intézet ügye és annak vezetése, azért nem válik föleslegessé az egyházmegyék ténykedése, s az egyházmegyei szakértő férfiak közreműködése a források felkutatása, a jövedelmek beszédése, s a kellő időben a központba beszoigáltatása, vagy netalán annak vidéki elokálása fenmarad, mi által nagy mérvben megkönnyül a központi kezelés. A központi kezelés tehát ajánlatos mind azért, mert ez úton több segélyre van kilátás, és mind újabb források felfedezése és felnyitása, mind az intézet könnyebb, s minden bizonynyal biztosabb ügyviteleért.

De már azon akadályon, melyet azon tényleges körülmény képez, hogy egyfelől három egyházmegyénknek éppen nincs gyámintézeti alapja, nehánynak pedig éppen tekintélyes vagyona van; mig többé-kevésbé különböznek e tekintetben a többiek, nem lehet oly könnyedén átugrani; sőt, el kell ismerni, hogy az üdvös egyesítésnek ez az Akhilles sarka. Itt a bökkenő!

Ennek megoldásánál élet-halál harcot vívhat bennünk a humanitás és a szigoru igazságosság, a méltányosság és a modern üzleti felfogás. Hogy minden küzdelem, s anyagi áldozat nélkül részesüljenek és pedig egyenlően azon egyházmegyék, melyeknek semmi intézeti vagyonuk nincs, a többiekkel: ez lehetetlen; hogy kizárassanak: ezt szintén nem engedheti meg erkölcsi és testvéri közösségünk. De hát ezen, ha azonnal nem is, lehet segíteni, éppen úgy, mint a tőke-szerzésnél, évenkénti tőke, s kamat-törlesztéssel, vagy egyszerűleg szólva, hosszas éveken keresztül több, vagy kevesebb (értve egy pár egyházmegyét) befizetéssel.

Hogy a nagyobb alappal bírók, például, a marosi egyházmegye, stb. annyival beérje, mint a sokkal kevesebb alappal bíró X. egyházmegye: ez viszont ellenkezik az osztó igazsággal, s ha Marosmegye ma 60 forint osztalékot kap a kebelben, ahhoz még megilleti őt a központi alaphól 20—25 frt. (Ezt egyébiránt az első cikkirő számítására jegyzem meg.) Egyébiránt, hát oly szegény-e a számtan, hogy kulcsot ne adhatna kezünkbe ezen feladat megoldására, s az igazság és méltányosság templomába bejuthatásra? Gondolom, éppen nem. S végre, a többé-kevésbé egyforma alappal bírók szörszálhasogatók lennének-e egyikkel-másikkal szemben, midőn mindnyájan csak nyernének az egyesítés által. Nem hiszem.

Lépjünk azért a megvalósítás stadiumára. Ha még nincs megérlelve az egyesítés (központosítás) eszméje, vagy tán a formidabilis (?) centralizáció elleni ellenszenv még lappang a kebelben: szerkesztő barátunk kétségtelenül tért enged annak bővebb megvitatása és népszerűsítése, az ellenszenv elosztatása s a kellő meleg rokonszenv megteremtése végett, a mint a Prot. Közl. f. évi 26-ik számában tett szíves nyilatkozata is ide irányul. (A legkészebb szívvvel. Szerk.) S ha megért az eszme, vegye erélyes kezébe azt az Igazgató-Tanács, s terjeszzen javaslatot az egyházkerületi gyűlés elé, a mely minden bizonynyal meg fogja tenni és tétetni a további intézkedéseket e tárgyban törvényesen és bölcsen.

Csak elvégre tegyünk valamit.

Nagy Sándor.

Az idők jele.

(Felolvasatott a küküllői egyházmegye Medvésen tartott fiokkőri értekezletén.)

A régiek elmúlnak és mindenek megújulnak. E bibliai mondás teljes igazolásra talál korunk rohamosan haladó irányzatában. Az édes semmittevés, ma már motto-nak nem válik be, mert a társadalom törvénynyé emelte, hogy minden egyes egyén a közjót ereje mértéke szerint munkálni, köteles.

Mindinkább kidomborodik a köztudat, hogy a ki nem dolgozik, nem méltó a munka jutalmának élvezésére. Elteltek az idők, midőn közkeletű szójáték lehetett: paraszté a munka.

Ma nem a cimer régiségét és az ősök sorozatát nézi, hanem minden támasztott igénynyel szemben azt kérdi a társadalom: mutasd meg, hogy mit tehetsz, és annyi vagy, annyi érsz. Szóval, a régi hagyományok nyügéből megszabadult társadalom kezdi az embert önmagáért, belső értéke szerint mérlegelni; és így az elismerésre legjobb ajánló levél a munka-képesség.

Ennek köszönhetjük az ujló társadalom vívmányait; ez fakasztá az erők nemes versenyét; ez hozta létre a

társulás eszméjét és szabott irányt a társadalmi munkásságnak.

Az egyetemes emberiség munkás sorompóiban tiszteletet érdemlő helyet foglal el ma már magyar társadalmunk is. Mintegy ujjá-születve, megifjodva, munkálkodik a nemzeti érdekek, az emberi kívánalmak, közjó-lét és boldogulás tágas mezején. Mint általában, úgy nálunk is, e munkásságnak mérvadó kifejezője, bizonyítéka az, mit a polgárság önkintesen, társadalmi úton hoz létre. Épp ez irányban látok hazánkban magasabb reményekre jogosító örvendetes haladást. A munkásság az élet minden vonalán, a szerint, a hol és a mily irányú szükség-gel áll szemben, acélozza a testi és szellemi izmokat. A mint egy szükség áll elő, annak kielégítésére, vagy megszüntetésére mindjárt társulatok, egyletek létesülnek: így az ügy megoldást nyer. Ha végig nézünk hazánk vidékein, mint egy virágos kertben, látjuk a társadalmi munkálkodás áldásos nyomait. A tudomány, művészet, zene, földmívelés, ipar, kereskedelem, a jótékonyági és olvasó egyletek, mindmegannyi eszközei az emberi boldogulásnak. És e különböző nemű és irányu munkálkodás mind egy magasztos célt, a tökéletesedést tartja szem előtt.

A mint a napi sajtó közre bocsátja e zsbongó munkásság lelket-szívet emelő eredményeit, kit hagyhatna érintetlenül e fönséges látvány? Bizony, lelket emelő ez, midőn szemeink előtt épül föl az új Magyarország! Méltó a mi örömünk, midőn látjuk, hogy hazánk, mely ádáz végzetének terheit jórészben leküzdé, fiai munkájában méltó multjához, méltó a jövőhez, mely a munkás nemzetek birtoka.

De a midőn a jelentől áthatottan az édes jövő képein elmerengünk, önkintelenül eszünkbe jut, hogy csak annak a nemzetnek van jövője, melynek fiai erkölcsileg szabadok, s mint ilyenek, emberi kötelességüknek mindenben eleget tesznek.

Igy, midőn látjuk nemzetünk zsbongó munkálkodását a kötelesség széles mezején, lehetetlen, észre nem vennünk azt az élet-halál küzdelmet is, melyet férfiak és nők a kötelesség mezején, lelkiismeretükkel folytatnak; óhajtják ugyan a jót, de nincs erejük annak követésére.

Ebben van a fejlődés akadályja; itt a zátony, melyen a gyenge lelkek élet-hajója megreked. Ma látjuk ugyan nyilvánulni a társadalomban a nagyszerű erélyt, de mellette lappang a kétségbeesett tétlenség is; látjuk a szeretet és hit élet-virágait, de szembe ötlő a gyűlölet, és szeretetlenség gyomjának hatalmas felburjánzása is.

Rég megmondattott a társadalom alapja a tiszta erkölcs. Ezt pedig törvény szigorával, börtönnel életre hívni, nem lehet; hanem ha a lelkiismeretet kimiveljük. E téren azonban még nagy hiány van, innen ered a mindennapos panasz: a haladás utját a bűn posványja akadályozza.

Mint égető kérdés áll előttünk, hogyan háritsuk el a fejlődés utjából e nagy akadályokat. Ma már mindinkább érvényre jut azon meggyőződés, hogy az ellentálló képességet kell az emberben kifejteni, amaz erkölcsi erőt, mely a lelkiismeretet és a vallásos érzést erélyes működésbe hozza. De, épp az a kérdés, mikint lehet legkönnyebben ezen erőket működésbe hozni? Ennek mindenesetre legsikeresebb módja az lenne, ha az

érett koruak, a miveltek és a módosabbak maguk kezdenék magukban érvényre juttatni. A társadalom osztályai között, tudjuk, szervi összefüggés van, s ha az érett koruak, a miveltek, a módosak között az érzékiség és önzés diadalát üli, úgy a kiskorúak, neveletlenek és szegények, mind e bűnöket sokszorozva és nagyított alakban tüntetik elő.

(Vége következik.)

Péchy Árpád.

Az egyházmegyéből.

I.

Templom-szentelés.

Palota-Ilva, aug. 6. 1893.

Sátoros-ünnepe volt a kis palota-ilvai leányegyháznak aug. 6-án. Ekkor szenteltetett föl kised temploma, melyet id. Bodó Károly s neje építettek jó szívök tanácsából, isten dicsőségére, az erdélyi Kárpátok egyik legszebb pontján, ott, hol a tutaj-hordó Maros s a pizstrangos Ilva fenyő koszoruzta bércek rejtett magányában összeölelkeznek. A vallásos lelkületű Bodó-család által épített kis templom tornyocskájában megszólalt az érc-nyelv csengő-bongó hangja s a Maros-völgy közeli és távoli lakóit ünnepélyre hívta. Oh, de szívesen jöttek! Oh, hogy örvendettek! Oh, hogy örvendettünk! Rengeteg bércek óriásai eltörpültek lelki szemünk előtt; e kis templom volt a legnagyobb. Örökzöld fenyők komoly suhogását tulcsilingelte egy kis harang; s úgy tetszett, mintha a szikláról-sziklára lármázva futó Maros és Ilva elhallgattak volna kissé, midőn felhangzott ajkunkon az ünnepi ének: «Tebenned biztunk eleitől fogva.»

Oh, hogy sirt a jó Bodóné néni, mikor püspök urunk imára nyitotta ajkait! Egy vallásos lélek betelyesedett reményeit szentelte meg e könyhullatás. Talán, még azok a szívek is feldobognak még egyszer, kiket egykor e templom szomszédságába harangszó nélkül kísért ki örök nyugalomra. Akkor, a fájdalom napjaiban, született meg a gondolat, hogy Ilvára templom kell. És megtett. Mint egy második Simeon állott az öreg Bodó bácsi reményei megvalósulásánál, s pillái alatt a lélek tüztől meleg könyecseppek, egy-egy eleven szó valának, abból az ismeretes mondatból: «Most már bocsásd el óh Uram, a te szolgádat, mert látták az én szemeim az Idvezítőt.»

Szentelésre két püspök jött el. Két testvér vér és lélek szerint. Két apostol isten rendeléséből. Egyek a nemeségben, munkabírásban, ügybuzgóságban és atyafi szeretetben. Szász Domokos felszentelő imát, Szász Károly, dunamelléki püspök, felszentelő beszédet mondottak, utóbbi traktálván ama három templomot, melyet a természetben, a szívekben, és emberi kezek által építve, találunk. E beszéd a természet egyik szép templomában, Borszéken iratott; egy tudós, költő és pap nemes szívében fogamzott, s egy sokszorosán áldott kezek által épített templomban elmondott. Himnuszt nem írok róla. Himnusz volt maga a beszéd, méltó társa ama másik két templomnak, melyet a palota-ilvai havasok s a telítve-telt kis templomban szemléltettünk. Lénárt József esperes ágendája után ketten osztották az urvacsorát is. Két püspök-testvér kezében a kenyér és pohár! Két testvér püspök ajkán a szó, az ige! Talán, nem tévedek, midőn úgy hiszem, hogy Palota-Ilva páratlanul áll, hol két püspök-testvér templomot szentelt és urvacsorát osztott.

Páll Károly helybeli körlelkész imája s a püspöki ál-

dás be is zárták az ünnepélyt, mert esketés és keresztelés nem volt eszközölhető.

Ez ünnepély egyik karakterisztikus vonása az is, hogy ott mindnyájan egy szívvvel, egy akarattal valánk együtt, vallás és nemzetiségi különbség nélkül. Egy rész kereszttvető, másik kereszttcsokoló volt, de szépen összefértek a mi kis csillagunk alatt. Sőt, ajtóküszöb, portikus, ablakok, cimiterem, harangláb, mind, de mind telítve valának.

Megjelentek báró Kemény Kálmán főkurátor és neje br. Bánffy Polixéna ókegyelmességeik is, résztvéve ama templom-szentelés ünnepélyén, melynek építésénél az ők kezük sem vala rest a munkában. Áldott kezek, melyek mindig ott vannak, hol oltár-építésről van szó; áldott szívek, melyek mindig együtt éreznek a jókkal és igazakkal.

Íme, egy kis templomnak felszentelési története. Kis templom, de nagygyá tette a fáradhatatlan buzgóság, melylyel azt a Bodó-család felépítette. Hányszor megmászta azt a sziklahegyet az öreg Bodó Károly, míg deszkát-deszka után, zsindelet-zsindelet után felhordogatott. Tervezve volt egy egyszerű harangláb, aztán apránként nőtte ki magát a templom, a portikus, a padok, az urasztala, a szószék, a kerítés, a hegyre felvezető ut, stb. És most mindezek ékesen hirdetik emléket a Bodó-családnak, mely vallásosságban és kegyességben messze földön páratlanul áll. Egyszerű emberek, munkával keresik kenyerüket. Bodó Károly gazdatiszt és erdész a br. Kemény Kálmán szolgálatában, postamester, falusbíró, és most ekkélsziát teremtett, hogy kurátor is lehessen. Vendégszeretete közmondásszerű. Kaput soha életében nem csináltatott, minek is, ugymond, nem kell még nyitogatni a vendégek előtt. Ajtója és szíve nyitva mindig. Annyi árva gyermeket nem növelt fel senki, mint a jó lelkű Bodóné. Ha meghalt egy gyermeke, hat árvának a gondját vette föl helyette. Nyaranta háza tele van azokkal, kiknek jó hegyi levegőre s gondos anyai ápolásra van szükségük. Főuri családok is szívesen elidőznek itt, hol égbe emelkedő hegyek között barátságos tüzhelyet is találnak.

Legyen is e hajlék istentől megáldva és megszentelve. Kis templomának érc-nyelve hadd csendüljön végig az óriási bérceken s hívja imára az imádkozni szeretőket, századokon keresztül. Fenséges természet, csodaszép világ, búbajos panaráma, lelkem megittasult látásotokon, s úgy tetszett, mintha közelebb érezte volna a istenséget, hol örök-zöld bércek emelkednek az ég felé!

Csekme Ferenc.

II.

Szíves kérelem a t. lelkész urakhoz.

En ez év folyamán Észak-Amerikából az ottani «Külföldi vasárnapi iskola társulat» titkárától a következő levelet kaptam:

«Tisztelt uram! Mint a külföldi vasárnapi iskola társulat titkára, azon szerencsében részesülök, hogy önt soraimmal fölkereshetem s értesíthetem társulatunk működéséről. Felkérem, hogy tudassa velünk, hogy mennyi előhaladást tett a keresztyéni élet Magyarországon.

Stenny C. Nordruff ur, társulatunk elnöke, egy Budapesten lakó urtól értesült az ön nevééről és állásáról. Megtudta azt is, hogy ön több ifjával együtt tagja volt a budapesti szemináriumnak s ön, valamint az önnel egy intézetnél működő fivére igen lelkesülnek a vasárnapi isko-

lák eszméjéért, s az iskolai isteni tisztelet tartásában buzgó részt vesznek.

Minket rendkívül érdekel minden, a mi az ön személyes sikerét, valamint a keresztyén gyülekezetet és a vasárnapi iskolát illeti.

Örömet küldünk zeneszereket (instrument, harmonium) vagy a reá szükséges pénzt, ha önök és mint mi, amerikaiak, zene tanítással kötik egybe a vasárnapi oktatást.

Társulatunk egyik legfőbb célja, az egyes iskolákat tudományos művekkel, lapokkal, térképekkel és szent könyvekkel ellátni, mi által a külföldi vasárnapi iskolák szövetségét igyekszünk a magunkéhoz csatolni és ez által a «szent testet» erősíteni.

Nagyon ohajtanánk értesülni azon lépésekről, melyeket eddigelé a vasárnapi iskolák érdekében tett; hány ily nemű iskola van az ön községében; vesznek-e abban felnöttek is részt; mely egyházi iratok szellemében működik s eddigelé milyen eredményeket ért el?

Ha bármiben segélyre lehetnénk, felette nagy örömkre szolgálna.

De akár van szüksége segélyünkre, akár nincs, szerezze meg nekünk azt a valódi örömet: értesítsen műve sikeréről s e dolgok állásáról Magyarországon.

Azon reményben, hogy nem sokára hallunk önről és munkájáról, maradok tisztelettel: Mary. G. Ward. Brooklyn. Newyork. United-States. 3. Amerika.»

A választ a levélre elkészítettem és ennek tartalmát a főtisztelendő és méltóságot püspök ural is közöltem. A belmíszsziói tevékenységnek, egyetemes egyházunkban, igyekeztem hü képét feltárni.

Felsoroltam: 1. A vasárnapi iskolák mikor keletkeztek s hol vannak azok életbe léptetve.

Iskolai isteni tiszteletek (kollégiumokban) mikor jöttek létre s mennyire vannak elterjedve.

3. A gyermek-istenitiszteletre (népiskolákban) vonatkozólag azonban adataim nagyon hiányosak, s éppen ezek kiegészítése végett, tisztelettel kérem fel a t. lelkész urakat, méltóztassanak a netalán rendelkezésükre álló adatokat velem szeptember végéig közölni, hogy az így teljessé vált munkálatomat a nevezett társaságnak elküldhessem. Annyival is inkább sietnem kell vele, mert a szövetségi nagygyűlés október végén lesz, hol ezt az ügyet bizonyosan tárgyalni fogják, s bennünket a szövetségbe felvesznek s ezután a nagy szíveséggel megígért segélyt igénybe vehetjük.

Zilah, 1893. aug. 8-án.

Kerekes Endre,
főgimn. vallás-tanár.

TÁRCA.

Pásztor-kút.

(Felolvasás az ó-toplicai templom javára Borszéken rendezett hangversenyen.)

Szomjasok vagyunk. Olthatatlan szomjuság kerget hozzád, fenséges, kimeríthetetlen, végtelen természet. Hozzád, az édes anyához, ki úgy fogadsz kebledre, mint a tékozló fiut az atyja, tévelygése után azzal a szeretettel fogadja, melyhez hasonlót csak a szent irás rajzol, mely «mindeneket megbocsát.» Akaratlanul tör ajkunkra e vallomás, hogy hűtlenek lettünk tehozzád örök igazság, változatlan törvényeket nyugodtan követő, se nem siető, se el nem késő, természet. Rejtélyes a hallgatásod, még rejtélyesebb, ha szólsz a madarak sovár vágytól reszkető hangján, a patakok halk zúgásában, vagy a vizesések hangos zokogásában, a százados fák zajgásában, vagy a lombok lágy zsongásában, a tücsök édes ciripelésében, vagy egy-egy szenderre hajló madár szárnya suhanásában.

Mi a lármas, a zakatoló, az egymást kergető embervilág kifáradt bolyongói, az érdekek kérielhetetlen tusáiban szerzett sebekkel, veritékes homlokkal, az okozott sebek bűntudatával és a kapottak keserű boszuérzetével, a félreértések, gyanúsítások, rágalmak nyilzópóra közül sebhedt kedélylyel izgatott idegekkel, lángoló szenvedélyek életemésztő örökös tisztító-tüzén keresztül menekszünk el hozzád, mint Dante a Lethe vizéhez, melyből mohó vágygyal iván: a kedély, a béke, a nyugalom csodás érzetét élvezi.

Oh, adj forrásodból. Adj, mint annak a regebeli pásztornak, kit az élet megviselt; tán, az ifju szenvedélyek láza emésztett; ki megrongált testtel, kifáradt tüdővel, a végenyesszettel utolsó nehéz tusáját harcolva, kétségbeesve, dőlt le a rengeteg közepette egy váratlanul talált forrás mellett, a láztól kicserepezett ajkkal, elalélta; tikkadta merített reszkető kézzel egy kortnyi vizet, és óh, csoda: kimondhatatlan hűvösség fuvalma érinté égő belsejét, bámulatos gyógyerő

hatá át a tagokat. A természet éltető csókja érinté a beteg gyermek ajkát. A természet kebelében duló erők veritékéből fakadt talán a forrás, vagy az ő szerető szívéből sajtot könnyből eredt, mely magában rejt titkos erőt, gyógyító balsamot.

Mint a Bethesda tavát bizonyos időkben istennek angyala megháborítá és valaki először a vízbe szállhatott, annak megháboríttatása után, meggyógyul vala». A szerető isten angyala háborítá meg édes hazám annyi drága vizedet, óh, mert az isten téged szeret, mert «ha a föld isten kalapja, úgy hazánk a bokréta rajta» e megháborított vizek fölbuzgó, pezsgő árja gyógyít és Lethe hűs habjait kínálja.

A Pásztor-kút regéje megható, de hajh! hányan nem a testi bajok, mulólagos szenvedések enyhítésére jövünk ide; nem csak az egyszerű oláh pásztor nyomdokait követjük. Nem, hanem mint Göthe Orestese az önvád okozta tébolyából a szerető nővér fölismerése után, kér még egy poharat a feledés hullámaiktól, mi is feledni akarunk. Oh, sokat, nagyon sokat kell felednünk! Felednünk a mindennapi élet sivár egyhangúságát, mely rendre lopja meg álmainkat s felcseréli a valóság dantesével, pedig mint Petőfi oly igazán mondja, hogy

meglopna az álmok kincstárát,
Hogy gazdagítsa a szegény valót.

Igen, a való koldus-szegény ahhoz képest, mi halhatatlan lelkünk osztályrészét képezi. Egy francia példabeszéd szépen fejezi ki e földi élet szegénységét. Egy ur megrakott hajóra tette rabszolgáját, szabadon bocsátá, fölszabadítja, hogy a kapott portékával kereskedjék, abból szerezzen gazdagságot. A rabszolga hajótörést szenved. Egy szigetre vetődik, mindentől megfosztva, egyedül, elhagyatva. E sziget lakói ujongva fogadják, királylyá teszik; de csak egy évre; mert a jó istentől azt a kegyet nyerték meg, hogy minden évben kapnak egy évre való királyt.

A rabszolga megtudja egyik okos minisztertől, hogy mi az ő sorsa. A fényt, hatalmat élvezni szeretné, de megkeseríti minden percét a tudat, hogy mily rövid életű az ő boldogsága. Hall regét elődeiről, kik vagy kéjben, mámorban tombolták át azt az évet, vagy búskomoly gyötrelmek közt siratták az elvesztendő hatalmat. Mert, az év betelte után, a hajótörtet ismét hajótört jelmezében bocsáták egy rengetegtől borított, vad sziklák és barlangok miatt kietlen pusztaszigetre, hol ismét kitették.

De akadt egy okos tanácsadó, ki megtanítá a rabszolgából lett királyt, hogy hatalmát, gazdagságát használja föl ama pusztasziget benépesítésére, teremtsen városokat, irtsa az erdőket, törjön utat a sziklákon keresztül, legyen egy ön-maga teremtette királyság ura. Ha majd eltelik az év, ha elveszti ingyen nyert trónját, örömmel fogadja majd az ő népe, elnyeri saját-szerezte, örök tulajdonát alkotó uralmát. E földi élet egy évét föl kell használni az örökkévaló javak megszerzésére.

Kincsekkel, kimerithetetlen kincsekkel indultunk el: a tehetség, a szív, a lélek kincseivel. De, hajh; ha eltékozoljuk és nem szereztük meg az örökkévaló kincseket, azokat, melyekről a szent könyv azt mondja, hogy «nem lopják el a lopók»!

Felednünk kell tévelygéseinket, melyek elszakítanak fontos hivatásunktól, és zaklatva kergetnek bele a mohó élvek forgatagába, fölszítják bennünk a kincsvágy kielégíthetetlen tikkasztó szomját, fölkorbácsolják az irigység, a gyűlölet dúló szenvedélyét, valamint abból a lángból, mely képes fölperzselni mások boldogságát, csak hogy csillapítsa pillanatig önnön szomját. Oh, iszonyu képeket tár elénk a jelen század. E láng dúlásának már menynyi nyoma a nagy társadalomban. Elhamvaszt falvakat, ledönt szobrokat, föléget minden hidat, melyek századok örvényei felett vezetnek, szétép minden köteléket, mely e föld egy darabját megszenteli, élettel ruhazza föl a szívek szövetségéből alkotja meg a hazát. Édes hazám, óvjon meg a magyarok istene ettől a lángtól!

De, felednünk kell valamit nem csak abból, mit más nemzetek életéből látunk, mit könyvekből tanultunk, de felednünk kell abból is, mit mindnyájan átélünk.

Felednünk kell mindazt, mi politikai tusáinkban lerombolni készül az együvé-tartozás érzelmét; felednünk kell, mi elválaszt nyelv, elválaszt hit szerint. Mert mindaz, mi elválaszt, ezt az édes Magyarországot darabolja el; mindaz, mi egymás ellen szít gyűlölségre, a hazaszeretet egységes, örök szent érzelmét csorbítja meg, mind a magyar nemzet erejét lankasztja. Pedig, nekünk a második ezer évre megújított erővel kell berontanunk a sorompók elé, hová a népek nemes versenye hív.

És a Pásztor-kút pásztorának regéje egy más kútat juttasson eszünkbe. Én legalább, midőn először ültem le a kút fedeléhez hasonló köre: környezve a fénynek örökzöld erdejétől, lelkemig ható illatártól mámorosan, a béke, a nyugalom szent perceit élvezve, élvezve valamit abból, mit Göthe élvezett, midőn egyik reflexiójában kifejezi, hogy a természet a lények örök körforgásában mindig a legmagasabb pillanatot élvezni: én is, mint e körforgásból kitörő, de abban édes önfeledtséggel visszaomló lény e legmagasabb pillanatot élvezve, a beteg pásztor gyógyforrása felett, messze, Samariába kalandoztam el gondolatban. Elöttem állott az Embernek fia, a samariabeli asszonynyal beszélgetve.

«Mimódon kérsz te, holott zsidó vagy, én tőlem italt, ki samariabeli asszony vagyok? Mert a zsidók nem barátoknak. Kérdőre vontam magamat: nem támadt-e bennem indulat, mely embertársaimmal nem barátkozott és szégyen-pirt éreztem égni arcomon. De hajh, a közeli Arany János-kút vize nem úzta el e lángot.

«Felele Jézus, és monda neki Ha tudnád te az istennek amaz ajándékát, és kicsoda legyen az, ki ezt mondja néked: adj innom nékem: te kértél volna ő tőle, és adott volna néked élő vizet.»

És áhítózva, buzdulva kerestem az «élő» vizet és úgy éreztem, hogy ha lemondok mindarról, mi elválaszt honf. társamtól; ha lemondok mindarról, mi egyéni hiúságomhoz tartozik, és fölládozom az igaz hazaszeretetenek; ha nem akarok nagy lenni, de elismerem a mások nagyságát; nem akarom az én tévelygéseimért elítélni a mások tévelygését: akkor ez az élő víz érinti ajkamat.

Nem a Jákob kútjából merített víz, hanem a . . . hogy is van tovább a szép történet?

«Felele Jézus, és monda neki: A ki e vízből iszik, ismét megszomjazik. Valaki pedig ijandik abból a vízből, melyet én adok néki, meg nem szomjuhozik örökké, hanem az a víz, melyet én adok néki, lészen ő benne örök életre szóló víznek feje.»

Ez az; ez az a szomjuság: a végtelen szomj, melyet ha átérezünk, testvérekké válunk mindnyájan. Oh, a végtelenség! Beh igazad van Leopardi, hogy

«E il naufragar in é dolce in questo mare.
«A hajótörés is édes e tengeren.»

De milyen hajótörés ez! Elvesztjük azokat az apró érdekeket, mikké e földi élet kínál, hogy lelkünk halhatatlan javait cserébe adjuk értük.

De fölemel a végtelen gondolata. Fölemel oda, hogy mit is monda még Jézus:

«A mi atyáink ez hegyen imádták az istent, ti pedig azt mondjátok, hogy Jeruzsálemben vagyon az a hely, a hol istent kell imádni Asszony! Elhiggyed, hogy eljön az óra, melyben sem e hegyen, sem Jeruzsálemben nem imádjátok az atyát.»

«Eljön az óra és az most vagyon, mikor az igaz imádók imádják az atyát lélekben és igazságban.» A lélek és igazság kutatása mily közel hoz mindnyájunkat, testvérekké avat. Pirulva gondolunk mind arra, mit egymással szemben teszünk, mondunk és gondolunk. De mégis. Egy babona jut eszembe, melyet a Rómába zarándokolók szentül megtartanak. Ki eltelve Róma fényével, gazdagságával, a föld feletti és föld alatti Róma minden drága emlékével, búcsuképpen a Treveri-forrásból iszik és abba egy fillért dob, a következő évben újra meglátja Rómát.

Ugy érzem, hogy ha szent hazánk bármely zúgában a jótékonyosság egy fillért dobtuk a forrásba, melyből ittunk: újra meglátjuk. Én visszavágyom Borszékbe: e tündérvilágba, mert érzek valamit abból a szeretetből, melylyel ez az édes hazaföld kínálja enyhet adó italát.

A pásztor meggyógyult. Én pedig hálával éreztem, hogy a Jákob kútja mellett ittam egy pár cseppet abból az italból: «a melyből a ki ijandik, soha meg nem szomjazik. A legmagasabb emberszeretetet a valódi hazaszeretet. Oh, fa-

kadjon ennek forrása mindenütt e hazában szerte-szét. A Pásztor-kút gyógyító hatalma csak a testnek ad enyhét.

Jézus, a jó pásztor, kútja a léleknek.

Hegedüs István.

A geryneszegi gróf Teleki-féle iskola történetéhez.

(Vége.)

18. Tanítás és Tanulás Normája. Bémennek a Gyermek az iskolába reggeli harangozaskor, az öszve gyűlés és imádkozás után, hozzá fognak a tanuláshoz, tanulnak mint egy óráig, akkor a könyveket leteszik és pauzát tartanak mint egy félórát, a mely idő alatt ártatlanul csintalankodhatnak és játcodhatnak; azután ismét hozzá fognak a tanuláshoz és tanulnak mint egy 11 óráig, akkor könyörgés után haza bocsáttatnak. Délután két óraker újra összegyűlnek és mint délelőtt két izbe, közben pauzát tartván, tanulnak, estveli öt óraker haza bocsáttatnak.

19. A tanulás és tanítás könnyebbségére 3 Classisra osztatnak u. m. a) A kik a betűket tanulják. b) A kik olvasni tanulnak. c) A kik repetice tanulnak; ezek irnak is.

20. A tanítás módjába a Debreceni ABC-ét kell követni, és az abban kitett Norma szerint, mindazt a mi abban az ABC-ében van, meg kell a gyermekkel tanultatni, s a mig mindent nem tud, nem kell más könyvet kezébe adni.

21. Hogy a Tanítással inkább érkezhessék a Mester, minden öt, vagy hat egyforma tanuló gyermeknek egy praecceptort, vagy tanítót kell adni az előbb való Classisból, a ki a maga tanítványait tanítsa addig, a mig a Mester a többivel foglalatokodik, erre nézve arra vigyázzon a Mester, hogy tanítókat legalább tanítsa, és azokkal elvégezvén a tanítást, adjon időt nékiek a tanításra.

Megkivántatik, hogy a Mester mindég othon üljön és magát a Gyermek tanításán kívül, semmivel, vagy legalább igen kevésel foglalja el. Minden nap délelőtt ugy, mint délután a gyermekek neveit olvassa fel és a ki nints jelen, külgyön utána és ha helyes okát nem tudja elmaradásának adni, a gyermeket mértékletesen büntesse meg.

23. A testi büntetést a mig csak lehet, kerülje el és azok helyes szégyenpadra való állítást, pirongatást, és más ártatlanabb büntetést végyen elé, a mellyekkel a gyermeknek Erkölcsi Érzéseinek is javítsa, arra jól kell vigyázni, hogy a gyermek a tanulástól el ne idegenkedjék, sőt inkább abba önkéntesen belé szeressen, örömet, gyönyörűségét találja benne, a tanulás hibájáért a gyermeket, a mikor csak lehet, testi büntetéssel ne illesse, hanem csak pirongatással.

24. A Tiszteletes Pap, az udvari tiszt, és az iskola Curátorai szivesen kéretnek, hogy az oskolát ottan-ottan vizsgálják, abban a gyermekeket számba vegyék, a tanítás módját, a tanító Szorgalmatosságát, és az előmenetelt szorgalmasan és szemesen vizsgálják meg, a mi hibát látnak, azt töstént haladék nélkül igazítsák meg, a szükségeseken, fogyatkozásokon a lehetőségig segélyenek, a mit magokkal meg nem tehetnek, azt Nekem, vagy jelen nem létemben a Mltsgos Grófné elő Nagyságának jelentsék fel. Nevezetesen a Tiszteletes Pap szivesen kéretik, hogy ezen igen fontos tárgyat vegye szoros Inspectioja alá, a mikor csak lehet, az oskolát minden nap vizsgálja meg, a tanítás Methodussát, a tanító szorgalmatosságát, és a gyermekek igyekezetét vegye szemügyre.

*

1827-ben, Februáriusnak 18-dik napján, minekutánna a Geryneszegi Oskolát az eddigvalónál jobb rendbe hoztam volna, ezen rendeléseket kiadtam, és a tanítást ezen a Normán elindítottam, addig is, mig a Tiszteletes Visitationis Commissio kijöven, helybe hagyásával, vagy a szükséges változásokkal megerősítheti. Milotai Ferenc, prefectus.

Az oskola organizációjára a Tekintetes Prefectus úr által fennirt 24 pontokhoz Visitationis Commissiónk még ezt az edgyet kívánnyá hozzá adni, hogy a Gyermek-Tanító az oskola elbomlása alkalmával minden tavasszal a Gyermekkel egy kis Exament adjon, előre hirt tévén a Mltsgos udvar Tisztyeinek, és mutassa meg, mennyire vitte a Tanulásban a Gyermeket, hogy így a Gyermek szülői is annál nagyobb ösztönt vegyenek az Oktatásba való Feladásra, látván azoknak mind a Tanulásban, mind az Erkölcsben való gyarapodásokat.

Geryneszegen, 8-ik Decembris, 1827-ben tartott visitationis. Albert Márton, ord. notarius.

Közli: Csekme Ferenc.

Különfélék.

== Julisi pályacikkeink közül «A valódi szükség» feliratura, melynek szerzője Péchy Árpád, megyesi körlelkész, aug. 10-ig szavaztak: O. Weres Sándor, Lénárd József, Nemes Ferenc és Zajzon János; «A verismus» feliratura, melynek szerzője dr. Kapossy Lucián, pápai tanár, szavazott Kiss Ferenc, Kerekes Endre, Kis Lajos, Tókos Sándor és Nemes Árpád.

E szerint, a 15 frt. tisztelet díjat, köszönetünk és nagyrabecsülésünk kifejezése mellett, elküldöttünk dr. Kapossy Lucián urnak, azon reményben, hogy valamint eddig munkatársaink sorában tiszteltük, ugy ezután is minél gyakrabban lesz szerencsénk becses dolgozataihoz.

== Józsa Zsigmond meghalt! Mély megdöbbenéssel, igaz fájdalommal vesszük a lesújtó híradást, hogy theol. akadémiánk igazgatója, Józsa Zsigmond nincs többé. Oly vesztesség, melyet szavakkal kifejezni, képesek nem vagyunk. Mert bárminő fájdalmas legyen is a halál, de tudunk megnyúgvást találni, ha egy bevezett élet véghatáránál állunk meg; ha a halál pihenés az elfáradás után, megérdemelt jutalom az élet céljának megközelítése fejében. De rettenetes a halál, ha akkor borítja ránk gyászos látólat, midőn az ifjú szív lobogó lelkesedéssel hevül egy egész jövődőért; midőn az agyban a gondolatoknak egész világa omlik össze; midőn düzzadó erő hull a porba; és a koporsó mellett megsemmisült szép reményeket siratunk. Józsa Zsigmond harmincegy éves volt. Küszöbén csak egy biztató, fényes pályának, melynek végén intett felé az elismerés, a tisztelet, és az a halhatatlanság, melyet a tudomány szeretete, annak mivélése, a szépnek, a jónak és igaznak föltétlen kultusza által szereznek meg a jók, a hívek, a kiválasztottak. Kiválasztottja volt ő az életnek, pályájának. Ernyedetlen szorgalom, szívós kitartás, a szellemi munkálkodás szenvedélye, ideális világnézet voltak azok a tulajdonok, melyek foglyúl vitték számára a szíveket. Élt, tanult, dolgozott; tán erőt feszített. A test gyöngébb volt, mint a lélek; az akarat több, mint a fizikai erő; inkább szerette hivatását, mint önmagát. Megtört a pálya kezdetén. Meghalt. Helye sokáig üresen marad. Emléke élni fog örökké Bethlen-kollégiumunk történetében, az ifjuság hálás kegyeletében, mindnyájunk szívében!

== A legilletékesebb helyről fel vagyunk hatalmazva annak kijelentésére, hogy a folyó évi egyházkerületi közgyűlésre kiadott Meghívóban jelzett fontosabb tárgyak közül, a néh. Nagy László halála által ürességben levő egyházkerületi közügyigazgatói (gen. directori) állásnak betöltése, csupán tévedésből maradt ki, holott az foganatosíthatni fog, miután közügyigazgató nélkül sem a házassági, sem a közfőtörvényszék nem működhetik.

= **A Borszéken rendezett jótékony** célu hangverseny bizottsága nevében, dr. Hegedüs István megtevén jelentését, az Igazgató Tanács, a hangverseny eredményekint vett 500 forintot a toplicai egyházközség templom-építési alapja javára, és gyümölcsözőleg leendő kezelés végett, kebli pénztárába elhelyezte; egyszersmind kedves kötelességének tartotta, úgy dr. Hegedüs István aának és általa a rendező-bizottság minden egyes tagjának, valamint a hangversenyen közreműködött tagoknak, és az abban részt vett, s az anyagi sikert előmozdító közönségnek úgy a toplicai egyházközség nevében, mint saját részéről is elismerését és hálás köszönetét nyilvánítani.

= **A kolozsvári ev. ref. kollegiumban** a következő egyetemi hallgatók nyerneken benlakást az 1893/94-ik iskolai évben: Molnár Károly, Bálint József, Aszalós György, Baló Ödön, Bedő Sándor, Bene Ferenc, Békési Ferenc, Erdélyi Lajos, Fóris Miklós, Muzsi János, Pótor Sándor, Ravasz Árpád, Vitályos Géza, Kiss Dénes, Szilágyi Mihály, Török Ákos, Huszár Lajos, Mihály Gyula.

= **Lelkészi kinevezés.** Az igazságügyminiszter a nenyedi országos fegyintézetnél ujonnan rendszeresített ev. ref. lelkesi állásra, természetesen, egyházkerületi illetékes hatóságunk megkérdezésével és beleegyezésével, Elekes László papjelölt aat. nevezte ki, a ki már ott egy év óta e minőségben ideiglenesen alkalmazva volt. Elvárjuk, és reméljük, hogy ifju paptársunk, a miniszteri kinevezés dacára is, érezni fogja a velünk való összetartozás szükségét és hogy ugyanazon testnek vagyunk részei. Fogadja szerencse-kívánatunkat.

= **Csiky Lajos, debreceni teol. tanár,** mint kiadó, lapunk utján is tudatni óhajtja mindazokkal, kik a néhai Révész Bálint által hátra hagyott irodalmi művek közül a mult évben az első három kötetet megrendelték nála, de az ezen évben megjelenő IV—VI. kötetekre még mindeddig nem küldték be hozzá megrendeléseiket, hogy nékiek ezen uj köteteket kész az előfizetési 2—2 frt. árért küldeni meg.

= **Pályázat tanári állásra.** A h.-nánási ev. református hat osztályu gimnáziumban lemondás folytán üresedésbe jött természetrajzi, földrajzi tanári székre pályázat hirdettetik. Fizetés 1000 frt, melyből 100 frt lakbér, az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve. Ha okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; ez esetben azonban a fizetés 900 frt, melyből 100 frt lakbérnek tekintetik. A kívánt oklevéllel bíró egyén egy évi sikeres működés után állandósíttatik, a midőn a tisztántúli ev. református középiskolai tanárok gyám- és nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja leend. Nem okleveles egyén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre választatik, de ha ez idő alatt a kívánt tárgyakból oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel, a következő évben mint rendes tanár állandósíttathatik. Végre, ha okleveles, de nem a kiirt szakokból képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1000 frt lesz. A megválasztott egyén állomását folyó évi augusztus végén, legkésőbb szeptember 1-én elfoglalni köteles s ha családost, 40 frt, ha pedig nőtlen 15 frt költözködési átalányt kap; ez összeget azonban, ha állomását

3 év letelte előtt elhagyja, visszatéríteni tartozik. Megjegyeztetik, miszerint a gimnázium teljessé tétele és állami segélyeztetése tárgyában a nagyméltóságú miniszteriumhoz a felterjesztés megtétele s az ügy kedvező elintézése esetén a tanári fizetések annak megfelelőleg fognak rendeztetni A pályázati kérvények keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal, végül orvosi bizonyítványokkal felszerelve, folyó évi augusztus 25-ig az ev. ref. Egyházhatározat elnökségéhez küldendők. Kelt H.-Nánáson, az ev. ref. Egyházhatározat 1893. augusztus 6-án tartott üléséből. Kállay Imre főgondnok. Benkő Lajos lelkészelnök Tóth Mihály egyházmegyei jegyző.

= **Nyilvános számadás és köszönet.** Borszéken 1893. augusztus 4-én az ó-toplicai református templom javára rendezett hangverseny jövedelméről, van szerencsénk, a következő összevont számadást nyújtani: Bevétel volt: a) jegyek után 267 frt. 60 kr. b) felülfizetések után: 321 frt. 08 kr. összesen: 588 frt. 68 kr. Kiadás volt 14 drb. igazolvány mellett: 88 frt. 68 kr. Jut tehát templom-építés javára: 500 frt. azaz, ötszáz frt. mely összeget a rendező-bizottság megbízásából dr. Hegedüs István, egyetemi tanár, bizottsági elnök az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsához küldötte be. Felülfizetésekkel jegyeiket br. Bornemisza Ignácné 55 frt. 8 kr., br. Bánffy Zoltánné, gróf Bethlen Gábor, védnökök, 50—50 frttal, id. gr. Bethlen Gábor, 50 frttal, Szász Domokos püspök 25 frttal, Matsikné-Bornemisza báróné, Szász Károly dunamelléki püspök, br. Kemény Pál, dr. Keiser János országgyűlési képviselő, dr. Hegedüs István, Givemosi Vigilio és Kornis grófnő tiz-tiz frttal; Utri Jánosné, ifj. Szász Károly országgyűlési képviselő, Grünfeld Salamonné, Kupferstich Antal, Isekutz János, Züllich István öt-öt frttal, Teleszky Ferenc p. ü. bíró hét frttal, váltották meg; még felülfizettek: Szilvási János 3 frt., Hegedüs Károly főig, Csiki Dénes és Kis Tamás két-két frt., Molnár Károly, Dudner János, Eisig Jakab, Hermann Vencel, Markovics Pirman, Mátyás Albert dr. Mátyás Ádám, Dondon V. József, Vas Tamás egy-egy frt., Nagy Pál 1 frt 40 kr., Bergleiter Gusztáv 1 frt 20 kr., dr. Felméri Lajos és Kelcmen Márton 80—80 kr., Badilla, bíró 20 kr. Fogadják a felsorolt urnók és urak a szent ügy nevében a bizottság legmélyebb köszönetét. Kedves kötelességének érzi bizottság hálás köszönetét nyilvánítani mindazoknak, kik közreműködésükkel hozzájárultak a hangverseny érdekességének emeléséhez; jelesen, Szász Károly püspöknek, dr. Hegedüs István egyetemi tanár és Gál Mózes főgymnáziumi tanár uraknak felolvasásukért. Thallmayer Frida és Elza, Lázár Ágnes kisasszonyoknak, E. Kovács Gyula és Váradai Aladár uraknak, művészi előadásukért. Az a félezer forint, egy pár tégladarab a magyar kultúra épületéhez, a kik ezt összehordották, a jól végzett munka nemes öntudatában lehetik meg igaz jutalmukat. Nem mulaszthatjuk el köszönetünk nyilvánítását a furdőbizottság és igazgatóság részéről tanusított előzőeken és nagy lelki eljárásáért sem. Borszék, 1893. augusztus 6-án tartott rendkívüli bizottsági ülésből.

Szerkesztői nyiltposta.

= **A kis-enyedi egyház** «Harmonium» alapja javára rög-tönzött táncmulatságot csináltak július 6-án. Összeadtak 28 frtot. Kiadtak 22 frt. 50 kr. Maradt haszon: 5 frt. 50 kr. Ez is valami! Ha az összes 28 frt a jótékony célra fordított volna, örömet közölnék a névsort is, így a megmaradt jövedelemből vegye ki a maga részét mindenki, és a «hálás köszönetet» találja meg öntudatában. Lapunk magasabb célokra szolgál, hogysen ilyen jöttünk-mentünk számadásokat közöljen. Bocsnátot kérünk.

= **P. K. urnak. Toplica.** Köszönjük. A mint e számunkból láthatja, lapunknak egy barátja már megelőzte. A cél el van érve. Ugy hisszük, ez a földolog.

HIVATALOS RÉSZ.

800—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebeleztet peteki egyházközség I-ső osztályu állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 814 frt. 23 kr. értékű tizedkárptólási kamat, kepe és kanonika-porcio haszonélvezete, mely javadalom jövő évi apr. 24-től 815 forint készpénzzel lesz megváltva. Megválasztandó köteles egy évi javadalma felének 75 százalékát egyszersmindenkorra, azután az évi járadékot a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap szept. 10. Folyamodványok nagytiszt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvárt, 1893. aug. 15.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

79—1893.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A székely-udvarhelyi ev. ref. kollegiumnál az 1893/4. iskolai évben a német és latin nyelvi s irodalmi tanszék helyettes-tanárral fog betöltetni. Pályázhatnak oly ref. tanárjelöltek, a kik egyetemi tanulmányaikat befejezték s legalább alapvizsgálatot tettek. Kívánatos, hogy a megválasztott tanár a francia nyelvet kezdőknek tanítani képes legyen. Évi javadalom 800 forint.

Pályázók szabályszerűen felszerelt folyamodványaikat a sz.-udvarhelyi ev. ref. kollegium előjáróságához folyó évi szeptember első napjáig küldjék be.

Sz.-Udvarhelyt, 1893. aug. 14.

Gönci Lajos,
igazgató.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Augusztus 24.

34. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A falusi pap.

Körülbelől úgy vagyok most, mint a Van Dyk parasztja, ki egy szájjal akart hideget is, meleget is fűjni. Én is azt szeretném, ha cikkemben mindent elmondhatnék, mindenféle gondolatot, a mi csak így falun egyedül-létben az embernek eszébe juthat. Mert sok minden kell hogy megfordúljon az agyvelőben itt, messze a világ zajától, hová csak keletlenül leszűrődve, megtisztulva, mintegy filozófiailag igazolva, jutnak el az emberek világát izgató eszmék és törekvések. Nincs igazuk az embereknek, ha azt állítják, hogy itt, a hol egy sereg könyv, meg kellő összeköttetés nincsen, egészen átalakul az ember, elveszti lelke energiáját, ahhoz a fáradtságos munkához való erejét, melylyel önmagunkon az isten képét kifaragjuk, hogy a tiszteletet kiérdemeljük, mint a képek, melyek láttára a hívők le szokták venni kalapjukat. Abban nincs tagadni való, hogy az ember ahhoz a körhez hasonul át, melyhez csatolva van. Hiszen, még a mezei nyúl is felveszi a göröngy alakját, és a fecske is mindig a ház ereszéhez alkalmazza kicsinyke fészket. Ám, mégis hatalmunk lehet mindig, és nekünk, református papoknak, folyton meg lehet, hogy azt mondjam, meg kell őrizni lelkünk amaz őseréjét, mely hasonlónak tegyen a tűzhányó hegyekhez, melyekből az eredeti elementum soha sem pusztul el. Ez a mi hivatásunk, ez a mi kötelességünk. Ha ezt nem tudnók megcselekedni önmagunk felett mondanók ki az intéletet. És vajjon, ezt ne tudnók-e mi megtenni? Ha egy híres pedagógus egyszer azt mondotta, hogy egyetlenegy könyvben is benne van minden, csak ki kell tudni belőle olvasni ezzel nincs más mondva, csak az, hogy más valami az, mint a pusztá könyv, mely az embert úzi, sarkalja, mint a kháldeai pásztorokat annak belátására, hogy nem csak kenyérrel él az ember, hanem vannak még a kenyérrel és vízzel való megelégtetésen kívül a léleknek nagyobb szükségai is.

Ezt csak egyszer kell megérezni, és aztán folyton fogunk utána vágyódni. Úgy-úgy elgondolkozom sokszor Jézus ama mondásán «A ki e kenyérből eszik, soha többé meg nem éhezik.» És ennek mintha éppen az ellenkezőjét tartanám én igaznak. Hogy ha valaki csak egyszer elégített ki ama magasabb vágyakból; csak egyszer rezdült át lelkén az a világ, mely mikor föltáru előttünk, megsemmisülve érezük magunkat nem hogy meg ne éheznek többször, hanem olthatatlan szomj költöznék egyszerre lelkébe, mely oda kapcsolja ahhoz, hogy soha többé elválasztani, ne lehessen. Óh, nem ez a mi falusi életünk, a természethez oly közel lakozásunk cselekszi, hogy ha tán néha elernyedünk, s azt tartjuk, hogy néhány csöpp méz íze úgy is elvész egy nagy tömeg vízben. Sőt ellenkezőleg, mintha ez tán jobban lelkesítene és nagyobb eredményekre képesítene. Avagy, a görög világot mi tette képessé a klasszikus minták és az antik eszmények megalkotására, mint az a tömörked szabad idő, és nyugodt élet, a mi részükbe jutott? Ha mi is inkább arra igyekeznénk, hogy itt e szabadban gyúrjuk át és tegyük húsunkká és vérünké azt, a mit rendeltetésünk előnkbe ír, kincseket tudnánk felmutatni, mint a hegyek, melyek bányáinak gyomrában drága arany- és ezüst-erek vannak.

Tovább megyek. A nagy városokban, vagy ott, hol az embereknek az a csodálatos komplex tömege, az élet-viszonyoknak az a bonyodalmas szövedéke van, melyet csak az új kor, ebben is inkább századunk ismer, alig van oly hálás tér, mint ezekben a kis falvakban, hol még a példaszó szerint is, a pap a falu esze. Hiszen, a mi evangéliumi vallásunk is az egyszerűséget szereti. azt hirdetvén, a mit a francia példaszó mond: ne pouvent être grands, soyons simples. És igaza is van ebben. A vallás a maga kibékítő, áldó melegségével legjobban azokat az egyszerű embereket szereti, kiknek szívök tiszta, kik még tudnak hozzá, hogy inkább szívökkel éljenek, mint az idegeikkel.

Itt nálunk oly könnyen keritheti a pap az embereket szellemi főnhatósága alá, csak legyen neki, és tudja azt felhasználni. Egyszer egy tárca-cikket olvastam. Az író a falusi életről beszélt benne, melyet különben nem ismert, csak megismerni óhajtott. Mindig olvasta, mondá, hogy falun milyen jók az emberek, hogy ott mily szép, mily idillikus az élet: elútazott egy faluba, hadd, gyönyörködjék egyszer igazán. Ám, keservesen csalódott, mert ott éppen olyan gonoszoknak, irigyeknek, éppen nem poétikusoknak találta az embereket. Így nézve a dolgot, nincs benne tagadni való, csakugyan igaza van annak a tárca-írónak. Az ember mindenütt ember marad. Még nem láttam ember-formában, ki angyal lett volna. És magam sem hiszek e földön mint a tiszta bűnben, úgy a tiszta ártatlanságban sem. De, ha nem tudom elképzelni városban sem azt az embert, kinek az öröme ne lenne már mosolya, és a szenvedésre egyetlen egy könnye: akkor nálunk még inkább látom a naiv népet, átlátszó életével, tiszta, derült világával, melyben első látásra kidomborodnak azok a vonások, melyeket kiművelve, gerendákká lehet kifaragni annak az épületnek számára, mely az egyházunkhoz való hű ragaszkodás, és az azzal való kiolthatatlan kitartás szent temploma fog lenni. Igenis, falun nekünk óriási munkaterünk van, és ha városban, egy papnál az a fő, hogy milyen erkölcsi erővel tud reprezentálni, itt nálunk az jó számításba, hogy milyen ember ő lényegileg, mert ez a biztosítéka hiveire való hatásának.

Csak az az első rendű szükség, mit találunk meg mi falusi papok önmagunkban? Ha olyanok vagyunk, mint Chamisso embere, ki kétségbe esett, mert nem látta a saját árnyékát, nó, ekkor vessük le palástunkat, mert a szent együgyűség korszaka régen lejárt, ha ugyan meg is volt valaha. Ha olyanok vagyunk, mint Roland paripája, melynek minden kiválósága megvolt, csak meg volt halva, mit érünk mi akkor, kik az elásott tálentumhoz vagyunk hasonlók? Ám, nem lehetünk azok sem, kik a Carey porszemére vallanak, melyek az aeqatornál éppen olyanok, mint az északi földgömbnél; sőt ha tán jól meggondoljuk a dolgot, még a Shakespeare drámáinak szereplőit sem helyettesíthetjük, kik folyton tettek, folyton mozogtak és forgolódtak, ha százannyian lettek volna is egymás mellett, de mint szereplők, a maguk fejtől semmit sem tudtak volna kitalálni.

A falusi életről, arról a gregárius papról beszélek, a kiről némely hisztriók gúny-képet szoktak festeni. A falusi papról, a kin anyaszentegyhá-

zunk erős épülete nyúgszik, kinek szeretni kell ezt az egyházat, és jobban kell szeretni, mint az életet, és az életnek kényelmeit. Ne kicsinyeljétek soha ezt az embert, mert ha jól végezte tisztét, méltó az isten országára. Hogy elfárad sokszor, hogy meglankad ereje, és mintha csak testét vonszolná, és kenyérért kiált óh, ne nézzétek kevésre az élet gondjait, mert azok alatt még a leg-erősebb is gyakorta megtörik! Mi lehet áldást-hozóbb, mint egy ilyen falusi papnak munkás, hasznos élete? Hiszen, az ő kezében nyúgszik ezreknek lelki békéje, nyugodalma, boldogsága.

Az ő műve az, ha híveinek emlékezete mélyen oda tapad azokhoz az erkölcsi elvekhez, azokhoz az örök ígékhez, melyek új világot ígérnek, még ha a hegyek a tengernek közepébe dőlnek is be. Felvirágozhatik az ő keze munkáján a mező, új hajtásokat hozhat az élet, áldóbb lehet a napsúgár, derültebb az ég boltja. Szent lehet a családi kör, tiszta az erkölcsi érzület, humánizáltak a hajlamok, fegyelmезettek, morálizáltak az emberek vérrend-szerének vágyai. Egy személyben lehet ő tanácsadó, és bíró, atya és tanító, próféta és vezér, Mózes és Jeremiás. Egy Náthániel lehet, ki az emberek szívét szántogatja, s feltöri azokban a gyepet, hogy új érzelmek termelését tegye lehetővé. Egy ember, ki egyik percben a szentháromság titkát fejtegeti, és oda tekint, hová a legnagyobb bölcs, és a másik percben azt az áldást hozó mannat adja, mely után mindenki vágyódik. Egyszerű ember, mint hívei, de a kinek e vonása mutatja, hogy kiállotta már a lelkiismeret törvénykezését is, és jól állotta ki, mert ebben azt szerezte meg, a mit kincs-arannyal megvenni, nem lehet. Nagy ez a pap, kinek nagysága azért a lélek hatalma, mert kicsiny körét egészen bétölti. Bármit mondjanak mások, a mi életünk eszménye a legnagyobb, a mit e földön képzelni lehet, mert annak két oldala van: egy isteni és egy emberi, és az utóbbi az elsőnek áll szolgálatában, mely tökéletes, mint a cél, melyre irányozva van. Ez a falusi pap a szellemi élet teljes inkarnációja azon a ponton, melyen áll, kinek művelt elméje megfér kicsiny körében, és ki nem tör, mert a mit tenni akar, a legnagyobb, a legszentebb munka, olyan, milyenre csak egy félisten vállalkozhatik. Ő az, ki népe előtt az égi érdekek képviselője, kit mindig tisztelnek, mert egy fejjel magasabbnak képzelnek. Ő népe bánatának, örömeinek osztályosa, ki együtt szenved, együtt hullatja könnyeit népével, de a kiért népe szívesen ostromoztatná meg magát, ha lelkét az ő szívébe belehel-

lette. Életet és halált jelent az ilyen pap szövetsége az ő népével, azt a hatalmat, melyet úgy követ valami kimondhatatlan erő és csodálatos varázs, «mint madarat az árnyéka». S ha Rafael «szent családja» csak azt a kapcsolatot mutatja, melyet az anyai szív teremt meg, ez a kapcsolat meglesz, s tán erősebb lesz, tán egybeforrasztóbb, ha egy szeretett papot rajonganak körül egyszerű, de tiszta, de igaz szívi hívei. Az ilyen, s a hozzá hasonló papok teremtik meg a nép életét, a nép életének azt az etikai tradícióját, mely annak lét-alapját teszi, melybe erősebben fogóznak, mint a fák gyökerei a tápláló talajba. Még a halál sem győzi le az ilyenek hatalmát, s azt, a mi hozzájuk tartozott, nem lehet egyszerűen csak a sirba tenni, mint a hogy eltemették a perui inkával rabszolgáit és feleségeit: fenmarad az, hogy belőle táplálkozzanak az utódok. kiknek a jelen tán nem nyújt másképpen kárpótlást és vigasztalást. Olyan ez a falusi pap az ő népének, mint a csigának a világosság: vágyat kelt, hogy mindenki közelében lehessen, és hallgathassa szomjas lelkével az ő beszédét. A falusi pap a nép életében az, a mik a tengerek hullámai közt a koráll-szigeteket építő állatkák. Nagyon jól tudjuk, hogy nem a kataklysmák és a nagy özönvizek okozzák a földgömb arculata átalakulását, hanem azok a névtelen, láthatatlan munkások, melyekre még a Buffon korszakában is alig vetett ügyet valaki. Örök missziója van az ilyen embereknek, kiknek a mi nemzetünk történetében, e történet alakulásához nagy részük van, mint nagy része van a Tiszavidék legigénytelenebb csermelyének és hegyi patakjának, hogy a Tisza hazánk nagy folyójává változzék. Az nem von le semmit értékéből, hogy el van hagyva, ki van dobva, magányban él. Avagy, nem igaz-e, hogy magányban erősödik a jellem, és Jézus nem szerette-e nagyon a szabad pusztát, mely úgy illett az ő isteni lelke szabadságához? És vajjon, nincs-e igazság abban a mondásban: les nations devenaient grandes en désert? Akkor vagyunk mi elég erősek, méltók a a helyre, melyet elfoglalunk, ha a kísértettel megküzdünk, és a küzdelemben győztesek maradunk.

(Vége következik.)

Az idők jele.

(Felolvasatott a küküllői egyházmegye Medvésen tartott fiokkör értekezletén.)

(Vége.)

Azonban, hogy az idősebbek, miveltebbek és vagyonosabbak egyetemesen és egyszerre felhagyjanak előző életük gyarlóságaival, ez nem várható; nem is ebben rejlik a megoldás egyetlen feltétele. A történelem és az

élet azt bizonyítják, hogy a messiások nem tömegesen, hanem egyenkint állanak elő.

Az egyéni erő hatalma nemcsak bámulatra gerjeszt, hanem követésre is ösztönöz. Tehát, oly egyénekre van szüksége társadalmunknak, kikben a lélek erkölcsi méltósága magas színvonalon áll és ezzel kapcsolatosan ellentállhatatlan vágy ragadja őket a társadalom többé-kevésbé mivelte elemei között a testvéries érintkezés megteremtésére. Mert egy keresztyén társadalomnak krisztusi kötelessége, hogy a miveltséget és erényt közössé tegye azokkal, kiknél az eddig hiányzott.

Hazánk jórészben még most is földmivelő ország és így hatalmas kontingenst képez közöttünk a földmivelő és munkás osztály. Nagy tévedés volt az, hogy a társadalom ez osztálya azért van istentől teremtve, hogy hordozza a munkának terheit. Nagy vivmány, mondhatni, a protestáns elv krisztusi diadala, annak beismerése, hogy minden embernek, még a legszegényebbnek is alkalmat és módot kell nyújtani az önmivelődésre.

De a beismerés egymagában még nem elég, a megvilágosítottaknak, azoknak, kiknek szívkön fekszik isten képmásának, az embernek boldogsága, kik ennek érvényre juttatására magukban elhivatást, magasabb inspirációt éreznek: elmulaszthatatlan emberbaráti kötelességük, odaadni, hogy a társadalom vagyonos és mivelte osztálya megértse, átérezze, hogy a saját jól felfogott érdeke azt hozza magával, hogy vagyonukat, befolyásukat, családi igényeik után, nem fordíthatják nemesebb célra, mintha a társadalmi élet emelkedését istápolják. Ha társadalmunk szerencsés osztálya azon erkölcsi és anyagi tőkét, melyet hiúságának, fényüzésének áldozatul dob, a miveltség és közerkölcsiség oltárán nemzeti közkinccsé tenné, Magyarország a világ legáldottabb országa lenne.

Áldás a nemzetre, hogy e leirtam eszmék már kezdnek diadalra jutni.

Állam, és társadalom egy szebb cél felé irányítják működésüket a növelés-ügy előmozdítására. Kezd mindinkább elismerésre jutni az elv: a tanítás szóval és példával első foglalkozás e földön. Kezd elismerésre jutni az elv, hogy az oktatásnak egyik alap-feltétele keresztyének növelése kell hogy legyen. Mert, a keresztyénség az a hatalom, mely megtámadja a bűnt, és ellent-áll neki az az erő, mely a gyöngének erőt, a megtérőnek bocsánatot ad, és ezen fölül az embert egy új, fönséges helyzetbe juttatja, midőn eszményét a tökéletes istenben felmutatja, és bevzeti egy nagy családba, a testvérek közé, isten gyermekei társaságába. Ma már mind inkább ténynyé válik az, hogy a keresztyénség fönséges hivatását csak úgy töltheti be, ha ennek eszméi nem csak a templomban hirdettetnek, hanem a pap a családok otthonába is beviszi. A pap, mint igaz ember-barát, össze kell hogy olvadjon népével, nemes jósággal kell hogy irányítsa a lelki élet fejlődését, és igényeit.

Nehéz föladat, de az új idők lelkészének mondotta Jézus: A ki én utánam akar jöni, vegye föl az én igámat, azaz, hordozza a munkának terheit.

A papnak, a lélek gondozójának hivatása tehát, hogy terjessze az ismereteket, mindenk fölött a vallás erkölcsieket, a nép körében. Nyájas érintkezés által ösztönözze az önképzés céljából való egyesülésre a reá bizottakat;

majd jelenlétével, vezetésével irányítsa az egyesület ügyét. Adjon tárgyat fölolvadásai, előadásai által a gondolkozásnak; tárja föl a vallás, a jó erkölcs, az istenben való hit örök hatalmát. Az élet példáiból mutassa ki az isten féltelmének üdvös, az isten-tagadásnak kárhuzatos voltát, az ember-szeretetnek holdogító, a gyűlöletnek síralmas következményeit. Egy szóval, tüntesse föl a lelki világnak képét, rezgesse meg a szívek húrjait, hogy meggyőzhesse arról a reá-bízottakat, hogy földi boldogságuknak csak egy útja van az erény.

Régi mondás az, hogy a pap a felnőttek tanítója; de, e mondás csak a jelzett alakban igaz. Ne állítsa azt senki, hogy e foglalkoztatásra nincs ideje a mi népünknek. Hát, a téli hosszú esték nem adnak e tért a működésre; sőt nyáron is, nincs egy esős nap, melyet összejövetellel fölhasználni lehet?

Mert a mi népünket a szép iránt közömbössé m teszi, ha nem az értelem fejletlensége? Mi vezet a bűnbe? Bizony, a tudatlanság mellett, főrésze van ebben az unalomnak. Az ember úgy van teremtve, hogy a munka után üdülést óhaj. Ezt a rendelkezésre álló időt kell eszélyesen fölhasználnunk.

Az idők jelét látom a Papi Értekezletek megalakulásában. Mert, úgy tartom, Értekezleteinknek, az önművelődés mellett, főcélja eszméink kicserélése; szóval, megbeszélése annak, hogy mit találunk üdvöseknek a reánk-bízottak lelki élete emelésére.

Értekezleteinkkel egyidejűleg állanak elő a segédforrások is a népies irányu vallás-erkölcsi folyóiratokban, mint eszközök a cél elérésére.

Sőt, látom az egyházi ének-karok, olvasó-körök, vallásos fölolvadási estélyek, könyvtárak, segélyző-társulatok, temetkező egyletek keletkezését, melyek az egyház-tagokat önkéntes munkára, szellemi képzésre sarkalják. Ezek mind az idők intő jelei.

Lelkemet édes öröm szállja meg, hogy nemzeti fejlődésünk épületének a vallás-erkölcsi élet föllendülésében készül tetőzete.

A népnek terhén semmi sem könnyít, csak a helyes irányu művelődés, mert ebben rejlik azon erő, mely által önsorsát jobbithatja, helyzetét védheti.

A társadalom ez irányu munkásságában nagy erő rejlik bizonynyal; de, az elmondottak után, merem állítani, hogy ennek áldásos sikere csak akkor lesz, ha ez irányban egyház és iskola karöltve munkálkodnak. Mert, azok az intézmények, melyek mesterségesen lettek életre hiva, az újság ingere által hathatnak ugyan, de az eszme sikerét a természetes alap képezi.

Van-e több jogosultsága, avagy eszköze a nép-boldogítási eszmék érvényre juttatásában bármely erőnek is, mint a krisztusi alapon álló egyháznak? Ez ősi isteni adomány a múltból a végtelen időkig céljában hordja hivatását. Azért, midőn ez irányban a munkát fölveszi egyházunk, a Jézus által kijelölt úton halad. Az erő kiinduló pontját Papi Értekezleteinkben látom.

Az egyes ember bár sokat tehet, de egymagában működve, eredményt keveset érhet el; azonban a csoportosulás a dicső eredményeket biztosítja. Azért mi, kik a lelki élet mezején működünk, vegyük szívünkre a kor intő szavát, és vegyük föl a munka terhét, mely nehéz ugyan, de legfőbb mértékben gyönyörűség. Határozzuk el erősen,

hogy a jövő tél beálltával, a vallás-erkölcsi irányu fölolvadásokat egyházaink keblében megkezdjük, hogy így az itt-ott már folyamatba indult munka, mind nagyobb terjedelmet vegyen. Határozzuk el, hogy azután egyházi ének-karokat, temetkező egyleteket létesítsünk, s a mennyiben az érdeklődés fokozódik, az ifjabb és olvasni tudó egyháztaggal létesítsük az olvasó köröket. Mindezt pedig létesítsük egyház-társadalmi úton, a Papi Értekezletek védnöksége alatt.

Attól nincs mit félni, hogy fáradságunkat siker ne koronázza, csak az érdeklődést ébresszük fel, és fokról-fokra haladjunk, akkor a siker biztos, mert a jó ügy magával hozza az eredményt.

A mennyiben főkköri gyűlésünk magáévá teszi az eszmét, vigyük azt egyházmegyénk Értekezlete elé, és ott ajánljuk elfogadásra.

Már most, ha a jövő télen egész egyházmegyénk területén csak az első lépés, a heti fölolvadási estélyek létesítenek, mekkora erkölcsi erővel hatna ennek köz-tudata a többi, sőt kihatólag az összes református egyházra. Az első lépés után jőne a második, és így rendre, a viszonyokhoz mérten, létesítenének mindazon egyház-társadalmi munkák, melyek népünk erkölcsére, jóllétére üdvös eredménnyel hatnának. Anyaszentegyházunk papsága e munkával, az egyházi előnyökön kívül, nagy hazafiui jót cselekednék, mert a haza jólléte fiai jóllétében épül fel. Nemzeti létünk fenmaradásának munkájában szép része volt ref. egyházunknak, e munkát azonban folytatnunk kell.

Bizonynyal, az újabb eredmény, a lelkiismeret helybehagyásán kívül, áldásos lenne egyházaink és hazánk érdekeinek.

Ezeken felül, bizton maga után vonná nagyjaink, miveltszótárukat, a vagyonosok érdeklődését, mert a kétségbe vonhatatlan tények, a bizonyíték nagy erejével hatnának.

Nagy bizonyosságát nyújtaná munkánk eredménye annak, hogy a Krisztus tiszta vallása képezheti csak alapját a társadalom vérlüktetésének, és pedig a mi hitvallásunk, a hit-élet hamisítatlan nedűjét hordja szét a tagozatokba.

Ez elvek most már, hála istennek, nem újak, sőt az érvényesülés útjában vannak; feltüntetésükkel céloim csak az vala, hogy Értekezletünkön kiáltó szót mondjak az idők jeléről.

Péchy Árpád.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Szép ünnepélynek volt színhelye telekfalvi kis egyház-községünk július 26-án. A mi örömtünneppé tette e napot, közszeretben álló telekfalvi öreg paptársunk, Kovács Sándor lelkipásztorkodása 50-ik évének jubileuma volt.

Nem szándékom, hogy életrajzát adjam az ünnepeltnek, ki ez előtt tíz évvel ülte meg azon levita-család lelkipásztorkodásának századik évfordulóját, melynek ő utolsó sarja; ez kívül is esnék egy egyszerű hírlapi-tudósítás keretén.

Jellemrajzát azonban egy pár vonásban bemutathatom. Egyszerű, szerény, igazi papi alak, valódi kálvinista pap; s a milyen a külső, ugyanolyan a belső ember gondolkodásban, érzésben és cselekedetben. A nyílt, tiszta homlok, melyre

a tisztos kor hófehér fűrtjei borulnak, az őszinteség, józan gondolkodás és tiszta értelem képét mutatja; az a barátságos, bizalmat gerjesztő, mosolygó arc, mely meghazudtolva a magas életkort, mindaddig megtartotta ifjúi üdeségét; az a jóságos szelid arc a legnemesebben érző, a legjobb léleknek tiszta tükre. Az örökké tiszta fényben ragyogó szemek ifjúi lelkesedését, tetterejét, munkakedvét árulják el. Valóban, e kedves arcra tekintve, igazán elmondhatjuk, hogy szebb öreg embert alig lehet látni; de, ha csak egy rövid negyedórát töltünk vele, be kell vallanunk: «Kovács bácsi» nál nincs a földön jobb, kedvesebb ember. Az a biztató, szelid hang, melylyel ifju paptársait már az első találkozásnál megszólítja: «kedves öcsém,» oly bizalmat és szeretetet költ az ifju emberben, mintha édes apját látná maga előtt.

Ime, itt van a rajz halvány vonásokban; tökéletesebbet alkothat bárki, de igazabbat nem, mert nincs egyetlen vonás, mit törülnöm kellene.

Rátérek már tulajdonképpeni feladatomra, t. i. hogy megemlékezzem az ünnepély mikint való lefolyásáról s egyszerűen leírom e kedves emlékü napnak történetéből, a miket láttam, hallottam és emlékezetemben megtarthattam.

Ünnepi hangulat uralkodott a kis községen, midőn oda megérkeztünk. Mindenki elhagyta napi munkáját, kíváncsian nézte az egymás után érkező vendégeket s várta a harangok megkondulását. De legélénkebb mozgás, jövés-menés volt az egyszerű papi-lakon, meglátszott rajta, hogy ünnepel. A nap hőse, mint a legügyesebb rendező, minden érkező vendég elébe kiment anyagi jóságú nejével; azt a megnyerő szívélyességet, melylyel mindenkit fogadtak, csak ilyen egyszerű, kedves, jó embereknel találhatni.

Délelőtt 10 óra tájban már mind együtt voltunk, kiket rokoni, baráti, vagy kartársi szeretet és tisztelet összehívott s a harmadik harangszó után ünnepélyes sorban bevoztunk a virágkoszorúkkal feldíszített templomba, mely zsufozásig telt meg a papjához gyermeki szeretettel ragaszkodó hallgatók s a szomszéd falukból összegyűltek sergével.

Ima után, Menyhárt András, egyházmegyénknek köztiszteletben és szeretetben álló esperese, mondott alkalmi beszédet, melyben találó vonásokkal rajzolt képben mutatja be az agg lekipasztort, ki ötven év alatt híven munkált, legeltette az urnak nyáját, egyházát, szellemileg, erkölcsileg és anyagilag felépítette és «szolgált jó lelkiismerettel az istennek mind e mai napig.»

E beszéd bevégezése után, mely élénk figyelemben tartotta a hallgatóságot s nem egynek közülünk könnyeket csalt szemeibe, Menyhárt esperes aa. a szószéken maradva, azon üdvözlő leveleket olvasta fel, melyeknek egyikét főtiszt. Szász Domokos, püspök ur intézte a julilanshoz, másikat nagyf. Szász Gerő, esperes és egyházkerületi jegyző, a harmadikat méltóságos Gyárfás Domokos ur, egyházmegyénk érdemekben megőszült főgondnoka. A hatást, melyet ezen szívből jövő, meleg hangu levelek ébresztettek, leírni nem lehet. Legmeghatóbb jelenet s az egész ünnepélynek mintegy kiemelkedő pontja volt, midőn szónok a jul. 7-én Kolozsvártt tartott egyházkerületi Papi Elő-értekezlet által ezen jubileumi alkalomra ajándékozott diszkötésű bibliát nyujtotta át igen szép szavak kíséretében jubilans lelkész afinak, kívánva, hogy még sokáig forgassa annak lapjait, hirdesse abból isten ígését s találjon vigaszt, gyógyírt a kesergők és szenvedők szívére, stb.

Meghatott szívvel, édes emlékekkel távoztunk el a tem-

plombúl s mentünk egyenesen a helybeli ref. népiskola tantermébe, hogy megtartsuk fiókköri értekezleti gyűlésünket. A gyűlésen jelen voltak a rendes tagok teljes számmal, ezen kívül jelenlétükkel tisztelték meg értekezletünket, tiszt. Nagy Mózes, szt.-gericei lelkész, aa. a jubilansnak sógora, a kereszteri fiókkörből Kelemen János, n.-galambfalvi, Darvay Lajos muzsnai és Jakab Albert, kis-galambfalvi lelkész aai. továbbá Szakács Mózes udvarhelyi tanár és Orbán Mihály, papjelölt, szászvárosi tanító, aai. kiket a jubilans iránti hódoló tisztelet és szeretet hozott körünkbe.

Veres Ferenc fiókköri elnök, afa. megnyitó beszéde után, az értekezlet nevében üdvözölte jubiláló öreg tagtársunkat, ki dacára éveit számának, a legbuzgóbb, legmunkásabb tagja értekezletünknek, mert nem mulhat el egyetlen gyűlés, melyen egy-egy szép munkával ne gyönyörködtetne. Jubilans az üdvözlő szavak után szíves köszönetet mondott az elnöknek és az értekezletnek.

Egy feljegyzésre és dicséretre méltó nemes tettről akarok még megemlékezni, mely e gyűlés folyamán történt. Orbán Mihály, papjelölt, jelenleg a szászvárosi Kuún-kollegium egyik érdemes tanítója, egyháza iránt való forró szeretete és ragaszkodása jeléül, fiókköri értekezletünk anyagi szükségének fedezésére öt frtot volt szíves adományozni, azon szép ígéret kíséretében, hogy ezen adományát minden évben meg fogja újítani.

Az elnök, Veres Ferenc felolvasása és egy pár alkalomszerűleg felmerült gyakorlati kérdés megbeszélése után, elnök aa. köszönetet mondva a helybeli lelkész aa.-nak és az egyházközségnek az értekezlet befogadásáért, mostani értekezleti gyűlésünket bezárta.

Ezután, ünnepelt paptársunk asztalánál izletes ebédhez ültünk, melyet még izletesebbé tett a szíves vendéglátás s az a fesztelen jókedv, melyet csak ilyen kedves körben lehet feltalálni. A mi az ilyen ebédeknek igazi fűszerei a felköszöntők sem hiányoztak; ezeknek sorát az agg jubilans kezdte meg, felköszöntve főtiszt. Szász Domokos püspököt, ki oly benső szeretettel üdvözölte levelében öreg szolgatársát életének ezen szép napján. Egymást érték ezután a szebbnél-szebb felköszöntők a jubilansra, kedves élettársával együtt, Szász Gerő, egyházkerületi jegyzőre, Gyárfás Domokos főgondnokra, az ünnepi szónokra, ugy is mint esperesre, az értekezleti elnökre, stb. stb. Ebéd alatt mindvégig a legélénkebb kedélyhangulat uralkodott.

Csak mikor már a nap a nyugati hegyek mögött eltűnt, szívünkben egy szép napnak kedves emlékeivel indultunk el és mondottunk búcsut Kovács bácsinak s kedves nejének, de csak rövid időre, mert megigértük, hogy ha az isteni gondviselésnek is úgy tetszik, aranyemenyegzőjükre is eljövünk. Tagtársainktól pedig, meleg baráti kézszorítások között váltunk meg a legközelebbi értekezleti gyűlésig, mely érdemes elnökünk, tiszt. Veres Ferenc ur szíves meghívása folytán, B á g y b a n fog megtartatni «gy ü m ö l c s é r é s k o r.»

Sándor András.

Külföldi egyházi szemle.

Ha a német parlamentet összehasonlítjuk a magyarral, még pedig abból a szempontból, hogy a prot. lelkészi kar melyikben mi módon és mennyiben van képviselve, rögtön szembetűnik, hogy a németeknél az egész birodalmi gyűlés-

ben csupán csak két evangélikus pap van; de nálunk sincs ez idő szerint olyan arány, mely azt felette kicsinynek mutatná. Pedig nem igen ártana, ha a protestantizmus itt nagyobb erővel reprezentálhatna, mikor ellenfeleink, a róm. kath. papok nem késnek, hogy mindig több-több embert vigyenek be az ország törvényhozó testületébe, hogy, ha lehet, megpróbálják, ellensúlyozni a nekik nem kedvező liberális véleményeket. Különös lények is vagyunk mi protestánsok; mi, tagadhatatlan, hogy a társadalom élő lelkiismeretét képviseljük, és még sem bánjuk, akárhogyan alakul e társadalom. Mintha nekünk mindegy volna, bárhol játszuk le a martyr-szerepet, melyet képzeletünk tulajdonit nekünk. Holott, ha a stilita Simeonok korában sem volt keresztyéni az ő elvonnulásuk, még kevésbé az a mi felfogásunk szerint, kik azt valljuk, hogy éppen az ellenkezőt kell tennünk, azaz, minden alkalmat meg kell ragadnunk, a hol öntudatos, nemes önérzetünket és erkölcsi büszkeségünket megeleveníthetjük, hatásossá tehetjük.

A Gusztáv-Adolf egyesületnek a mult hónapban folytak le története nagyon szép, mert életrevalóságát hirdető tényei, midőn egyre-másra ünnepelték a fők-egyesületek az ötven éves jubileumot. Akkor olvashattuk, hogy Württembergben, a rajnai tartományokban, a hesseni nagyhercegségben ünnepélyeket rendeztek ama nagy alkotások méltó emlékére, melyeket ez az egyesület már létre hozott. Miért is nincsen nekünk egy ilyen forma egyesületünk, holott az angolnak, a franciának, a hollandnak, sőt más nemzeteknek is vannak hasonló intézményei? Vagy, tán az a nemzeti tulajdon, melyet nem régen egyik politikai napj lapunk úgy előrántott, midőn egy kisdéd

egyház fölsegéléséről volt szó, hogy csaknem arcunkba szökött a vér, tisztán akkor lelkesedik-e föl, mikor azt ostentációra kell felhasználnia, s nem a tartós, zajtalan munkálkodásra?

*

Még Bulgáriában is nagyon terjed a protestantizmus. Főleg, mióta a sofiai evangélikus egyház a porosz fenhatóság hatalma alá adott, mit a bolgárok sokáig nem akartak megengedni. Sőt, a jelek oda mutatnak, hogy a közel jövőben még meglepő eredményeket várhatunk. Itt van az evangélium ereje, hol ilyen dolgok történnek és nem az unitáriusoknál, kik ész nélkül beszélnek, mikor a jövő vallását a maguk világra szóló tulajdonságaiból és erényeiből akarják kifejleszteni. Vajjon, hiszik-e az unitáriusok az ő jövődicsőségüket, vagy ha igen, ez nem olyan-e, mint a beteg paroxizmusa, mely az életben akarna mindig jobban hinni, mint a halálban?

Bajorországban a Wesley-methodisták jól folytatják munkájukat. És különösen a belmisszió terén mutatnak fel igen áldásos eredményeket. Ujabbán a diakonissa-ügyet karolták föl, és ebben igyekeznek előhaladást tenni. Nagyon helyesen. Ott nagy szükség van az ilyen tevékenységre. Hiszen, ha igaz egy nagy történetíró állítása, hogy a reformáció korszakaig nem igen ismerték a keresztyéniséget ebben a tiszta katolikus országban sem ismernék meg tán sohasem, ha az evangélium vallása nem köszöntene be sugaraival, mely nem csak a nappalt szokta megvilágosítani, hanem a legsűrűbb éjszakát is. Keresztyéniség, és katholicizmus: hogyan is férne meg ez egymás mellett, ha e kettőt nem közvetlenül a protestantizmus? Ha e tanulságot hazánk története az új időkben is mutatni tudná!

TÁRCA.

A Talmud.

A Talmud a régi bibliai fejtegetések gyűjteménye; nem egyéb, mint az isteni és emberi törvények enciklopédiája. Nem egyszerű törvénykönyv csak, hanem Izrael nemzeti életéből ezer évek inkább a gondolatait, mint történetét adja elő, nem sorrendben, hanem össze-visszazavarva.

Az egész mű két részre oszlik; ezek a Misna és Gemára. Az egymást követő rabbik folytonos munkája ez, kik a kollegiumok főnökei valának. Ugy tartják, hogy 311 évig készült. Jelenlegi formájában 12 kötet, tartalmazván a Peutateuchus rendeleteit, a bibliai történeteket kibővítve, az irók életében előforduló eseteket, bölcsészeti értekezéseket, legendákat, meséket és parabolákat; általában, iratlan-törvénynek neveztek, a pentateuchussal szemben, mely írott törvény vala.

A törvény és a hagyományok őrizete, a kollegiumok főnökeire volt ruházva, a kiket «irástudók» és a «nagy gyűlés tagjai» néven ismerünk. Ők oktatták a népet, ők predikáltak a zsinagógában, ők tanították az iskolában. A különböző dinastiák alatt gyakran szenvedtek martírságot, midőn az akadémiák lerontattak, s a törvény tanulása államellenes bűnnek tekintetett; de azért az élő hagyományok láncái érintetlenül maradtak. A haldokló mesterek, önmaguk nevezték ki utódaikat és egy lerontott akadémia helyett, három új nyílt meg más helyütt.

A Tali ud összeállítására vonatkozólag úgy vélekednek: Mózes, életének utolsó negyven éve alatt, 613 parancsot

kapott istentől, melyet következőképpen közölt: először testvérét, Áront hívatta a sátorba és elmondta neki a parancsokat; azután az Áron fiait; azután a hetven öreget s azután a népet, mindeniknek elmondván ugyanazokat.

Azután Mózes visszavonult s Áron előadta a parancsokat, a fiai s az öregek ismételték, így tanították a népet a törvényre. A parancsok pergamenre voltak írva s ezen parancsoknak szóbeli magyarázata lett a Talmud alapja. Mózes halála után Józsué, majd Éli, Ilyés, Elizeus, Jójada, Zakariás, Hozseás, Ezsaiás, Joél, Jeremiás, Ezsra, Hillél ügyeltek a szóhagyományra.

Hillélről nagyon sok jót mondanak; s mindig a legnagyobbak közt emlittetik. Ő nagy gondot fordított a hagyomány összegyűjtésére, az ő gyűjteménye mintegy hat kötetet tett; de a munka még nem volt befejezve s csak száz évvel utóbb, rabbi Juda vette fel az elejtett fonalat.

Rabbi Juda nagy tudományu és nagy tekintélyü ember volt. Főtörekvése az volt, hogy élessze a népben a törvény iránti szeretetet. Tanítványai segélyével munkához látott, összegyűjtött mintegy hat kötet hagyományt, melyet Misnának, azaz, 2-ik törvénynek nevezett el. És e művet nem úgy fogadták, mint a mult történeteinek följegyzését, hanem mint egy szent könyvet, mint egy csalatkozhatlan művet, mely mindig használatban van azóta.

Rabbi Juda halála után, Ráb és Sámuel magyarázni kezdték a misna főbb elveit s ezen magyarázatból lett aztán a Gemára.

Átolvasgatva a Talmud egyes fejezeteit, a biblia-magyar-
 ázatokat nagyon unalmas szörszálhasogatásnak találtam. A
 legszebb csoport, mely ezt a címet viseli «A rabbi tan-
 nitása», ebből óhajtok egy fejezetet bemutatni, aztán egy
 néhány legendát és bölcs mondást szabad fordításban.

Benevolentia.

Az ősök mondása szerint, a benevolentia az egyik osz-
 lop, melyen a világ nyugszik. «A világot, mondják az ő
 atyák, három dolog tartja fenn: a törvény, az isteni tiszte-
 let és jó cselekedet. A pentateuchus egy jó cselekedettel
 kezdődik és ugyanazzal végződik, a mint meg van írva: «az
 ur felöltözteté Ádámot és «eltemeté Mózeset.» Szivességet
 tenni valakinek, annyi, mint jóakarattal viseltetni irányá-
 ban, a viszonzás reménye, vagy óhajta nélkül. A könyö-
 rület, mely a bibliában említettik, az, mely szabadon és ér-
 demre való tekintet nélkül adatik, pl. isten jóakarata kö-
 nyörületnek neveztetik, mivel mi tartozunk istennek, ő pedig
 semmivel sem tartozik nekünk. A kharitás egy fajta a be-
 nevolentianak, de csak a szegényekre és szűkölködőkre al-
 kalmazható, míg a benevolentia egyiránt úgy a szegényekre
 és gazdagokra, mint a nagyokra és kicsikre. Jóakarattal le-
 hetünk még a halott iránt is, ha végig hallgatjuk a temetési
 szertartást. Ha valamelyik embertársunkat lekötelezzük ma-
 gunk iránt, lehetséges, hogy időfolytán visszafizetheti, de a
 halottak iránti jóakarata vissza nem fizethető. A benevolentia
 három esetben előbb való a kharitásnál. A kharitás gya-
 korolható pénzzel, a benevolentia pénzzel is, a nélkül is. A
 kharitás csak a szegények számára, míg a benevolentia akár
 a szegények, akár a gazdagok számára. A kharitás csak az
 élők iránt lehetséges, míg a benevolentia épp úgy az élők,
 mint a holtak iránt.

«A ti uratok istenetek szerint járjatok,» mondja a szent
 írás. Hogy lehetséges nekünk isten szerint járni? Ha követ-
 jük az ő példáját. Az ur megruházta a meztelent, mint meg
 van írva, felruházta Ádámot: nekünk is hasonlóké kell ten-
 nünk. Az ur megvigasztalja a gyászolót. És lőn, hogy
 Ábrahám halála után, isten megáldotta az ő fiát, Izsákot. Ugy
 kell nekünk is tenni. Az ur eltemeti a holtakat, mint meg
 van írva, «eltemeté Mózeset.» Ugy kell nekünk is tenni. Fi-
 gyelemmel lenni a halott iránt, elkisérni a nyugvó helyre
 felebaratunk porát, ez egy jó cselekedet mind az élőkre,
 mind a halottra nézve.

Azt mondja Rabbi Juda, «ha valaki tulságosan sir és
 gyászol elvesztett rokona felett, az ő bánata zúgolódássá lesz
 isten akarata ellen s nem sokára más halottat kell siratnia.»
 Nekünk meg kell hajolnunk isten végzete előtt és felkiáltani
 Jóbbal «az ur adta, az ur elvette, áldott legyen az ur neve.»

A vendégszeretet a benevolentianak másik attribútuma.
 Ábrahámról mondva van, hogy «kertet plántált.» Ez nem
 gyümölcsös kert volt, a mint mi értjük e szót, hanem ven-
 déglő. Ábrahám megnyitá házát az átutazók előtt és ven-
 dégszeretőleg ellátta őket. Midőn vendégei köszönetet mon-
 dtak neki az ellátásért, Ábrahám azt válaszolta: «ne köszön-
 jétek nekem, mert én nem vagyok tulajdonosa e helynek,
 köszönjétek istennek, a ki teremtette az eget és földet.» Ezen
 módon megismertette nevét a pogányok között is. Ő adta
 a vendégszeretet példáját nekünk, melyet követnünk kell,
 mint meg van írva az atyák példabeszédében: «legyen nyitva
 a te házad a menekült előtt, és hadd, találjanak a szegények

szíves fogadtatást falaid között.» Midőn belépnek házatokba,
 barátságos arccal fogadjátok, s tegyetek azonnal elébe ke-
 nyeret és sőt. Talán, a szegény éhes lesz s habozni fog, ételt
 kérni. Sőt, éppen ha sok gondod volna is, el kell rejtened
 érzelmeidet vendéged előtt, vigasztalnod kell, ha szíves sza-
 vakat kívánnak és saját bajaidat ne tárd elébük. Emlékezz
 meg, milyen szíves volt Ábrahám a három angyal iránt, ki-
 ket ő embereknek gondolt; mily vendégszeretőleg bánt velők,
 mondván: «jó uram, ha kedves vagyok te előtted, kérek,
 ne kerüld el a te szolgádat.» Légy mindig barátságos ven-
 dégeid iránt, s akkor, midőn hívod az urat, meghallgat tégedet.

Rabbi Tarfonról mondják, hogy bár nagyon gazdag ember
 volt, még sem volt oly adakozó, mint módjához illett volna.

(Vége következik.)

Különfélék.

= **Addig is, míg a hivatalos értesítők** meg-
 küldetnek, tudatjuk az érdekeltekkel, hogy a köz-
 egességi ügyekre való tekintetekből, a szept. 13-ra
 Kolozsvárra összehívott egyházkerületi közgyűlés
 bizonytalan időre elhalasztott.

= **A sepsi-szent-györgyi Mikó-kollégium** új épü-
 lete fölavatási ünnepélyének előleges programját immár kibo-
 csátotta az előjáróság, és szétküldötte a meghívókat. E szerint,
 szeptember 9-én lesz az érkező vendégek és küldöttségek foga-
 dása; majd ismerkedési estély. Szeptember 10-én délelőtt 9
 órakor az új épület fölavatása a díszteremben; ünnepély után a
 kollégium megszemlélése; délben, fél két órakor közébed, a
 városháza dísztermében; estve nyolc órakor hangverseny a
 kollégiumi tápintézet javára, és ennek befejezésével tánc.

= **Gróf Csáky Albin is részt vesz** a s.-szent-györgyi
 ünnepélyességeken. Bár egészen természetesnek találjuk, hogy
 az ország közoktatásügyi minisztere megjelenjék az oly alkotá-
 soknál, a melyek nem csak eminenter az ő ressortjába tar-
 toznak, de arra vannak hivatva, hogy szolgáljanak az idők
 végéig Magyarország egy jó nagy része szellemi és kulturai
 emelkedésének; mindazonáltal, nem becsüljük csekélyre a kul-
 tuszminiszter ez elhatározását, mely újabb erős bizonyítéka
 annak a jó akaratnak, melylyel e most már befejezett inté-
 zetünk iránt elejétől fogva viseltetett; annak az áldozatkészég-
 nek, melylyel létrejövételét anyagilag is támogatta. Méltó
 tisztelet várja, és fogadja tehát annyival inkább, mert nem
 csupán ez intézet körül szerzett érdemeinek elismerését akarja
 bebizonyítani S.-Szt.-György, hanem egyszersmind azt a hó-
 dolatot akarja bemutatni, melylyel mindenha viseltetett a szabad-
 elvű eszmék harcosai iránt, kik közé büszkén számíthatjuk
 ez idő szerint gr. Csáky Albint.

= «**Magyarország Tiszti Cim és Névtára**», a
 kereskedelemügyi miniszter rendeletéből, az 1894-ik évre is
 megjelenendő levén, az előfizetési ívek szétküldettek. Az elő-
 fizetési ár 4 frt. mely szeptbr. végéig az Igazgató-Tanács-
 hoz is beküldhető, mely a megrendelést azután eszközli. Egy oly
 manuális, mely nélkül önálló hivatalok ma el nem lehetnek.
 Egy kissé drága egyeseknek, de hivatalok, testületek igen
 könnyen megszerezhetik, és ha megszerezték, a mire címe is
 feljogosít, egy valóságos kincses bánya az útmutatás és tá-
 jákoztatás tekintetében. A kiknek erre szükségük van, sze-
 rezzék meg.

= **Megjelent és beküldetett** a «Theologiai
 Ismeretek Tára» II-ik füzeté, a hatodik ívtől a tizig.
 A cikkek az Augustana confessióról a Böjtgig terjednek. Egyes
 füzetek ára 50 kr. mind a 12 füzetre elő lehet fizetni 5 frttal,
 mely Kolozsvárra, Horatsik János könyvkereskedésébe kül-
 dendő.

= **A marosvásárhelyi ev. ref. elemi és felsőbb**
 leányiskolában a beiratások f. auguszt. 31-én kezdődnek s
 tartanak szept. 7-ig. A felvételi és javító vizsgálatok szept.

7. d. e. 9—12 óráig tartatnak meg. A tanév ünnepélyes megnyitása szept. 8. d. e. 10 órakor lesz az intézet dísztermében. M.-Vásárhelyt, 1893. auguszt. 22. Pallós Albet igazgató.

== «Népszerű Egészségtan» című kis művet irt Zih Károly, békés-szentandrás néptanító. Ára 18 krajcár. A lapok, még az orvosi szaklapok is, dicsérettel emlékeztek meg e hasznos irányu. népies nyelvvezetettel írott kis művecskéről, mely jó sikerrel használható a népiskolákban is. Melegen ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

== Nyilvános számadás és köszönet. Az ó-toplicai református templom javára Borszáken rendezett hangverseny 500 frt. tiszta jövedelmének gyarapítására, a rendező bizottság volt elnöke, nagys. dr. Hegedüs István aa. utján, ujabban még 34 frtot vettünk, mely összéből 25 frtot br. Kemény Kálmán, 6 frtot Lénárt József, esperes, 2 frtot Gerbert Emil, toplicai gyógyszerész és 2 frtot

Valler Mihály, toplicai gondnok adományozott a nemes célra. Fogadják e kegyes adakozók az egyházközség legmélyebb köszönetét. Ugy ezen 34 frt. mint e Lapok előbbi (33. sz.) számában nyilvánosan nyugtázott 500 frt. az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsához küldetett be, hol a templom-építése megkezdéseig, gyümölcsözőleg kezeltetik.

== Nyilvános köszönet. Egyházkerületünk általánosan tisztelt főgondnokának és az apanagyfalusi egyház bőkezű patronusának, br. Bánffy Dezső ur ömagyméltóságának neje, született Máthé Ilona öexcellenciája tudomására jöven egyházunk nyomasztó helyzetének: a kebli pénztár gyarapításához 100, azaz, száz forint adománnyal járult. Mely kegyes adományért, a nagylelkű bárónénak úgy magam, mint egyházam nevében, a nyilvánosság terén is, leghálásabb köszönetet nyilvánítok. Apanagyfaluban, 1893. aug. 18-án. Péter Antal, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2109—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollégium m. tt. Elöljáróságának.

A közoktatási m. kir. miniszterium f. évi 35,915. és 35,917. számú felhívására tudomásvétel és nyilvántartás végett, tudatjuk, hogy a kecskeméti ev. ref. főgimnázium igazgatósága Hegedüs Zoltán részére 1886. évi június 25-én, 14. szám alatt kelt, állítólag elveszett eredeti érettségi bizonyítványa helyébe folyó évi június 21-én, 14. szám alatt másodlatot adván ki, az eredeti érettségi bizonyítvány, júl. 31-én kelt 35,915. sz. a. érvénytelennek nyilváníttatott; továbbá, az újvidéki gör. kel. szerb főgimnázium igazgatósága, Jaksics Vazul részére 1888. évi június 28-án 5. szám alatt kelt, állítólag, elveszett eredeti érettségi bizonyítványa helyébe, folyó évi 5. sz. a. másodlatot adván ki, az eredeti érettségi bizonyítvány, folyó évi júl. 31-én kelt 35,917. szám alatt, szintén érvénytelennek nyilváníttatott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 15.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

3131—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollégium m. tt. Elöljáróságának.

A közoktatási m. kir. miniszterium folyó évi 36,509. sz. intézvénye nyomán tudatjuk, hogy a marosvásárhelyi ev. ref. gimnáziumnál folyó évi szept. 5-én megtartandó javító érettségi vizsgálatokhoz, az 1893. évi XXX. tc. 23. paragrafusából kifolyólag, Felméri Lajos, kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt küldötte ki kormány-képviselőül.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 16.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

2140—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollégium m. tt. Elöljáróságának.

A magyar turistaság és a honismeret terjesztése megkedveltetése végett, már két éve «Erdély» címmel Radnóthi Dezső úr szerkesztésében folyóiratot indított meg. E folyóirat célja: ismertetni az erdélyi részt, vadregényes vidékeit, természet-adta drága kincseivel; ismertetni egyes hegyeit, művelődés-történeti és történelmi emlékeivel és nevezetességeivel; ismertetni az élő népet testi és lelki állapotában

E célok nemességét, és az ifjúságra nézve jellemképző erejét szükségtelen bizonyítanunk; hiszen, a természet nagy templomában érezzük valójában az isten hatalmát, és ez érzés fejlesztve az ismeret-szerzés-vágyával, bizonyára, az ifjúságra csak hasznos, és majdan gyümölcsöző lesz. Éppen ezért,

hazafias kötelességünknek tartjuk e folyóiratot, mely minden hónap 1-én jelenik meg, s 3 frtért megrendelhető, vagy évi 2 forintos tagsági díj fejében kapható: összes iskoláinknak, nevezetesen, gimnáziumaink könyvtárainak, és magának az ifjúságnak megrendelésre ajánlani.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 17.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes

2151—1893.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A kolozsvári m. kir. Ferenc József tud.-egyetemen tanári pályára készülő ev. ref. vallásu, szegény sorsu és jó előmenetelű tizenkét ifjú részére Igazgató-Tanácsunk a Kolozsvártt fölláttandó református theologiai fakultás belkirály-utcai házában ingyenes benlakást rendezvén be: fölhívjuk mindazokat, kik ezen lakási kedvezményt megnyerni óhajtják, hogy iskolai előmenetelükről, magukviselőtérül, vagyoni és családi állapotukról szóló bizonyítványaikkal fölszerelt kérésüket folyó évi szeptember 5-éig Igazgató-Tanácsunkhoz nyújtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 18.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

822—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a dézsi egyházmegyébe kebelezett magyar-nagy-sombori egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom beltelekkel ellátott, tisztességes új lakás, és egyházhatósági becslés szerint, 369 frt. 18 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete, melyből 277 frt. 89 kr. készpénz, míg 27 hold birtok jövedelme 29 frt. 71 kr. van számítva.

Pályázati határnap szeptember 15. Folyamodványok nt. Nagy Lajos, esperes aához küldendők, Dobokára.

Kolozsvártt, 1893. aug. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

821—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházkerületbe kebelezett kercsed. ujonnan fölláttott tanítói állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: 300 frt. készpénz, évnegyedes előlegben, lakás, és nyolc szekér fa. Kötelessége: hat elemi osztály tanítása, a kiszabott tantárgyak terjedelmében, esetleges templomi szolgálat.

Pályázati határnap szeptember 15. Folyamodványok az esperesi hivatalhoz küldendők, Gerendre.

Kolozsvártt, 1893. aug. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Augusztus 31.

35. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A falusi pap.

(Vége)

Nagyon sokat jelent tehát ez ember egyszerű neve, mely annyival inkább fokozódik, mennél inkább tudomására jutunk annak a legfőbb igazságnak, hogy mindenütt elkelhet a fél ember, csak itt nem. Egy falusi papnak egész embernek kell lenni; ez az a nélkülözhetetlen vonás, mely nélkül hivatását nem töltheti be.

Ha valakinek, akkor neki kell minden esetre hatalmában tartani azt a lelki bevégeztséget, mely egészen tulajdona, mely önkintelenül, nagyképszerűség, sallangok nélkül az egyszerű, az igaz, a való nagyság. Arra a lelki bevégeztségre van neki szüksége, mely az igaz emberi természetnek felel meg, melyet éppen ezért nem változtathat meg semmiféle civilizáció, vagy világtörténeti fordulat, mely tán eljőni fog. E vonás tulajdona lehet egy falusi papnak, ha elméje nem is lett mindjárt a tudás végtelen nagy kincses házává. Hiszen a századok növekvő szelleme, újabb meg újabb fölfedezése rá varázsolhatja ugyan az emberre azt a látzatot, azt a mázt, hogy az ember természete tán megváltozik, de ez csak csalódás, az eredeti vonások mindig megmaradnak. Azok, kik korbács alatt égették tégláikat a Faraók pompás palotáihoz, ugyanolyan érző emberek voltak, mint a máiak. Ma is megláthatjuk az egyiptomi nép körében azoknak a porphirba vésett alakoknak élő képmásait, kik a gulákat fölépítették, kik azokat az óriási munkákat alkották, melyeket ma komplikált gépekkel végezünk, és e közben örvendeztek, bár örvendezésük azoknak a négereknek dalához volt hasonló, kiket korbácsütéssel hajtottak a munkára. Az ó-kor legjobbjai voltak olyan jók, mint a kiket ma megbámulunk, a rosszak akkor sem voltak jóakarói ember-társaiknak, s a középszerűek akkor is éppen olyan önelégültek voltak, mint éppen ma. Az eredeti emberi vonásokat soha sem vetkőz-

hetjük le, mert ezek mindenféle emberi társadalomnak megfelelnek, még pedig azért, mert éppen olyanok, mint a milyenek. És ha valaki ezt tanulta ki, ezt értette meg, ezt öltötte fel magára, mint szellemisége igaz hábitusát: azt a bölcsességet szerzte meg, melynél nagyobbbat az emberi elme soha el nem érhet. Ez a bölcsesség lehet, hogy hosszú gondolkodás, sok megfigyelés, tömérdek eszmélés és fáradságos elmélkedések után jut sajátunkba, hogy akkor sem quantitást, hanem könnyen összefoglalható igazságot jelentsen. Olyan formán, mint a hogy a szántó-vető embernél áll a dolog, ki az esztendő nagy részében szánt, vet, arat, és a végén néhány pénzdarabban komprimálva látja összes fáradságait. De, a fáradságos út és a kincs olyan, mely az életnek tudománya, s a jövő történetének előre megrajzolt körvonala, hol e jövődőrül érezzük, hogy az a miénk fog lenni. Nincs, hogy mire másra törekedjék az az ember, ki egykoron szelleme csakis ez értelemben helyes gazdagságával fogja táplálhatni körötte összegyűlt kicsiny népét. Nagy gazdagság lesz ez, melyben dacára mindennek, mégis, mintha az összes tudás is benne volna, vagy legalább a részüméje, és még valami, a mi ezen is felül ér, mint a Csimborasso a magas felhők tetején, mert ez többet jelent az eszességnél, tán elevenségében az okosságnál is.

S ha e tulajdonsága megvan annak a papnak, csak akkor állhat meg ott népe előtt törhetetlen szilárdságában, meginghatatlan emelkedettségében; csak ekkor éreztetheti jól fölényét, mert így nem lehet egy szívvel kisebb azoknál, midőn egy fejjel mindannyioknál magasabb. És nagysága csak ekkor nem lesz hasonló annak a szikla-csúcsnak föntségéhez, melyet körülzajonganak rontva-bontva a habok, de felülkerekedni, nem tudnak, mert nagysága az a szelid hatalom leend, melyet mindenki érteni fog, s éppen ezért szeretni és hozzá ragaszkodni. Hiszen, mindenkit átfog ekkor szelleme kivétel nélkül, mint Guy de Maupassant egyik elbeszélésében az «Egy esté-

ben» a víz fényes tükréről felszálló, s a part mentére sűrűn leereszkedő köd beborít mindent.

Hát ugyan, mennyiben lenne első rendű föltétel egy falusi papnál, hogy még azt is tudja, hogy a mit régen pl. egoizmusnak neveztek, azt a Nitzsche lírikusok fokozott személyiségi érzetnek, a Lombroso hívei bűnös typusnak mondják? Hanem, ha átértette, hogy mi ez a maga valódiságában, akkor inkább lesz az emberiség egyik élő tükre, mintha még úgy tudná is a cinquecento művészetét, vagy a hiszterikus alakok boncolgatását. Általában az, a mit maga elébe tűznie kell egy ilyen papnak, az a hatások felhasználni tudása, az élet ismerete a maga egész problematikus mélységében, egyoldalúság nélkül, mert így festve, így felfogva is, az élet sohasem ad igaz képre alkalmas anyagot.

Egy falusi papnak soha sem lehet úgy belevegyülni az életbe, hogy fel ne lett legyen ruházva mind ama hatások hozzáférő kulcsaival, melyek már előre biztosítják eljövendő sikereit. Hiszen, csak nem lehet tán előtte népe olyan, mint egy zár, melyet ő kinyitni, ne tudna, és a melyet első látásra ki ne ismerne. Holott, még az sem lehet nála megengedhető, hogy utánvéttel dolgozzék, vagyis, hogy ne legyen bölcs, ki minden előforduló esetben a legjobb eszközt találta ki, miután a leghelyesebb okokat fedezte föl. Ha egy falusi pap azt a percet tartaná személyes időszámlálása kezdetének, melyet csak későn, munkája közben érzett megjeleneni, már ezzel adósságot gyűjtene folyton, melynek olyan természete van, hogy azután nem igen lehet, vagy csak nagy nehezen letörleszteni, nem számítva azt, hogy ez az adósság olyan, mint a becsületbeli tartozások törvény útján nem igen lehet senkin sem felhajtani. A falusi papnak mélyen kell érezni, hogy hol van az ő népe életének vérendszere, ha szabad azt mondanom, hogy hol van a szive, s neki ezzel van dolga, ezzel kell minden időben számolni. Vannak mindenütt bizonyos általános elvek, olyan gondolatok, melyek az értelmi működésnek gerincrendszerét teszik, ezek fölismérése a hatni tudás első föltétele. Taine, a francia író mondotta egyszer: *la forme d'esprit, qui dirige le siècle, est la puissance de decouvrir les idées générales.* Ha egy ilyen pap tudja, mit tegyen, hol igyekezzék munkájának fonalszárait beleöltetni a nép szívének és értelmének világába, akkor fog ő biztos eredményeinek csapásán előre törni, holott saját magának sem lesz lehetséges, hogy akár a lazzaronik, akár a botjukra támaszkodó gulyások szerepét vállalja fel.

Minden falusi papnál az első rendű szükség

a hatni tudás. Más szóval, a siker. E nélkül elvesz, nyoma sem marad meg, holott ellenkező esetben, valami csodálatos delejes áramot fejleszt ki, melynek birtokában bátran tekinthet a messziségbe, mint az árboc-kosárban ülő tengerész; mert nézése nem a pusztá nézés lesz, hanem a gondolkodás, eszmélés, mely ott is felfedezni tud, hol a távolság, a jövendő képe tárul fel. Hiszen, ha Chrysostomus szerint, a pap lelkének olyannak kell lenni, mint a nap sugarának, ez is csak azt teszi, hogy soha sem lehet egy pap olyan, mint a pók, mely miután a neki elegendő két légy vérét elfogyasztotta, filozófusi nyugalomba helyezkedik, és bölcsen megveti a világot. Egy falusi papnál az elvonulás, a sikerek megvetése, nem jelentene soha semmit, még egy stilita Simeont sem, hanem legjobb esetben is egy rakhitikus testet, mely nem életre való, mely minél előbb elpusztul. A falusi papnak dolgozni kell, még pedig folyton, kitartón. Chateaubriand mondá egy alkalommal a papról, hogy a «kegyelet és a bizalom, melylyel a hívők ezrei iránta vannak, követelik, hogy ritkán, és ekkor is, mint a szerencsétlenek vigasztaló angyala jelenjék meg.» Ez a gondolkodás a lehető legtévesebb, a mely soha be nem válhatik. Éppen ellenkezőleg van a dolog. Egy Priamosz is megható képet mutat, midőn palotájában együtt van ötven fiával csak az lehet a szép, és megkövetelendő, ha a lelkipásztor mindig együtt él, együtt dolgozik szerette népével, de dolgozik és nem pihen. Hiszen, ez, az ilyen munkálkodás adja meg az emlékeket; s a szellemnek, mint az igazgató hatalomnak legszebb része emlékekből verődik össze. Csak ez útálja a népet és pásztorát arra, hogy együtt éljenek és együtt születessenek újjá, és együtt térjenek meg halálukban a sírba. Szomorúságukban is elmondható, de csak ilyenkor, hogy rájuk illik, a mit Milton ír egy helyen: «the sadness mixt with pity, did not alter their bliss.» (A bánat sem zavarja meg őket kölcsönös vigasztalás mellett.) Ám, a pap lelke legyen hatásos; az ő beszéde, mikint a sziklából jövő élő víz; hiszen, az ő gondolatainak kell népét előre vezetnie. Ő kell, hogy terveit okosan előre kigondolja, melyek mind arra valók, mind beválhatók, egymáshoz illeszthetők legyenek, mint a Niobe-csoport szobrai, melyekből egyetlen egyet sem lehet, nem szabad eldobni.

S ha az embernek, bármilyen legyen is, tudatlanságához a hit és a szeretet illik legjobban: hogy célját elérje, egy falusi papnak első sorban hinni és szeretnie kell, már csak azért is, mert az ő lelkiismeretén fordul meg népe jövendője. A falusi pap-

nak hinni és szeretni kell. Hinni kell neki a jövőben. Csodálatos hatalma van a hitnek! Ambrosius mondja, hogy a hit egy rettenetes erő, mely fölforgathatná a világot. Igaza van. Nagy Sándort alig követi egy néhány katona, és az a hit, melyet vezérükbe és dicsőségükbe vetettek, csodákat műveltet velök. Egy jóslat a rómaiaknak adja a földet, s ez lesz nemzetük örömeinek és bánatainak aequivalense. A világon senki sem hisz Kolumbus terveiben, egyedül csak ő egy maga: és felfedezi Amerikát. Csak erős hite legyen minden papnak, és népét vezetni fogja, előre vinni dicsőségről dicsőségre, hatása lesz, biztos győzedelme, melyet nem fognak elfelejteni. Holott, mi lenne belőle, ha hinni és szeretni nem tudna? Ha nem tudná azokat szeretni, kikről majd neki kell beszámolni. Ha megkérdezel egy pásztor, szereti-e juhait és bányáit, az tán életével is bebizonyítaná, hogy ezekkel akar együtt lenni. Egy lekipásztornak így kell szeretni az ő népét, mely körötte van. Egyszer egy angol fiú matróz akart lenni. Mindenki ellenzte, ő ott maradt a hajón; szülei erővel vitték haza, ő vissza szökött és elbújt, hogy meg ne találják, mert nagyon szerette a hajót. Százszor és százszor vissza kell térni egy papnak az ő népéhez, hogy szívük forrjon egybe, és legyenek egyek, mikint az «Atya és Fiú egyek». És ha a Sellák, Jupiter papjai Dodonában a galambok csodás turbékolását tanulmányozták, ennek a népéhez forrott papnak is tanulmányozni kell, de egyebet, mint ezeknek neki az után kell nézni, hol van még olyan ismeretlen vidék népe lelkében, melyet még meg nem ismert. fel ne használt volna; holott, minden felfedezés egy-egy újabb kapocs, újabb megerősítése az ő hatalmának.

Az az arany mérleg, melyet Homér és az irás isten kezébe adott, ma már ismét az embernek kezébe van visszatéve. Ezt kell a falusi papnak az ő népére vonatkozólag hatalmába kerítenie. Ha megtette; ha sikerül neki, meggyőzni népét, hogy ő fel tudja gyűjtani azt a központi fényt, mely mindenkinek világol, mindenkinek irányt szab; ha népe belátta, hogy nem minden báránynak kell a legrögösebb úton visszatérni gazdájához, ő hozzá, kinél legbiztosabb megnyúgvó helyet talál: akkor a falusi pap betöltötte eszményképét a lehetőség határai között; miért legyen az ember a császárság korából való római, ki hidegen vette hazáját, mikor a Taurus és az Alpok emeltek neki határt; miért legyen, mikor tartózkodhat azok közé is, kik érte meg tudtak volna halni, mikor még csak az aventini hegyeknél végződött?

Egy falusi pap hivatása, különben, bizonyos tekintetben élénken emlékeztet Egyiptom titkaira. Tudjuk, hogy elveszett a vakmerő, a ki itt e titkokhoz akart közelíteni úgy, hogy előbb azokat megérteni ne igyekezett volna. Ha éppen így nem is járhat egy falusi pap, mikor avatatlan kezekkel és le nem vetett sarukkal közeledik a hely felé, mely kötelességekről beszél neki, de az bizonyos, hogy az ilyenekről is beszélt Jézus, midőn azokat emlegette, a kiknek jobb lett volna, tán vakon születni meg. Régebben nagyon is jól tudták ezt. A történelem felírta lapjain, kik voltak azok a Vazulok és Ambrusok, kik félelmükben a pusztákba futottak, hogy oly méltóságra ne emeltessenek, melyeknek kötelességei rettegéssel tölthetik el az ő emberi erényeiket. Hiszen, az a szerep, melyet Plato «szeplőtelen papjának» betöltenie kell, nem csak vendég-szerep, melyet ideig-óráig kell viselni, hanem olyan, mely némi részben hasonlít a niceai zsinat tagjainak tetteihez, kik mindnyájan mintegy azt látszának igazolni, hogy kiállott szenvedéseik, egy-egy csonka tagjuk, vagy sebhelyeik jogerejénél fogva beszélhetnek és állhatnak elől az isten országában.

S aztán, nehéz hivatás is. Ki akarna azon a helyen állani, hol a természet fiaival találkozik, kik hasonlóak a vadakhoz, ám, ezek ártatlansága nélkül? Ki akarná azt, hogy ott éljen, a hol igen gyakran hálátlanságot kell nyernie a szegényektől, és rágalmazást a gazdagoktól? Ki akarná, mikor itt csak a vallási erényekkel lehetne tán hatni, és nem az esetleg még könnyebben felmutatható tisztán erkölcsi erényekkel, melyek a lélekhez nem adnak semmit, inkább a természetből vesznek el valamit, és inkább csak a hiányát jelentik a bűnnek, s nem jelenlétét az erénynek.

Egy francia író, La Harpe, festette le Mélanie-jében igazán, micsoda jellem a maga valójában egy egyszerű pap. Ő nála láthatjuk, hogy ennek az embernek megrajzolása csakugyan méltó a legügyesebb tollu író munkájára. Hiszen, ha sehol a föld kerekéségén nincsen egyetlen egy osztály, melyben több erényt találhatnánk, mint a papi osztályban: akkor azon a ponton, hol a morál, és felebaráti szeretet hirdetése csodákat művelhet a nép fiaiban, annak a falusi papnak tán egymagában is kell lenni annyinak, mint hasonló társainak együttvéve.

Ha ezt az eszményt minden falusi pap megtudná érteni!

Ha ezt a mi magyar egyházunk falusi papjai mind követni tudnák!

Még egyszer

Még egyszer, s talán, nem utoljára; mert úgy tetszik nekem, közeledik a tizenkettedik órája a mi «nyugdíj-intézetünknek» is. Pár évvel ez előtt, erdélyi anyaszentegyházunknak egyik legerősebb oszlopa (Szász Béla) e Lapok hasábjain oda nyilatkozott, hogy papi nyugdíj- és özvegy-árvai gyámintézeteink új alapokra fektetése, általánosítása azon ponton áll, hogy esztendőnkint egy-egy megszívlelni való cikk jelenik meg e tárgyban, elősorol sok érzékeny adatot, aztán, marad minden a régi.

Most lenni kell valaminek. Teszünk egy lépést előre. A közfigyelem e tárgy felé fordult. Kik anyaszentegyházunk útőerein tartják kezeiket, s gyógyító balzsammal kenetik sajtó sebeinket már intézkedtek az alapvető munkálatok iránt. Csak az irány választásában tusakodunk. Nincs még tiszta elhatározásunk, hogy «papi nyugdíj- és özvegy-árvai gyámintézetünk» legyen-e; vagy, maradjunk csak az özvegy-árvai gyámintézetek mellett? A mint hogy utolsó egyetemes konventünk is (habár csekély szavazattöbbséggel) csak arra látszik figyelemmel lenni. Nincs eldöntve, hogy a kezelés egyházmegyei, egyházkerületi, vagy országos lesz-e?

Választanunk kell. És nem választhatunk mást, mint «Országos evang. reformatus papi nyugdíj- és özvegy-árvai gyámintézetet». Országosnak kell lenni az intézménynek, mert a részekben csak az oldott kéve sorsa van meg. Özvegy-árvai gyámintézeteink mellett, «papi nyugdíj» is kell; mert míg csak az özvegyeket és árvákat gyámolítjuk, addig anyaszentegyházunk legmagasabb és legnevesebb ügyei maradnak gyámoltalanul, ha elfogy a szolgálatnak ereje az elaggott öreg szolgákban; pedig, senki se kívánhatja, hogy az éjféli pásztortúznél éppen oly éber legyen a vigyázásban a nyájnak őre, mint a napnak ragyogó déli verőfényén.

Országosnak kell lenni az intézménynek, mert a részekben megvolt eddig is az igyekezet és jóakarat a «gyámolításra», de a siker máig elmaradt.

1886. évi egyetemes névtárunk, néhány megnyugtató adat mellett, igen sok elszomorító adatot szolgáltat a «gyámolítás» ügyéhez. Az öt egyházkerületben ötvenhat egyházmegyénk van ötven gyámintézettel; hat egyházmegye egyáltalán nem gondoskodott magáról, mely összegnek felét erdélyi egyházkerületünk szolgáltatja. Az alapok teljes összege nem áll messze az egy millió forinttól, mert jól lehet az 1886. évi adatok csak 737.837,64 forintot mutatnak: ez összegben nem foglalják az országos közalap 18,000 forintja, a kerületek központi tőkái, és a tőkék szaporodása, a mi csak az erdélyi kerületben meghaladja a 60,000 forintot.

Az ötven gyámintézetben 600 frttól 4 frt. 50 krig váltakoznak az évi segélyek. A dunamelléki egyházkerület pesti egyházmegyéje páratlanul áll, mert 600 frtos maximuma mellett, 265 frt. 60 kr. minimumot biztosít. Általánosságban, legbiztosabb alapokkal a tiszántúli egyházkerület rendelkezik: debreceni és alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegyéi 500 frt. illetve 300 frt. maximumot nyújtanak. Példányképpül állíthatjuk a békésbányai és érmelléki egyházmegyéket, holott egyik 300 frt. minimumot, a másik 300 frt. egyenlő osztalékot képes adni az

igény-jogosultaknak. Aztán, e tételeknél hirtelen vége szakad a kedvező adatoknak. Minden alapot számbavéve, 100 forintot felüli a segély 17 egyházmegyében (erdélyi egyházkerületünkben csak a kolozsvári egyházmegye 200 frt. és a szilágy-szolnoki 100 frtos maximumával foglal helyet e tétel alatt); 100 frttól 50 frtig változik a segély 13 egyházmegyében; kevesebb 50 frtnál (az erdélyi egyházkerület küllői egyházmegyéjének 5 frtos és a dunántúli egyházkerület belső-somogyi egyházmegyéjének 4 frt. 50 krtos minimumig) 20 egyházmegyében.

Íme, ez a részeknek ereje. Legjobb akarat és hűséges kezelés mellett, ennyire haladtunk özvegyeink és árváink gyámolításában sok helyen százados intézményeinkkel. Bizony, ezeknél szomorubb számszerű adatokat aligha jegyezhetnénk s nem sokkal elszomorítóbbak-e azon körülmények, melyeket e sorok közé írhatnánk? Mert, hogy egy hat gyermekes özvegy papné mit tud csinálni a 4 frt. 50 kros évi osztalékával, annak a jó isten a megmondhatója!

Hogy pedig az országos egyesülésben mily erő rejlik, erre nézve egyetlen példát hozom, hogy az állam 1885. óta, 40 évi szolgálat után, még az állandólag alkalmazott napszámosnak is 100 frt. nyugdíjat ad, az esetleges nevelési járulékok és egyéb pótlékok nélkül. S ha az 1885. évi XI. tc. paragrafusaiból ide jegyeznék néhányat, melyek a vasúti baktereken kezdve, a többi «rangbeli» hivatalnokok nyugdíjáról, özvegyeik ellátásáról, gyermekeik neveléséről szólnak: akkor nekünk, országosan legalább 3000 tagot számláló evang. reform. papi testületnek, nem nyújthatna menedéket a föld szegényletünk miatt, hogy anyaszentegyházunk fundamentumának felvettése óta hol állunk, mennyire haladtunk a XX-dik század küszöbén.

Most se mozdulunk meg, atyámfiai? Nem ütött még tizenkettőt az óra? Elnézzük hát tovább is, hogy elődeink s később, a magunk gyermekei cselédszerzők kezein keresztül jussanak kenyérhez? Meddig tart még ez az állapot?

Tizenkét éve mult, hogy ki van mondva a jelszó az egyetemes gyámintézetre. Mert, midőn 1881. évi zsinatunk éppen az országos közalap egy részét rendelte e célra, nem lehetett más intenciója, mint hogy egy egyetemes nyugdíj és gyámintézetnek vesse meg alapját. Kicsinyes, pártikularis érdekek, nézetkülönbségek gátolták meg előhaladásában, fejlődésében. És valameddig a zsinat által a konventhez, a konvent által a kerületekhez, a kerületek által a megyékhez, magyarán megmondva, Ponciustól Pilátushoz útasítatik az ügy, mindig csak visszafejlődésre lehet kilátásunk. Mintha igaznak bizonyulna roszakaróink rágalma, hogy társadalmi fejlődésünk, előrehaladásunk kerékkötőit legnagyobb mértékben a mi testületünk szolgáltatja. Pedig a késedelem veszedelem.

És vajjon, miért késlekednénk? Kerületi hatóságainkban, egyetemes konventünkben, zsinatunkban nincs-e meg az az erő, a mi megvolt a széki traktusban, midőn tiszszeresen fölemelte lelkészi járulékát és az egyházakat azon mértékben kötelezte az özvegy-árvai gyámintézet támogatására?

Kalap levéve üdvözölhetjük a «széki egyházmegyét», mint az új idők úttörőjét. Annyival inkább, mert 38 anyagyháza közül csak három első osztályú, 16 pedig ne-

gyedosztályu: nyilvánvaló, hogy a mely terhet ezen egyházak és lelkészek elviselnek, azt széles e hazában minden egyház és minden lelkész elviselheti.

Teendőinket röviden a következőkben foglalnám össze:

1. Szerveznünk kellene (az országos közalap végrehajtó bizottságának mintájára) országos evang. reform. papi nyugdíj és gyámintézeti végrehajtó bizottságot.

2. A bizottság bevennie minden egyházkerületnek és minden egyházmegyének erre vonatkozó alaptörvényét.

3. Rendes évi járulék (legalább 10 frt.) fizetésére köteleznék a rendes és segédlelkészeket és az őket tartó egyházakat.

Ha 2500-ban állapítjuk meg a rendes és segédlelkészek számát, 10 frtjával 25,000 frtot fizetnének és az egyházak szintén ugyanannyit. A mely órában életbe léphetne e módon az intézmény, a meglevő egymillió frt. alaptörvényhez, még újabb egymillió tőkének megfelelő rendes évi járulék lenne biztosítva. S mindjárt első esztendőben kiosztásra kerülhetne 100,000 frt. És 10% halálozási aránnyal, a mi rendkívüli lenne, csaknem 500 frt. évi nyugdíjt, vagy özv. kegydíjt biztosíthatnánk. S ha az országos tanítói nyugdíjintézet 1868. óta ott áll, és nem fél azon eshetőségtől sem, ha egy szomorú napon összes tagjai nyugdíjba mennének: talán, nem késnek az idő, nekünk is meghozni azon nyugodalmat, hogy ne szégyeneljük magunkat az ő sebesen rohanó haladásától.

A részletes végrehajtásnál a legkiválóbb és legmértányosabb figyelemben lennének részesítendőek átmenetileg azon testületek, melyek eddig a legtekintélyesebb alapokat létesítették. Kedvező halálozási arány mellett, visszamenőleg is intézhetnénk, hogy szolgálatképtelen lelkésztársainknak, szűkölködő özvegyeknek és árváknak tisztességes arányu kegydíjt nyujtanánk.

És itt fordulok néhány szóval arra, miért tartom anyaszentegyházunk elsőrendű érdekének, az özvegy árvai gyámintézetek mellett, a papi nyugdíjintézet felállítását, életbe léptetését.

Speciális erdélyi viszonyainkat veszem fel; mert nekünk jutott a szerencse, félni és őrizkedni a Sztrigy és Cserna vizének kicsiny, de sebes hullámaintól. Nekünk kell, úgy látszik, egész magyar államunk és nemzetünk helyett, fájó szívvel érzeni Balázsfalva és Nagyszében szomszédságát. S nekünk kell példát mutatni testvér-egyházkerületeinknek az őrállásban, midőn hazarészünk legterjedelmesebb vármegyéjét nélkülöző szegény szolgálkkal adminisztráltatjuk, és pedig kifogástalanul.

Ugy tetszik azonban első tekintetre, mintha e körülmények nem állanának egyenes összefüggésben felvett tárgyunkkal. De, ha megvizsgálunk pár esetet, a mikor a hivatalból (illetve, kényszerűségből) eredő nyugdíjazás esete merül és merült fel: s az egyházközség könyörületből, az öreg szolga a mindennapi kenyér szükségétől űzve, a felettes hatóság felebaráti szeretetből, kénytelenek elodázni a keserű poharat.

Ha látjuk, hogy a társadalom bizonyos rétege, mikint támad ellenünk, olykor igaztalanul, fajunk elnemzetietlenedése miatt; ha megfigyeljük sokszor, különösen a diaszporák és dezolaták özönében, mily sok kívánnivalót hagy fenn egy egy öreg szolga működése, mert ha hanyatlak a nap, bizony, nyulak az árnyék és ez minél

hosszabb, annál sötétebb: akkor megtaláljuk a piros fonalat, mely körülményeinket összeköti és egymással egyenes összefüggésbe hozza.

Gondot adhat ezek során, hogy vajjon az említett körülmények között az u. n. özvegyi kegyév segít-e özvegyeink nyomoruságán annyit, a mennyit árt anyaszentegyházunk nemes elhivatásának?

Ha e fordulónál merülnénk részletekbe, felette érzékeny eseteket látnánk, s ha gondolat nyomán gondolat kelne, alfa és omega lenne: jövel «Országos evang. reform. papi nyugdíj és özvegy-árvai gyámintézet.»

Nem mondhatja el senki egy cikk keretében, a mi ez ügyre tartoznék. Érzem, hogy magam is csak gyarló formában tudtam hangot adni gondolataimnak is. De építeni, ha homokszemekből is; segíteni, ha gyarló erővel is szent kötelességnek ismerem.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1893. aug. 27—28.

Elnökölt főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, gen. notárius, Székely János és Domokos Antal, igazg.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, dr. Sárkány Lajos, számvevő, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, közalapi előadó, és Kádár János, segéd-titkár.

Az ülés megnyitása után, fölolvastattak az időközben elnöki úton elintézett közigazgatási és kölcsönügyi darabok jegyzékei, s az ismertett intézkedések megtétele jóváhagyó tudomásul vétetett.

Tárgysorozat rendjén, előterjesztettek a házassági főtörvényszék jelentése Igazgató-Tanácsunk ama megkeresésére vonatkozólag, melyben az igazságügyi magyar kir. miniszter ur leirata alapján, az utóbbi öt év alatt lejárthatott válóperekről részletes kimutatás kéretett. A jelentés felsorolja a nehézségeket, melyek a miniszter által kívánt kimutatás pontos kiállíthatását gátolják, s jelzi, hogy az elsőfolyamodásu törvényszékek jegyzői sem feleltek meg pontosan az e tekintetben hozzájuk intézett fölhívásnak, miért is kéri, hogy a nagy részben csak központi adatok alapján összeállított kimutatás fogadtassék el, és terjesztessék föl a nevezett miniszterhez. Igazgató-Tanácsunk a kérés értelmében határozott.

Bemutatott a sepsi-szent-györgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium előjáróságának fölterjesztése, melyben a folyó évi szept. hó 10-én megtartandó iskola-fölszentelési ünnepélyére Igazgató-Tanácsunkat szívélyesen meghívja. Igazgató-Tanácsunk örömmel vette a meghívást, s nevezett intézetünk e szép ünnepélyén való képviseltetését határozatilag kimondotta, képviselőkül pedig, tekintettel arra, hogy br. Bánffy Dezső, főgondnok, és főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. már hivataluknál fogva részt vesznek az ünnepélyen, Szász Gerő, egyházkerületi jegyző, dr. Kolozvári Sándor, elnök-helyettes, és dr. Sárkány Lajos, számvevő aait. bizta meg.

Nagy-Enyedi kollegiumunk előjáróságának a néhai Józsa Zsigmond aa. elhalálásával megürült theologiai tanári tanszék betöltésére vonatkozó kérése fölött, az ideai közgyűlés bizonytalan időre történt elhalasztása miatt, Igazgató-Tanácsunk nem határozhatott de a fölterjesztést

oly kéressel tette át főtiszt. püspök aához, hogy legközelebbi enyedi tartózkodása alatt, a kollégiumi előjárósággal egyet értve, intézkedni sziveskedjék a tanítás megkezdhetése érdekében szükséges teendők iránt.

A kolozsvári kollégiumnál betöltés alá kerülő klaszika-filológiai, s a szászvárosi kollégiumnál kihirdetett rajztanári állásra beérkezett pályázatok leküldettek az illető kollégiumokhoz, megismerés végett, s egyúttal a tanárjelölő bizottságba Igazgató-Tanácsunk részéről, Szász Gerő, esperes, és Domokos Antal, igazg.-tanácsos aai. választattak meg.

Kerekes Endre, zilahi vallástanár aának, jelen állásban való véglegesítése, a kollégiumi előjáróság fölterjesztése értelmében, kimondatott, a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának föntartásával.

Szászvárosi kollégiumunk előjárósága örömmel jelezvén azt, hogy anyagi ereje most már a segéd-tanerők állandósítását is megengedi, kéri Igazgató-Tanácsunkat, hogy a torna, ének-zene és második elemi iskolai tanítójának állandósítását is engedélyezni, sziveskedjék. Igazgató-Tanácsunk a fölterjesztett okmányok felülvizsgálása után, Makkai Jenő, ének- és zene-tanító, és Kiss József, elemi iskolai tanító véglegesítéséhez készséggel hozzájárul; de Firtos Ferenc, torna-tanítót véglegesíteni, bár nevezett, szép képesítése alapján, arra teljesen érdemesnek találtatott, az állammal kötött szerződés értelmében, nem áll jogában, mivel nem felekezetünkbeli egyén.

Erdélyi Sámuel kérésére megengedtetett, hogy enyedi gimnáziumunkban tanult fia egy tárgyból nyert elégtelen tanjegyét a maros-vásárhelyi gimnáziumnál javíthassa ki, hol tanulmányait folytatni akarja. Ez eset alkalmából egyzsersmind körrendelet kibocsátása határozatott el, mely szerint az ily kérések jövőre a kollégiumi előjáróságok által intézendők el, s Igazgató-Tanácsunkhoz, tudomás vétel végett, egyszerűen csak bejelentendők.

Végül, főtiszt. püspök aának a végrehajtott pénzügyi műveletekről szóló jelentése vétetett örvendetes tudomásul, s ezzel az ülés, az idő előhaladottsága okán, d. u. negyed két órakor, berekesztetett, s a tárgysorozat hátralévő részének tárgyalása a másnapi ülésre tüzetett ki.

Folytatott 1893. aug. 28-án. Elnökölt: főtiszt. püspök aa. Jelen voltak a föntiek.

Első sorban Feszti Árpád, budapesti műépítész ajánlatai tárgyalattak, ki is Ig.-Tanácsunk fölkerése folytán, Hegedüs Sándor, egyházkerületi képviselő aa.-val egyetértőleg, az iránt tett ajánlatot, hogy egyházkerületünk tőkepénzeinek egy része budapesti telkek vásárlásába s azokon paloták emelésébe fektetessék. Terveket és költségszámításokat csatol, melyek rendjén kimutatja, hogy a befektetendő értékek, a legvégső eshetőségek tekintetbe vétele mellett is, biztosan hatszáztolít jövedelmének; sőt ezen jövedelem eléréséért jótállást is vállal. Ig.-Tanácsunk az ügy tüzetes megvitatása után, ilynemű tőkebefektetések foganatosítását elvileg elhatározta s tekintettel arra, hogy a tett ajánlatok oly előnyösöknek ígérkeznek, egy bizottság kiküldését határozta el, mely a megvásárlandó telkeket megszemlélje s Ig.-Tanácsunk jóváhagyásának, föntartásával a szükséges lépéseket megtegye. E bizottság elnökéül főt. püspök aa. tagjaiul Hegedüs Sándor és Márkus János aai. kértettek föl.

Fogarasi egyházközségünk közgyűlésének ama határozata, melylyel egyik tanítójának fizetését, a többiekkel egyenlősítve, 40 frttal felemelni határozta, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Kávássy Sándor, ér-kávási birtokos aa. alapító levele mutattatott be, ezek után, mely szerint az ér-kávási papi állás fizetésének emelésére 2000 forint alapítványt tenni, kegyeskedett. Ig.-Tanácsunk e szép alapítványért alapító aának őszinte köszönetét nyilvánította s intézkedett, hogy az alapítványtétel a főt. egyházkerületi közgyűlésnek is bejelentessék.

Egeresi egyházközségünknek «Dániel» alapítványi tőkéje fölhajtatása tárgyában beadott kéreśc áttétetett a kebli jogügyi bizottsághoz, a perelhetési engedély megadhatása iránti véleményezés végett,

Csikszeredai körlelkésségünk kérésére, az érdekelt egyházmegyék meghallgatása után, a nevezett körlelkésség kötelekébe tartozó borszéki diaszporának a toplicai körlelkésség kötelekébe való átcsatolása, a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának föntartásával, elhatározatott.

Végül, a bécsi evang. egyházi főtanácsának átirata, mely szerint az andrásfalvi (Bukovinában) ref. egyházközség papi és tanítói állomásainak egyházkerületünk közvetítésével leendő betöltésére beleegyezését adta, tudomásul vétetett s a régen függőben levő eme viszony illetén rendezéséről a főt. egyetemes konventhez jelentéstétel határozatott el.

Még néhány jelentéktelenebb ügy letárgyalása után, a tárgysorozat kiléven merítve, az ülés bezáratott. r—s.

Az egyházmegyéből.

A kolozs-kalotai egyházmegyéből.

Egyházmegyénkben a tavaszi közgyűlés július 16 és 17-én tartatott meg Bánffy-Hunyadon. Ezt megelőzőleg, szombaton délután Papi Értekezlet volt, vagyis legalább annak kellett volna lenni; mert mi az idén is olyan tárgyakkal foglalkoztunk, melyek csak részben tartozhatnak az értekezlet körébe. Az életnek ama kenyeréből, mely erőt ad minden munkánkban, két év alatt még csak egy darabkát sem láthatánk értekezletünk asztalán. Esperes, elnökünk rövid megnyitója után, tárgyalni kezdtünk az «Egyházmegyei özvegy-árvai alapszabályok»-at, melynek tervezetét, a múlt közgyűlésből kiküldött bizottság nevében, Biró András jegyző aa. terjesztette elő, melyet az Értekezlet általánosságban elfogadott. De, mikor a részletekre került a sor, felmerült annak szüksége, hogy a tervezet kinyomatva, minden lelkésznek, tájékozás és megismertetés végett, küldessék meg, s csak azután kerüljön a gyám-intézeti közgyűlés asztalára. Ezzel ezen ügy félretétetett.

Következett az egyházkerületi Papi Értekezlet alapszabálytervezetének tárgyalása. Az értekezlet végig olvastatta az egészet. Tett is egy néhány megjegyzést. Rá kíván mutatni arra, hogy a tervezet nem, vagy nem elég világosan szól azon esetre, ha az Értekezlet feloszlanék. Voltak, kik ezen szép törekvésnek nagy jövőt jósoltak. Ellenben, akadtak olyanok is, kik Krisztusnak zajtalan, lassan, de biztosan működő szellemében bízva, már bölcsőjében kételyeket támasztottak a gyermek élete felől.

Ez az, mit egy év leforgása alatt Papi Értekezletünk végzett. Egy évben egyszer gyűl össze tíz-tizenkét pap, s akkor is csupán efféle ügyekkel foglalkozik. Mintha félve kerülnek az evangéliumot, pedig most kellene bebizonyítanunk, hogy az istennek ereje és hatalma. Köröket nem alkottunk, s úgy látszik, nem is akarunk alkotni. De azért mi is szeretjük állítani, hogy van Papi Értekezletünk. Pedig, bizony a pusztá szónál alig ér valamivel többet.

A közgyűlés 16-án, vasárnap reggel 9 órakor kezdődött. Ott hagytuk egyházközségeinket a kántorok kegyelvére, s magunk, mint jó vezérekhez illik, bemutattuk, hogy a vasárnapi munkaszünetnek mily lelkes harcosai vagyunk. Szép számmal jelentek meg úgy a világiak, mint az egyháziak. Ott voltak Gyarmathy Zsigmond, gondnok és Barcsai Domokos, képviselő urak is, kik a hol és a mikor szükség van, mindig a legjobb indulattal támogatják egyházunk ügyét.

Deési Gyula, esperes aa. a nála megszokott tömör vonásokkal festette megnyitójában egyházmegyénk képét, ígérve, hogy vizitációi részletesebb jelentését az őszi közgyűlés elé fogja terjeszteni. A közgyűlés kitörő éljenzéssel fejezi ki elismerését. Erre elnök aa. a közgyűlést felfüggeszté s templomba mentünk. Esperes aa. emelkedett imája után, Szilágyi László, györgyalvi lelkész tartott egyházi beszédet. Templomozás után, újra összeültünk, egy néhány fontos és sürgős választás megejtése végett. Bod László, egyházmegyénk eme régi és kipróbált munkása, hivatkozva egészségi állapotára, visszavonhatatlanul lemond egyházmegyei pénztárosi, köztörvényszéki és házassági törvényszéki birói állásairól. Közgyűlés nevezett aa.-nak elismerését, köszönetét fejezi ki eddigi munkásságáért s lemondásait elfogadja. Pénztárosnak megválasztatik Szabó Lajos, n.-kapusi lelkész, rendes fegyelmi birónak Mihálc Elek, m.-valkói, pótbirónak Szabó Lajos, házassági törvényszéki birónak Antal Domokos, zsoboki lelkész, mind egyhangulag.

Másnap, 17-én reggel, 10 órakor folytattuk a gyűlést kevés számú tag jelenlétében. Ezen minden évben ismétlődő kétségtelen tény is bizonyítja, hogy a vasárnapi gyűlésesekkel magasabb céljainkat (pl. az érdekeltség felköltése, jó példaadás) nem érjük el.

Elnök aa. napirend előtt örömmel jelenti, hogy magyar-bikali róm. kath. özv. Hankovics Györgyné, a helybeli ref. pap fizetése javítására három drb. földet ajándékozott, s e nemes tényt esperes aa. már az egyház nevében meg is köszönte személyesen. A közgyűlés éljenzéssel veszi tudomásul. A nemes urnő szentebb célt e helyen nem segíthetett volna. Kísérje áldás az emelkedett lelkü adakozót!

Napirend szerint, olvastatik két felsőbb leirat. Egyik a múlt évi egyház vizsgálatokra vonatkozik, mely tudomásul vétetett; másik a kolozsvári theol. akadémia javára való gyűjtése. Egyházmegyénk a javasolt gyűjtési körök szervezését nem tartja célravezetőnek, hanem a papokat bizza meg mindenütt a gyűjtések eszközésével, hathatósan kérve, hogy e tekintetben a legalkalmasb időt minden lelkész használja fel. Ezen kívül, felkéri a közgyűlés az éppen jelen levő mélt. Barcsai Domokos képviselő urat, hogy abban a széles körben, melyben mozog, kegyeskedjék, egyes buzgó hiveket aláírásra felszólítani s ezen ügyet nemes jóindulatával támogatni. Felkért képviselő aa. 100 frttal kezdi meg az aláírást, és veszi át a gyűjtő ívet. A közgyűlés tüntetőleg élteti a

nemes kezdeményezőt és ügybarátot. Hasonló kéréssel kíván járulni a közgyűlés gr. Bánffy György ömeltóságához is, hol szintén reméljük, hogy zárt ajtókra nem találunk. Bizony, nagy uraink sokszor egy óra alatt többet képesek hozni az ur oltárára, mint egész egyházmegyék, vagy kerületek. Ők most is tudnak áldozni, mint őseik, csak tudjuk meggyőzni őket a cél magasztossága s nemessége felől; tudjuk bebizonyítani, hogy alkotásainknak alapja az életnek ama szegletköve.

Következett Biró András jegyző aa. kimerítő jelentése az egyházmegyei tanács működéséről. A közgyűlés jegyzőkönyvi elismeréssel tudomásul vette. E jelentés végeztével, jegyző aa. rámutatva az egyházmegyei esperes terhes állására, hogy a közügyek miatt esperes egyháza mily gyakran kénytelen szükségét szenvedni a lelki szolgálatokban, indítványozza, hogy az egyházmegye vállalja magára egy esperesi káplánnak tartását, kinek fizetése 240 frt. lenne. Közpénztáros aa. tervezeteket terjeszt elő, hogy minő arányban lehetne az egyházakat, papokat, tanítókat e teher viselése tekintetében évenként megóvni. Már régóta készültek e terv keresztülvitelével. A beszéd pro és kontra most is megindult. Gyarmathy főgondnok ur egész erejéből igyekezett meggyőzni a közgyűlést ezen indítvány jogosságáról, méltányosságáról, és célszerűségéről. Az ellenpárt nevében Valler József, mákói lelkész jelentette ki rövid indokolás kíséretében, hogy ő és a kik vele egy véleményen vannak, e célra egy krajcárt sem fognak megszavazni, nem fogadják el az egyházmegyei tanács ezen javaslatát; a végén kéri a közgyűlést, hogy e kérdés felett ne vitatkozzék sokáig, mert a szenvedélyek könnyen túlcsaphatnak a kellő korlátokon s ez a közegyetértésnek nagy kárára lehet. Különben, halotti csend uralkodik a teremben, jelezve a helyzet komolyságát és a pártok elszántságát, csak a felszólalók mondják el halkán mondókájukat. Esperes elnök aa. is tán meg akarva szabadulni szintén e kínos és kétes helyzetből, szavazás alá bocsátja a kérdést. A közgyűlés 12 szóval 7 ellenében nem fogadta el az egyházmegyei tanács indítványát. Erre elnök aa. azon szintén előterjesztett, de közvetítőnek is szánt indítványra tette föl a kérdést, hogy az egyházmegyei közgyűlés az esperesi káplán tartását szükségesnek tartja-e? A szükségesességet a közgyűlés azonban 12 szóval 7 ellenében kimondotta. Sokat szólhatnánk e pontnál, de most mégis az olvasóra bizzuk, ítéljen: vajjon, következetesen járt-e el a közgyűlés, mikor elhatározza, hogy ama célra egy krt sem akar adni, s nyomban a szükségességet kimondja; vajjon, erre a szükségességre, mit lehet építeni?

Ezután, a közpénztár átvétele az őszi közgyűlésre halasztatik.

Öt percnyi szünet után, a tanügyi előadó tette meg jelentését, melyet a közgyűlés köszönettel vesz tudomásul s javaslatai értelmében elhatározza, hogy az átírt mulasztó tan kötelesek ügyének pontosabb ellátása végett átír a megyei közigazgatáshoz s ezután minden iskolaszéki elnöknek iskolai ellenőrző jegyzőkönyv küldetik; egy néhány iskola, mint Kóród, Bábon, M.-Léta, stb. az állam különös figyelmébe ajánlataik.

Végre, egy néhány kisebb ügy nyert elintézését. Az egyházmegyei tanács megbizatik, terjeszzen javaslatot a közgyűlés elé, hogy elemi csapások esetén az egyházi hivatal-

zajuk, ki uralkodnék felettük, és ő meghallgatta imájukat. Évenként küld egy embert hozzájuk, kit ők tisztelettel fogadnak, trónra emelnek, de ez a méltóság és hatalom az év végével lejár. A mint az év vége elérkezik, elveszik tőle királyi ruháját, hajóra teszik, elküldik egy nagy, de elhagyott szigetre, hol (ha csak előzőleg nem volt bölcs és nem készült e napra) sem barátot, sem alattvalót nem talál, unalmas, elhagyatott, nyomorult életet kell élnie. Azután, új királyt választanak; így van ez év-év után. A király, ki elődök vala, gondtalan és közönyös volt, hatalmát élvezte teljesen, és nem gondolt a napra, midőn annak vége lesz. Légy te okosabb; hadd, találjanak szavaink lakozást szivedben.»

Az új király figyelemmel hallgatta mindezeket és bánkodott a miatt, hogy már is vesztett abból az időből, melyet, a hatalom elvesztésére való tekintettel, előkészületre kellett volna szentelnie.

Megszólítja a bölcs férfit, ki hozzá beszélt volt, mondván: «adj tanácsot nekem, óh, bölcsesség lelke, miképpen készülhessek ama napra, mely elkövetkezik reám a jövőben?»

«Meztelenül jöttél hozzánk és meztelenül fogsz küldetni az elhagyott szigetre, melyről szólék neked, válaszolá a másik. Jelenleg király vagy és azt teheted, a mi tetszik; küldj tehát munkásokat a szigetre, hadd, építsenek házakat, szántsák a földet és csinossák a környéket. A terméketlen talaj termő földdé változik, a nép tódulni fog oda, egy új királyságot alapítasz magadnak, alattvalókkal, kik örömmel üdvözölnek, midőn elveszted hatalmadat itt. Az év rövid, a munka hosszú, légy azért komoly és tevékeny.»

(Vége következik.)

Szabó Lajos,
n.-kapusi ev. ref. pap.

Különfélék.

= Augusztusban két pályacikkünk van. «A falusi pap», és «Még egyszer Szívesen kérjük azt a néhány, tíz-tizenkét buzgó barátunkat, miután több, úgy látjuk, úgy sem kerül ki az ötszáz pappból, hogy szavazatukat szept. 10-ig beküldeni, szíveskedjék.

= Főtiszt. Kiss Áron püspök és Vályi János, főgondnok, mint a tiszántúli egyházkerület vezér-férffiai, egyházkerületük folyó évi jun. 1. és következő napjain tartott közgyűlésének határozatából, most küldötték szét Felhívásukat az esperesekhez, a gondnokokhoz, a lelkipásztorokhoz, a tanítókhoz, a gyülekezetek buzgó tagjaihoz, a tudomány és műveltség minden barátjához, hogy áldozatukat hozzák meg a Debrecenben felállítandó teljes bölcsészeti és a Kolozsvártt felállítandó theologiai fakultásra. Hisszük, hogy a lelkes felhívás meg fogja teremni gyümölcseit. De családásokban nem ringatjuk magunkat. Ők mindent el fognak követni, és vagyonságuknak nem is lesz olyan nehéz, hogy a maguk intézetét felállítsák. Nekünk abból igen kevés fog jutni és meg kell elégednünk az egyetemes zsinat elvi, tehát erkölcsi támogatásával. Nekünk magunknak kell építeni a magunk dolgát. Nekik érdemük lesz, hogy a sokból tudtak adni sokat egy ilyen szép cél elérésére; nekünk dicsőségünk lesz, hogy a semmiből teremtettünk egy intézetet, mely évszázadokon keresztül fogja hirdetni az alkotók bölcsességét és előrelátását, mely az erdélyi ev. ref. egyházkerület, anyaszentegyházunk felvirágzásának, jövődő fenmaradásának biztos záloga, fundamentoma. Nem hisszük, hogy legyen egyházkerületünknek egyetlen-egy buzgó tagja, ki sajnálná fillérét, megvonná jóakarátát e századokra szóló alkotástól, midőn fölkeresik azok, kik buzgolkodnak a gyűjtésben és lelkes barátai, prófétái a Kolozsvártt felállítandó theologicum seminariumnak. Az új idők új embereket követelnek. Vetkezzétek le az ó-embert. Ne várjuk, hogy egyedül a szent-

lélek munkálkodjék megjobbulásunkra, hanem keljünk fel, és induljunk magunk is. (Efez. 5. 14.)

= Mint sajnálattal és igaz részvétellel értesülünk, Hegedüs Lajos, a n.-enyedi egyházmegyében hosszú időken keresztül viselt és derekasan betöltött esperesi állásáról lemondott, előhaladott korára és megrongált egészségére való tekintetéből. Hát hiszen, esztendeinket eltagadhatjuk, de korunkat nem, az bizonyos; ám, Hegedüs Lajost olyan szívós természetű, kemény testalkatu embernek ismertük mindig, hogy reméljük, betegsége múló, az ő erős akarata le fogja győzni, és még sokáig fogjuk őt látni a hasznos munkálkodók sorában. Míg ez bekövetkeznék, az esperesi teendőket Sándor János, miriszlói pap aa. eddigi jegyző fogja végezni.

= Morvay Ferenc, nagyvátyi lelkész, a «Prot. Egyh. és Isk. Lapja» lelkes fölszólítást intéz a magyarországi evang. reformátusokhoz, hogy Magyarország ma élő legnagyobb költőjének, Jókai Mórnak ez esztendőben meginneplendő 50 éves jubileumán vegyenek részt, mint olyanok. Azt hisszük, mindenki tudja, hogy Jókai kálvinista, és pedig a javából. Abban a háromszáz kötetben, melyben lerakta szellemének ragyogását, csak úgy sugárzik, a ragyogó fantázia mellett, a kálvinista egyszerűség, puritánizmus, törhetetlenség, szabadság, és hazaszeretet, melyet bölcsőjéből örökölt. Morvay ajánlja, hogy a felső-baranyai egyházmegye, melynek Jókai Mór segéd-gondnoka volt, most válassza meg tiszteletbeli segéd-gondnokká; készíttessen dísz-álbumot, melyben az egyházmegye tisztikarának, lelkészeinek, tanítóinak arcképe foglalna helyet; a magyar fajok és népviseletek jellegző csoportképe; sőt, a konvent megtehetné, hogy pályadíjat tűzön ki oly irodalom-történeti műre, melyben Jókai műveiben a kálvinista elemek volnának méltatva. A magunk részéről szívesen járulunk e szép indítványhoz, és csak sajnáljuk, hogy még nincs életben az «Egyházkerületi Papi Értekezlet», mely most igen szépen mutathatná ki érdeklődését, és cselekvő részvétét e dolog megvalósítása tekintetében. Vajjon, még így is, nem csinálhatnánk valamit? Valami Album-félet nem állíthatnánk össze mi is? Mennyit énekel Erdélyről! Milyen kedves az neki! Milyen szívesen venné, ha mi is megemlékeznénk róla. Gondolkozzatok egy kicsikét.

= Lelkész-választás. A szil.-szolnoki egyházmegyében fekvő szilagyborzási egyházban folyó hó 27-én nagy lelkesedéssel és szép rendben, pappá választott Székely Árpád, sz.-csehi segéd-lelkész, ki előbb, mint szamosfalvi pap, már jelét adta, hogy egy csendes és zajtalan egyházban sikerrel és jó eredménnyel fog szolgálhatni isten országának. Fogadjja szerencse-kívánatunkat.

= A brassói egyház kebli tanácsa folyó hó 20-án tartott gyűlésében, kántorrá és segéd-hitoktatóvá Benedek Zoltánt választotta meg. A szép készütségű fiatal ember előtt oly pálya nyílt meg ezzel, melyen ha egész tehetségével szolgál, megbecsülhetetlen érdemeket szerez önmagának és megnyeri a jók őszinte becsülését.

Szerkesztői nyiltposta.

= Betelvé az idő, szívesen kérjük az egyházmegyei Papi Értekezleteket, hogy ne feledkezzenek meg a jul. 7-ki egyházkerületi Elő-értekezlet határozatáról, mely szerint az egyházkerületi Értekezlet alapszabály-tervezetről a vélemények szept. 1-ig beküldendők voltak. Egy pár beérkezett. Vajha, mondhatnók az egészről! Nem mondhatjuk. A kerületi közgyűlés elhalasztása ne szolgáljon ürügyül, hogy e szépnék ígérkező dolog lekerüljen a napirendről. Ezt a dolgot nem parancsolja senki: hát, csináljátok meg lelkesedésből, buzgóságból, a jó ügy iránt való szenvedélyvel.

= Verseny predikáció. Komoly dolognak nagyon szép lett volna; tréfának se volt rossz akkor: azonban, úgy véljük, hogy jobb időkre kell halasztanunk, megválasztva az alkalmas időt és precízírozni a föltételeket. Hadd, aludjék a leányzó.

= Nyilt kérdés. M.-Vásárhely. Ha a sóváradai pappjelölésnél törvénytelenség történt, annak reparálása a törvény útján lehetséges, sőt szükséges; de nem szükséges, hogy a nyilvánosság elébe hurcoljunk olyan dolgot, mely bizonyításra szorul és egyéneket támad Személyes sérelmeinkről, még ha sérelmek is, nem igen vesz tudomást a nagyvilág. És a világ, míg a világ, mégis mindig világ lesz.

HIVATALOS RÉSZ.

2167—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi tiszt. lelkész aainak.

A bécsi német nagykövetségnek a közös külügyminiszter úrhoz intézett jegyzék-irata szerint, az itteni lelkészi hivatalok által kiállított, és Németországban való használatra szánt anyakönyvi kivonatok gyakran nincsenek ellátva az anyakönyvvezető feletti felügyeletre hivatott illetékes első fokú politikai közigazgatási hatóság hitelesítési záradékával, a mit pedig a hatóságok és közhivatalnokok által kiállított, vagy hitelesített okiratok hitelesítése tárgyában a német birodalommal 1880. febr. 25-én kötött, és ugyanazon évi XXXVI. t.-cikkkel becikkelyezett szerződés III-ik cikke kötelezőleg előír, s mely hitelesítési záradék hiányából az illető, s különösen házassulni kívánó felekre nézve gyakran csak hosszadalmas, és költséges utánjárással pótolható joghátrány háramlik.

Ily esetek jövőben ismétlődhetésének megakadályozása céljából, útasítjuk összes tiszt. lelkész aait, hogy az idézett törvény pontos megtartását szives kötelességüknek ismerjék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 22.

Kádár Fános,
s.-titkár.

Szász Domokos,
erd. ev. ref. püspök, mint elnök.

2170—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium m. tt. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó évi 28,060. számú rendelete nyomán, további szives intézkedés végett, értesítjük a m. tt. Elöljáróságot, hogy az alább megnevezett tankönyveknek magyarországi tanintézetekben való használatát, az 1883. évi XXX. t.-c. 48. paragrafus alapján, és az 1876. évi XXVIII. t.-c. 7-ik paragrafusának ötödik pontjára való tekintettel, a közoktatásügyi magyar kir. miniszterium eltiltotta. Nevezetesen:

1. Poetica romana pentru cursul secundar de S. Manliu. Bukuresci. 1890.
2. Principie de literatura, de M. Strajanu Craiova. 1893.
3. Iónu Maxim Gramatica Elementara a limbei germane, de Nicolau Piltia. Brasevu. 1892.
4. Istoria universala, de Ioan Slavici. Partea II. Bukuresci, 1891.
5. F. W. Putzgers Historischer Schul-Atlas. Neu bearbeitet, von dr. A. Baldamus, Siebzenhnte Auflage. Rielefeld und Leipzig. 1891.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 23.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2204—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium m. tt. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó évi 35,969. számú intézménye nyomán, tudatjuk, hogy az 1893. évi költségvetésről szóló törvény alapján, a vas megyei Szent-Gothárdon állami algimnázium állított fel, melynek első osztálya, 1893. évi szept. 1-én, többi osztályai a rákövetkező tanévben fokozatosan fognak megnyílni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 26.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2169—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium m. tt. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó évi 37,177. számú rendelete nyomán, nyilvántartás végett, tudatjuk, hogy Hrabár Elek, tanuló az eperjesi ág. ev. főgimnáziumban

nyert, 1889. évi jún. 15-én, 23. sz. alatt kiállított érettségi bizonyítványában ezen tételt: «Hrabár Elek ismételten meg nem felelvén, érettségi vizsgára többé nem bocsátható», ekképp hamisította: «Hrabár Elek, a másodszori érettségi vizsgálaton a latin nyelv és irodalomból elégséges osztályzatot érdemelt, ennél fogva őt elegendően érettnek, és felsőbb szaktudományok hallgatására bocsáthatónak ítéljük.»

Miután Hrabár hamisított érettségi bizonyítványával kísérletet tett, egy felsőbb hatóságot félrevezetni, a mennyiben ezen bizonyítvány alapján folyamodott alkalmaztatásért, ne-hogy nevezett a felsőbb szakiskolákat hamisított érettségi bizonyítványáról esetleg vett másolati példánnyal félrevezesse: a fentiekről a m. tt. Elöljáróságot további szives eljárás végett értesítjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 23.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2168—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium m. tt. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó évi 36,746. számú leirata nyomán, tudatjuk, hogy a budapesti V. ker. kir. kath. főgimnázium igazgatósága, Donhoffer Jenő részére, 1881. évi 10. sz. alatt kelt, állítólag, elveszett eredeti érettségi bizonyítványa helyébe, folyó évi júl. 19-én, 1828. sz. alatt másodlatot adott ki, s ennél fogva a fenn említett szám alatt kelt eredeti érettségi bizonyítvány érvénytelennek nyilvánított.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. aug. 23.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

839—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett lőrincfalvi egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületek, beltelek és egyházhatósági becslés szerint, 120 frt. 60 kr. A fizetés-emelés kilátásba van helyezve.

Pályázati határnap szept. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvárt, 1893. aug. 29.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

841—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett szilágy-csehi egyházközség kántori állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: 260, kétszázhatvan frt. készpénz, az egyház pénztárából előleges negyedévi részletekben. Gróf Bethlen Ödön ömélgtől, kepeválság címén, 10, tíz frt. minden év aug. 1-én fizetve. Az úrbéres erdőből 1½ nap után járó failletmény. Stóla: énekszós halott után, 50 kr. predikációs, vagy imás után, 1 frt. Tisztességes lakás kerttel, 4 hold 930 ööl szántóföld, és 545 négyszög ööl rét. Adóját az egyház fizeti

Kötelessége: templomban és temetésen a kántori teendők végzése, az állami elemi iskolában az ev. ref. vallású növendékeknek a kijelölt órákban az egyházi énekek tanítása, a presbiteri gyűléseken a jegyzői tiszt végzése.

Pályázati határidő október 1. Folyamodványok nt. Viski Pál, esperes aához, Zoványra, küldendők.

Kolozsvártt, 1893. aug. 29.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Mai számunkhoz egy negyed év melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvártt.